การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

น.ส.ธรรณชนก สังข์ชัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Bangkok's Waste Management for Achieving Goals of the 20-year Bangkok Development Plan

Miss Thanchanok Sangachai

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration in Public Administration
Department of Public Administration
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
Chulalongkorn University
Academic Year 2022

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์	การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี
โดย	น.ส.ธรรณชนก สังข์ชัย
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุมนทิพย์ จิตสว่าง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ศิริประกอบ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พิสุทธิ์ บุษบารัตน์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ธรรณชนก สังข์ชัย : การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี. (Bangkok's Waste Management for Achieving Goals of the 20-year Bangkok Development Plan) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร. ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

วัตถุประสงค์หลักของสารนิพนธ์ฉบับนี้คือการศึกษาสถานการณ์ ปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม), รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม, หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ (สำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร), หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอย (สำนักงานเขตคลองเตย)

ผลการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี มีจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะขององค์กร, ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม, ภาวะผู้นำและความร่วมมือ, การเมืองและการบริหารสิ่งแวดล้อมภายนอก, และกฎหมาย ในขณะเดียวกันก็พบว่าแนวทางการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งมีจำนวน 8 นโยบาย ก็มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 20 ปี ซึ่งก็คือการมีเป้าหมายร่วมกันเกี่ยวกับการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอย ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ อย่างไรก็ตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครก็มีความแตกต่างจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ในประเด็นเกี่ยวกับการเพิ่มรถขยะขนาดเล็กสำหรับการเก็บขนขยะในซอยต่าง ๆ และการเพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ

เมื่อพิจารณาถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครอย่างยั่งยืน ประเทศไทยควรกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาขยะให้เป็นนโยบายสำคัญของทุกรัฐบาล รวมถึงการกำหนดกฎหมายควบคุมการจัดการขยะในภาพรวมของประเทศให้มีความครอบคลุมการจัดการขยะทั้งระบบ พร้อมทั้งการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะในภาพรวมของประเทศ ในขณะเดียวกันผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้บริหารทุกหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานครควรกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาขยะให้เป็นโครงการสำคัญทุกปีงบประมาณ อีกทั้งต้องพิจารณาปรับข้อบัญญัติเพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงปรับปรุงข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเพื่อเพิ่มสวัสดิการประกันอุบัติเหตุให้กับพนักงานเก็บขนมูลฝอย ตลอดจนสร้างภาคีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครโดยการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์	ลายมือชื่อนิสิต .....
ปีการศึกษา	2565	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

6382029024 : MAJOR PUBLIC ADMINISTRATION
KEYWORD: waste, waste management

Thanchanok Sangachai : Bangkok's Waste Management for Achieving Goals of the 20-year Bangkok Development Plan. Advisor: Assoc. Prof. Siripong Palakawong-na-ayudhya, Ph.D.

The main objective of this paper was to study the situation, problems, and obstacles involving guidelines of Bangkok's Waste Management for Achieving Goals of the 20-year Bangkok Development Plan, aiming to policy a roadmap of waste management strategies for sustainable development in Bangkok. This study was a qualitative study, collecting information through in-depth interviews with key information providers, including the Director of Community Based Solid Waste Management : Hazardous Materials and Waste Management Division : Pollution Control Department, the Adviser to the Governor of Bangkok (Environment), the Deputy Director of the Strategy and Assessment Office, the Director of the Policy and Planning Division of Bangkok Environment Agency, the Head of Government Office of Cleanliness and Security Affairs (Patumwan Regional Office and Chatujak Regional Office) and the Head of Cleaners and Garbage Collectors (Klong Toey Regional Office).

Overall, the findings suggested five problems and obstacles in promoting Bangkok's Waste Management for Achieving Goals of the 20-year Bangkok Development Plan, including organizational performance, planning and controlling efficiency, leadership and cooperation, politics and external environment management and laws. However, the Governor of Bangkok's waste management policy, accounted for eight principles, was in accord with the 20-year Bangkok Development Plan which had a common goal of reducing and controlling the amount of solid-waste as well as increasing the efficiency of the solid-waste management, ranging from its original site to the appropriate disposal method according to academic principles.

Looking at the Roadmap of Waste Management Strategies for Sustainable Development in Bangkok, Thailand should implement the solid-waste management policy as an important government policy, especially in every government reign. In addition to issuing an important law, establishing the country's overall waste management regulation to cover the entire waste management system should be done and together with founding main agencies who were responsible for supervising, monitoring, and evaluating the outcomes of the implementation. At the same time, the Governor of Bangkok and the Administrators of all Departments under the Bangkok Metropolitan Authority should draft the waste management policy as an important project in every fiscal year. Also, consideration must be given to adjusting the code of law of waste collection fees to be more efficient as well as the amendment of Bangkok code of law to be added the accident insurance welfare for garbage collectors. Last, as among other things, initiating a network of partners for solving Bangkok's waste problem by integrating cooperation with governments agencies, private sectors, and civil society.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study:	Public Administration	Student's Signature .....
Academic Year:	2022	Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความกรุณาอย่างยิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร. ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ซึ่งคอยชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษา และให้ความช่วยเหลือในหลายประการ ตลอดจนสร้างกำลังใจที่ดีในการจัดทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ทุกท่าน ซึ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. สุมนทิพย์ จิตสว่าง ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ รวมถึงรองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ศิริประกอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พิสุทธิ์ บุษบารัตน์ กรรมการ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะจากสำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอยจากสำนักงานเขตคลองเตย ที่ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อให้การสัมภาษณ์ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนเอกสารข้อมูลที่สำคัญยิ่งต่อการจัดทำสารนิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและพร้อมให้กำลังใจในการเรียนและการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณกัลยาณมิตรร่วมรุ่นทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลที่ดีเสมอมา และช่วยให้คำปรึกษาในเรื่องราวต่าง ๆ เผชิญทุกข์ร่วมสุขกัน จนนำมาสู่ความสำเร็จไปพร้อมกัน

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา เป็นแรงใจสำคัญผู้อยู่เบื้องหลังทุกความสำเร็จ ทุกช่วงเวลาของผู้วิจัยเสมอมา และหากสารนิพนธ์ฉบับนี้ผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยต้องขออภัยเป็นอย่างสูง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสารนิพนธ์นี้จะเป็นประโยชน์ต่อกรุงเทพมหานคร หน่วยงานภาครัฐและผู้ที่สนใจทุกท่านต่อไป

ธรรณชนก สังข์ชัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... ง

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ฌ

สารบัญภาพ ..... ฎ

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ที่มาและความสำคัญ 1

1.2 คำถามวิจัย 6

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย 6

1.4 คุณูปการและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 6

1.5 ขอบเขตการวิจัย 7

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ 8

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม 9

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ 9

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำโยบายสู่การปฏิบัติ 17

2.3 กรุงเทพมหานครและลักษณะการบริหารราชการของกรุงเทพมหานคร 28

2.4 ยุทธศาสตร์และนโยบายการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) และฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2561 - 2580) 34

2.5 นโยบายการจัดการขยะของผู้ว่ากรุงเทพมหานคร 56

2.6 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของประเทศไทย 61

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.7 ต้นแบบการจัดการขยะ 67
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย 75
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย 77
3.1 รูปแบบการวิจัย 77
3.2 แหล่งข้อมูล 77
3.3 กลุ่มประชากรเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 78
3.4 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการเข้าถึง 79
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 81
3.6 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย 87
บทที่ 4 ผลการศึกษาและการอภิปรายผล 88
4.1 การจัดการขยะในภาพรวมของประเทศไทยตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564) 88
4.2 การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) 91
4.3 ความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี 105
4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี 109
4.5 แนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี 123
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 128
5.1 สรุปสาระสำคัญของการออกแบบการวิจัย 128
5.2 สรุปและอภิปรายผลการศึกษาที่สำคัญ 129
5.3 ข้อจำกัดและอุปสรรคของการวิจัย 135
5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย 136

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม.....139

ประวัติผู้เขียน.....142

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ข้อมูลแสดงปริมาณการเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2565 4

ตารางที่ 2 ปัจจัยท้าทายหรือปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร 37

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดหลักตามแผนพัฒนารกรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) 38

ตารางที่ 4 กลยุทธ์และตัวชี้วัดย่อยตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556-2575) 38

ตารางที่ 5 โครงการหลักตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) 41

ตารางที่ 6 มาตรการดำเนินการ 12 โครงการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) 43

ตารางที่ 7 โครงการลงทุนหลักจำนวน 10 โครงการ 46

ตารางที่ 8 กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ20ปี (พ.ศ.2561 - 2580)53

ตารางที่ 9 ผลการดำเนินงานเทียบกับค่าเป้าหมายตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564) 89

ตารางที่ 10 วิธีการกำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร 95

ตารางที่ 11 การจัดสรรงบประมาณของกรุงเทพมหานครประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 แบ่งตามลักษณะงานและลักษณะรายจ่าย 98

ตารางที่ 12 การจัดสรรงบประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 แบ่งตามแผนงาน 99

ตารางที่ 13 โครงการและงบประมาณตามแผนงานจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 99

ตารางที่ 14 งบประมาณงานเก็บขนมูลฝอยและขนถ่ายสิ่งปฏิกูล สำนักงานเขตจตุจักร 100

ตารางที่ 15 ตารางเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะกับค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2564 103

ตารางที่ 16 ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ... 104

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี กับ 108

ตารางที่ 18 ข้อมูลแสดงปริมาณการเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2565 110

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล 21

ภาพที่ 2 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบด้านการจัดการ..... 22

ภาพที่ 3 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์กร 23

ภาพที่ 4 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบด้านกระบวนการของระบบราชการ 24

ภาพที่ 5 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบทางการเมือง 25

ภาพที่ 6 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบเชิงบูรณาการ 25

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย 76

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ปัญหาขยะในประเทศไทยนับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน อันเนื่องมาจากกการจัดการขยะที่ไม่ถูกหลักวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นบ่เกิดของเชื้อโรคต่าง ๆ จากการทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง ปัญหาน้ำท่วมขังในกรุงเทพมหานครเนื่องจากขยะอุดตันขวางทางระบายน้ำ ฝุ่นละอองจากการเผาขยะ มลพิษจากขยะอันตรายที่ไม่ได้รับการกำจัดอย่างถูกวิธี หรือปัญหาขยะเกลื่อนเมืองจากการทิ้งขยะไม่ถูกที่ของประชาชน ส่งผลต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของประเทศไทย โดยสถานการณ์ขยะมูลฝอยจากกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2564 พบว่าเกิดขยะมูลฝอย 24.98 ล้านตัน ลดลงจากปี พ.ศ. 2563 เพียงร้อยละ 1 โดยขยะมูลฝอยมีการคัดแยก ณ ต้นทางและนำกลับมาใช้ประโยชน์จำนวน 8.61 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2563 ร้อยละ 3 ขยะกำจัดอย่างถูกต้อง 9.68 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2563 ร้อยละ 6 และกำจัดไม่ถูกต้องประมาณ 6.69 ล้านตัน ลดลงจากปี พ.ศ. 2563 ร้อยละ 15 สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลงเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งควบคุมการเดินทางเข้าประเทศไทยของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ประชากรแฝงลดลง ประกอบกับรัฐบาลมีมาตรการกำหนดให้ปฏิบัติงานที่บ้าน Work From Home การเดินทางของประชาชนลดลง ส่งผลให้ขยะในพื้นที่สาธารณะลดลง แต่ในขณะเดียวกันกลับพบว่าขยะมูลฝอยติดเชื้อ ปี พ.ศ. 2564 มีปริมาณ 90,009.23 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2563 ร้อยละ 87 ของเสียอันตรายจากชุมชน ปี พ.ศ. 2564 เกิดขึ้นประมาณ 669,518 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2563 ร้อยละ 1.6 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นขยะจากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ 435,187 ตัน (ร้อยละ 65) และของเสียอันตรายประเภทอื่น ๆ เช่น แบตเตอรี่ถ่านไฟฉาย ภาชนะบรรจุสารเคมี กระป๋องสเปรย์ ประมาณ 234,331 ตัน (ร้อยละ 35) แนวโน้มขยะที่เพิ่มขึ้นเนื่องมาจากปัจจุบันประชาชนนิยมใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ส่งผลให้มีการเปลี่ยนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์บ่อยขึ้นเพื่อให้ทันสมัย โดยสถิติปริมาณขยะมูลฝอยจากกรมควบคุมมลพิษซึ่งจำแนกรายจังหวัด พบว่ากรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีปริมาณขยะมูลฝอยมากที่สุด ซึ่งปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ปี พ.ศ. 2564 จำนวน 4.46 ล้านตัน เฉลี่ยขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจำนวนมากถึง 12,214 ตัน/วัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2565a)

กรุงเทพมหานครเมืองหลวงของไทย มีพื้นที่ 1,568.737 ตารางกิโลเมตร เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 50 เขต เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ของประเทศไทย ซึ่งข้อมูลประชากร ณ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 มีจำนวน 5,527,994 คน ความหนาแน่นของประชาการ 3,524 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยเขตที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ เขตสายไหม มีประชากรจำนวน 206,831 คน ประกอบด้วย 106,948 หลังคาเรือน ความหนาแน่นของประชากร 4,636 คนต่อตารางกิโลเมตร จากความหนาแน่นของประชากร ประกอบกับการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครในการเป็นศูนย์กลางของประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี มีการใช้ทรัพยากรมากขึ้นตามการขยายตัวของเมือง ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะปัญหาขยะ ส่งผลเสียต่อสุขภาพของประชาชน และเพิ่มภาระด้านงบประมาณในการแก้ไขปัญหาขยะของภาครัฐ ซึ่งต้องดำเนินการแก้ไขและวางแผนป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในระยะยาว โดยจะเห็นได้จากข้อมูลปริมาณขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร 5 ปี ระหว่าง ปี พ.ศ. 2560 – 2564 กรุงเทพมหานครจัดเก็บขยะมูลฝอยเฉลี่ย 3.65 ล้านตันต่อปี หรือ 9,998 ตันต่อวัน ซึ่งเขตจตุจักรเป็นเขตที่มีปริมาณขยะมากที่สุดเฉลี่ย 301.24 ตันต่อวัน กรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่ประชาชนให้ความสนใจเรื่องการแก้ไขปัญหาขยะและไม่ว่าจะเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้บริหารไปกี่ยุคสมัย ปัญหาขยะก็ยังถือเป็นประเด็นสำคัญที่ท้าทายสำหรับผู้บริหาร และถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญในทุกสมัย ตลอดระเวลาที่ผ่านมากรุงเทพมหานครได้ดำเนินการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะตลอดมา โดยในปี พ.ศ. 2556 ได้มีการกำหนดแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 – 2575) เป็นกรอบในการปรับปรุง พัฒนากรุงเทพมหานครในระยะยาว ซึ่งแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี เกิดจากการมีส่วนร่วมของตัวแทนภาคประชาชน ข้าราชการกรุงเทพมหานครและคณะที่ปรึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มุ่งหวังให้กรุงเทพมหานครเป็น “มหานครแห่งเอเชีย” ประกอบด้วย 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย ยุทธศาสตร์ที่ 2 มหานครสีเขียว สะดวกสบาย ยุทธศาสตร์ที่ 3 มหานครสำหรับทุกคน ยุทธศาสตร์ที่ 4 มหานครกะทัดรัด ยุทธศาสตร์ที่ 5 มหานครประชาธิปไตย ยุทธศาสตร์ที่ 6 มหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์ที่ 7 การบริหารจัดการ โดยแบ่งมาตรการในการขับเคลื่อนออกเป็น 4 ระยะ ๆ ละ 5 ปี ซึ่งการแก้ไขปัญหาขยะนั้นอยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 ปลอดมลพิษ เป้าประสงค์ที่ 1.1.2 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิด จนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ประกอบด้วยตัวชี้วัดหลัก 2 ตัวชี้วัด คือ 1) ร้อยละของปริมาณมูลฝอยคัดแยกที่แหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556 เป้าหมายระยะ 20 ปี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 2) ร้อยละของมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556 เป้าหมายระยะ 20 ปี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 โดยกำหนดแนวทางการบริหารจัดการมูลฝอยและของเสียอันตรายด้วยแนวคิดขยะเหลือศูนย์ (Zero waste management) โดยนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle) และทำให้ขยะเหลือน้อยที่สุดและกำจัดที่เหลือ (residue) ด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิผล โดยหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานครได้แปลงสู่การปฏิบัติ

ผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปีของหน่วยงาน เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนากรุงเทพมหานครให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย ซึ่งทีมที่ปรึกษาได้วิเคราะห์ปัจจัยท้าทายหรือปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อสถานการณ์ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายว่าเกิดจาก 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) จำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประกอบกับวิถีชีวิต และรูปแบบการใช้ทรัพยากรที่ฟุ่มเฟือย ส่งผลให้ปริมาณมูลฝอยมีแนวโน้มปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น 2) ไม่มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอย 3) ทางเลือกในการกำจัดขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงซึ่งมีต้นทุนสูงและมีค่าใช้จ่ายในการบำรุงและดูแลรักษาระบบ 4) ขาดการวางแผนและการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยแบบครบวงจร และ 5) ขาดการสร้างความตระหนักและการรณรงค์การใช้การจัดการขยะตั้งแต่ในระดับครัวเรือนจนถึงชุมชน การแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครจึงต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัจจัยเหล่านี้ (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2556)

ปี พ.ศ. 2564 กรุงเทพมหานครดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะตามกรอบแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ.2561 – 2565) และแปลงสู่การปฏิบัติผ่านแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครประจำปีงบประมาณ 2564 เป้าหมายที่ 1.1.2 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ งบประมาณ 7,728.255 ล้านบาท ผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ 2564 (1 ตุลาคม 2563 – 30 กันยายน 2564) ร้อยละของมูลฝอยที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดและนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2560 เป้าหมายตามแผน ร้อยละ 30 (3,145.96 ตันต่อวัน) ผลการดำเนินการ ร้อยละ 47.27 (3,564 ตันต่อวัน) ขณะที่ตัวชี้วัดร้อยละของมูลฝอยอันตรายที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 (993 ตันต่อปี) เป้าหมายตามแผน ร้อยละ 18 (1,171.74 ตันต่อปี) ผลการดำเนินการ ร้อยละ 13.92 (906.38 ตันต่อปี) ไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายได้ โดยปริมาณขยะมูลฝอยที่จัดเก็บได้ปีงบประมาณ 2564 รวม 3,166,276.27 ตัน เฉลี่ย 8,674.73 ตันต่อวัน ปริมาณมูลฝอยลดลง 38 เขต เพิ่มขึ้น 12 เขต และปริมาณมูลฝอยลดลงจากค่าเฉลี่ยปริมาณมูลฝอยปีงบประมาณ 2556 ร้อยละ 12.93 (สำนักสิ่งแวดล้อม, 2565)

ปี พ.ศ. 2565 เป็นปีสุดท้ายที่กรุงเทพมหานครนำกรอบแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) มาใช้ในการกำหนดแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ และกำหนดตัวชี้วัดร้อยละของมูลฝอยที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดและนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 เป้าหมายตามแผน ร้อยละ 40 (2,010.4 ตันต่อวัน) มีโครงการสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะจำนวน 13 โครงการ งบประมาณตามแผนรวม 6,7780 ล้านบาท ข้อมูลปริมาณมูลฝอยที่จัดเก็บได้

ณ วันที่ 30 กันยายน 2565 รวม 3,277,468.73 ตัน เฉลี่ย 8,979.37 ตันต่อวัน ปริมาณมูลฝอยลดลง 36 เขต เพิ่มขึ้น 14 เขต และปริมาณมูลฝอยลดลงจากค่าเฉลี่ยปริมาณมูลฝอยปีงบประมาณ 2556 ร้อยละ 9.88 (สำนักสิ่งแวดล้อม, 2565) ในส่วนปีงบประมาณ พ.ศ.2566 เป็นต้นไป กรุงเทพมหานครใช้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง มาเป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแผนที่ปรับปรุงจากแผนเดิมเพื่อให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โครงสร้างประชากร เทคโนโลยี นวัตกรรม โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ดีของพลเมือง ผ่านการยกระดับยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างเมืองปลอดภัยและหยุ่นตัวต่อวิกฤตการณ์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การลดความเหลื่อมล้ำด้วยการบริหารเมืองรูปแบบอารยะสำหรับทุกคน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเชื่อมโยงเมืองที่มีความคล่องตัวและระบบบริการสาธารณะแบบบูรณาการ ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการสร้างเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์ที่ 6 การต่อยอดความเป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 7 การสร้างความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการมหานคร โดยประเด็นการแก้ไขปัญหาขยะอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป้าประสงค์ที่ 2.1.3 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นเป้าประสงค์เดียวกันกับแผนฉบับเดิม และแปลงสู่การปฏิบัติเป็นแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครปีงบประมาณ 2566 มีโครงการสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะจำนวน 24 โครงการ งบประมาณตามแผนรวม 12,444.9 ล้านบาท (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล , 2565)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 1 ข้อมูลแสดงปริมาณการเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2565

ปีงบประมาณ	ปริมาณมูลฝอย (ตัน)	เฉลี่ย (ตัน/วัน)
2556	3,636,595.33	9,963.27
2557	3,628,028.49	9,939.80
2558	3,710,896.71	10,166.84
2559	3,707,659.85	10,130.22
2560	3,842,326.77	10,526.92
2561	3,907,625.90	10,705.82
2562	3,856,033.78	10,564.48

ปีงบประมาณ	ปริมาณมูลฝอย (ตัน)	เฉลี่ย (ตัน/วัน)
2563	3,484,250.43	9,519.81
2564	3,166,276.27	8,674.73
2565	3,277,468.73	8,979.37

ที่มา : ดัดแปลงข้อมูลจากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร (2565)

จากการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี จะเห็นได้ว่าปริมาณขยะมูลฝอยลดลงจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 แต่ในขณะเดียวกันปริมาณขยะมูลฝอยที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บได้เฉลี่ยต่อวันยังมีการเพิ่มและลดในแต่ละปี จากปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 - 2561 ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 - 2564 ปริมาณขยะลดลง โดยสาเหตุที่ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลงเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รัฐมีนโยบายจำกัดการเดินทางเข้าประเทศไทยของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ประชากรแฝงลดลง ประกอบกับมาตรการกำหนดให้ปฏิบัติงานที่บ้าน Work From Home การเดินทางของประชาชนลดลง ส่งผลให้ขยะในพื้นที่สาธารณะลดลง และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้ง เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ลดลง ภาครัฐผ่อนคลายมาตรการควบคุมต่าง ๆ นักท่องเที่ยวเข้ามาประเทศไทยมากขึ้น ตลาด ห้างสรรพสินค้า สวนสาธารณะเปิดให้บริการตามปกติ ประชาชนออกมาทำงานนอกบ้าน สาเหตุเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น ซึ่งจากสถานการณ์ปริมาณขยะที่มีแนวโน้มกลับมาเพิ่มขึ้นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครยังไม่คงที่ โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 จำนวน 111,192.46 ตัน ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น 14 เขต อีกทั้งงบประมาณด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครยังมีการใช้งบประมาณที่สูงอยู่ ประกอบกับในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 กรุงเทพมหานครมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2565 และได้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คนที่ 17 คือนายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ซึ่งประกาศวิสัยทัศน์ “กรุงเทพ ฯ เมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน” มีนโยบายพัฒนาและแก้ไขปัญหากรุงเทพมหานครภายใต้แนวคิดกรุงเทพ ฯ 9 ดี ได้แก่ ปลอดภัยดี สุขภาพดี สร้างสรรค์ดี สิ่งแวดล้อมดี บริหารจัดการดี เรียนดี โครงสร้างดี เศรษฐกิจดี และเดินทางดี รวม 215 นโยบาย โดยมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงทพมหานครอยู่ในหมวดสิ่งแวดล้อมดีและโครงสร้างดี ประกอบด้วย 8 นโยบาย ได้แก่ 1) เตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมรองรับพื้นที่การค้าหาบเร่แผงลอย 2) สร้างต้นแบบการแยกขยะต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร 3) สภาพแวดล้อมเมืองดี จุดทิ้งขยะถูกสุขอนามัย ไม่มีขยะตกค้าง 4) มุ่งเน้นแยกขยะต้นทางและขยะเปียกจากองค์กรแบบมุ่งเป้า 5) รถขยะไซต์เล็ก เข้าใจเมือง เข้าถึงบ้าน 6) ส่งขยะคืนระบบ 7) เพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ และ 8) กวดขันจับ/ปรับการทิ้งขยะ

ลงแหล่งน้ำอย่างจริงจัง โดยนโยบายดังกล่าวเผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์https://www.chadchart.com ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับประชาชนชาวกรุงเทพมหานคร (ชัชชาติ สิทธิพันธุ์, 2565a) จากการเลือกตั้ง และได้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนใหม่ ประชาชนชาวกรุงเทพมหานครจึงให้ความสนใจกับนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครที่มีมาอย่างยาวนานได้อย่างไร ท่ามกลางการเจริญเติบโตของเมืองหลวง ความหนาแน่นของประชากรที่เพิ่มขึ้นตามสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีที่เข้ามาส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวกรุงเทพมหานคร เกิดการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันภาครัฐหรือกรุงเทพมหานครก็ต้องใช้งบประมาณมากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาขยะในปัจจุบัน และป้องกันปัญหาขยะล้นเมืองในอนาคต ดังนั้นการจัดการขยะจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในระยะยาว และไม่ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพของประชาชน จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหา อุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ศึกษาความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี รวมไปถึงศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

1.2 คำถามวิจัย

การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี มีกระบวนการอย่างไร และมีปัญหา อุปสรรคในการขับเคลื่อนหรือไม่

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

1.3.3 เพื่อศึกษาความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ฉบับปรับปรุง

1.4 คุณูปการและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้รับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

1.4.2 ได้รับทราบการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและทราบความสอดคล้องกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

1.4.3 ได้รับทราบแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครเพื่อบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและค้นคว้าการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนการพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี จากข้อมูลเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความ บทสัมภาษณ์ และข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขอบเขตดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ปัญหา อุปสรรคในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 - 2575) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2561 - 2565) ด้านที่ 1 มหานครปลอดภัย มิติที่ 1.1 ปลอดมลพิษ เป้าหมายที่ 1.1.2 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ศึกษาการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครว่ามีความเหมือนหรือแตกต่าง สอดคล้องกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปีหรือไม่ และศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป้าประสงค์ที่ 2.1.3 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ทราบถึงโครงการ กิจกรรม ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ปัญหา อุปสรรคที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รวมไปถึงทราบแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครในอนาคต เพื่อบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1.5.2 ขอบเขตด้านกลุ่มประชากรเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม), รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม, หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ (สำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร), หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอย (สำนักงานเขตคลองเตย)

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย จำนวน 3 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2565

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 การจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร คือ รูปแบบของการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การเกิดมูลฝอย 2) การลำเลียง 3) การรวบรวม 4) การจัดเก็บและการขนส่ง 5) การคัดแยก ณ สถานที่กำจัด 6) การแปรรูปมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ และ 7) การกำจัด

1.6.2 แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี คือ กรอบในการปรับปรุงบริการสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งมีการกำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไข ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญในการลงทุนพัฒนาเมืองในระยะยาว การศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1) การศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ปัญหา และอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ดำเนินการศึกษาตามเป้าหมายในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 - 2575) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2561 - 2565) ด้านที่ 1 มหานครปลอดภัย มิติที่ 1.1 ปลอดมลพิษ เป้าหมายที่ 1.1.2 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

2) การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ดำเนินการศึกษาตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป้าประสงค์ที่ 2.1.3 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 2
การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ผู้วิจัยพบว่ามีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 หัวข้อ ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำโยบายสู่การปฏิบัติ

2.3 กรุงเทพมหานครและลักษณะการบริหารราชการของกรุงเทพมหานคร

2.4 ยุทธศาสตร์และนโยบายการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) และฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2561 - 2580)

2.5 นโยบายการจัดการขยะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

2.6 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของประเทศไทย

2.7 ต้นแบบการจัดการขยะ

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะ

การจัดการขยะถือเป็นการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในประเด็นที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีขั้นตอนหรือวิธีการในการจัดการหลากหลายรูปแบบ และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย แผนงาน โครงการด้านการแก้ไขปัญหาขยะ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะจึงเป็นสิ่งสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ทราบว่าการจัดการขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นแบบไหน มีขั้นตอนการจัดการอย่างไร เพื่อนำมาใช้ในการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร โดยจะเริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับนิยามของคำว่า “ขยะ” หรือ “ขยะมูลฝอย” ตามด้วยการจำแนกประเภทขยะ และศึกษาวิธีการจัดการขยะตามลำดับ

2.1.1 นิยามของขยะ

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้คำจัดกัดความคำว่า ขยะ หมายถึง หยากเหยื่อ มูลฝอย

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องการเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย พ.ศ.2544 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่ามูลฝอย ไว้ดังนี้ มูลฝอย หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร

เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

กรมควบคุมโรค (2558) นิยามว่า ขยะ หมายถึง สิ่งของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิต การอุปโภคและการบริโภค ซึ่งเสื่อมสภาพจนใช้การไม่ได้หรือไม่ต้องการใช้แล้ว บางชนิดเป็นของแข็ง หรือเป็นกากของเสีย (Solid waste) ซึ่งขยะสามารถทำให้เกิดมลพิษและเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค สามารถส่งผลเสียต่อสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจได้

กรมควบคุมมลพิษ (2559a) อธิบายว่า ขยะมูลฝอย (Solid waste) หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัสดุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนหรือครัวเรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช้แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะและคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

กล่าวโดยสรุป ขยะ หมายถึง มูลสัตว์ ซากพืช ซากสัตว์ วัสดุและสิ่งของที่ชำรุดหรือทิ้งแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเศษวัสดุ สิ่งของที่ชำรุด ซึ่งมีทั้งส่วนที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์หรือนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ส่วนที่เป็นอันตรายต่อร่างกายไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งขยะทำให้เกิดมลพิษเป็นบ่อเกิดเชื้อโรค ส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของมนุษย์ได้

2.1.2 ประเภทของขยะ

ข้อบังคับกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของอาคาร สถานที่และสถานบริการการสาธารณสุข พ.ศ. 2545 แบ่งมูลฝอยออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) มูลฝอยทั่วไป หมายความว่า มูลฝอยอื่นใดที่มิใช่มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ มูลฝอยที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ มูลฝอยอันตราย และมูลฝอยติดเชื้อ

2) มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ หมายความว่า มูลฝอยประเภทเศษอาหาร เศษพืช ผักผลไม้ รวมตลอดสิ่งอื่นใดที่เป็นอินทรียวัตถุที่สามารถย่อยสลายเน่าเปื่อยที่ไม่ใช่มูลฝอยติดเชื้อ และไม่ใช่มูลฝอยอันตราย

3) มูลฝอยที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ หมายความว่า มูลฝอยซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ หรือนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตใหม่ เช่น กระดาษ แก้ว โลหะ พลาสติก อลูมิเนียม เป็นต้น

4) มูลฝอยอันตราย" หมายความว่า มูลฝอยที่มีส่วนประกอบหรือปนเปื้อนสารเคมีอันตราย เช่น สารไวไฟ สารเกิดปฏิกิริยาได้ง่าย สารที่มีความเป็นพิษสารที่มีฤทธิ์กัดกร่อนหรือสารอันตรายใดที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

5) มูลฝอยติดเชื้อ หมายความว่า มูลฝอยที่มีเชื้อโรคปะปนอยู่ในปริมาณที่สามารถทำให้เกิดโรคได้ ถ้ามีการสัมผัสหรือใกล้ชิดกับมูลฝอยนั้น และหมายความรวมถึงมูลฝอยที่เกิดขึ้นหรือ

ใช้ในกระบวนการตรวจวินิจฉัยทางการแพทย์ การรักษาพยาบาล การให้ภูมิคุ้มกันโรค การทดลองเกี่ยวกับโรค และการตรวจชันสูตรศพหรือซากสัตว์ รวมทั้งในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าว

กรมควบคุมโรค (2558) จำแนกประเภทขยะดัง 2 ประเภท ดังนี้

1) ขยะทั่วไป (General waste) คือ ขยะมูลฝอยที่มีอันตรายน้อย ได้แก่ เศษอาหาร เศษกระดาษ เศษผ้า พลาสติก เศษหญ้าและใบไม้ เป็นต้น

2) ขยะอันตราย (Hazardous waste) คือ ขยะที่มีภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อม อาจมีสารพิษ ติดไฟหรือระเบิดง่าย ปนเปื้อนเชื้อโรค เช่น กระป๋องสเปรย์ ถ่านไฟฉาย แบตเตอรี่ หรืออาจเป็นพวกสำลีและผ้าพันแผลจากสถานพยาบาลที่มีเชื้อโรค

กรมควบคุมมลพิษ (2559a) ได้แบ่งประเภทขยะตามลักษณะทางกายภาพออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) ขยะอินทรีย์ (Compostable waste) คือ ขยะมูลฝอยที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้ เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เป็นต้น แต่จะไม่รวมถึงซากหรือเศษของพืช ผัก ผลไม้ หรือสัตว์ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ โดยที่ขยะที่ย่อยสลายนี้เป็นขยะมูลฝอยที่มีปริมาณมากที่สุด คือ พบมากถึง 64 % ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด

2) ขยะรีไซเคิล (Recyclable waste) คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์ หรือวัสดุเหลือใช้ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระดาษ เศษพลาสติก เศษโลหะ เป็นต้น สำหรับขยะรีไซเคิลนี้เป็นขยะมูลฝอยที่มีปริมาณมากเป็นอันดับที่ 2 ในกองขยะ กล่าวคือ พบประมาณ 30% ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด

3) ขยะอันตราย (Hazardous waste) คือ ขยะมูลฝอยที่มีองค์ประกอบหรือปนเปื้อนวัตถุอันตรายชนิดต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ วัตถุระเบิด วัตถุไวไฟ วัตถุออกซิไดซ์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกรรมมันตรังสี วัตถุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นไม่ว่าจะเป็นเคมีภัณฑ์หรือสิ่งอื่นใดที่อาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สินหรือสิ่งแวดล้อม เช่น ถ่ายไฟฉาย หลอดไฟฟลูออเรสเซนต์ แบตเตอรี่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น ขยะอันตรายนี้เป็นขยะมูลฝอยที่มีปริมาณน้อยที่สุด กล่าวคือ พบประมาณเพียง 3% ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมด

4) ขยะทั่วไป (General waste) คือ ขยะมูลฝอยประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติกใส่ขนม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป โฟมเปื้อนอาหาร ถุงพลาสติหเปื้อนอาหาร เป็นต้น สำหรับขยะทั่วไปนี้เป็นขยะมูลฝอยที่มีปริมาณใกล้เคียงกับขยะอันตราย กล่าวคือจะพบประมาณ 3% ของปริมาณขยะมูลฝอยทั้งหมดในกองขยะ

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปการจำแนกประเภทขยะได้ 4 ประเภท ได้แก่ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล ขยะอินทรีย์ และขยะอันตราย โดยนักวิชาการบางท่านจะแยกขยะติดเชื้อออกจากขยะอันตราย รวมไปถึงการใช้คำว่า มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ แทนการใช้คำว่า ขยะอินทรีย์ (ข้อบังคับกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของอาคาร สถานที่และสถานบริการการสาธารณสุข พ.ศ. 2545) ซึ่งยังคงมีความหมายที่บ่งบอกถึงประเภทของขยะนั้น ๆ เหมือนกัน

2.1.3 แนวคิดการจัดการขยะ

U.S. Environmental Protection Agency (1989) หน่วยงานป้องกันสิ่งแวดล้อมประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ลำดับความสำคัญของการจัดการขยะ ออกเป็น 5 ลำดับ ได้แก่ 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด 2) การใช้ซ้ำ 3) การนำกลับมาใช้ประโยชน์ 4) การนำพลังงานที่ได้จากการกำจัดมาใช้ประโยชน์ และ 5) การกำจัดในขั้นตอนสุดท้ายด้วยวิธีฝังกลบ

กรมอนามัย (2553) ได้อธิบายว่าการจัดการขยะมูลฝอย เป็นการเก็บรวบรวม ขนถ่าย และนำขยะที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดไปกำจัดอย่างถูกหลักทางวิชาการ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน โดยหลักการจัดการขยะมูลฝอยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย การขนส่งขยะมูลฝอย และการกำจัดขยะมูลฝอย

1) การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย เป็นการนำเอาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายในครัวเรือน สถานประกอบการ ตลาดสด ห้างร้านค้า โรงงาน และกิจกรรมอื่นๆ มาเก็บรวบรวมไว้ เพื่อนำไปกำจัดหรือรอที่ลำเลียงนำไปกำจัดต่อไป การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยมักเป็นหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่นั้น ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ และขอความร่วมมือจากประชาชน ให้นำขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละครัวเรือน แต่ละกิจการ มารวมกันไว้ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งอาจเป็นระบบถังขยะ ถุงขยะ แล้วขนส่งขยะมูลฝอยนำไปกำจัดต่อไป โดยหน่วยงานนั้นจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยจากแต่ละครัวเรือน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการระบบถังขยะ น้ำมันเชื้อเพลิงยานพาหนะสำหรับขนส่งขยะ เป็นต้น ซึ่งการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยโดยทั่วไปจะพิจารณาภาชนะรองรับขยะมูลฝอยหรือเรียกกันง่าย ๆ ว่า ถังขยะและจุดรวบรวมขยะมูลฝอย

1.1) ถังขยะมูลฝอย ในการจดัการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย มักเกี่ยวข้องกับระบบถังขยะมูลฝอย ซึ่งสามารถจำแนกได้หลายประเภท ได้แก่

(1) ระบบถังเดียว หมายถึง การรวบรวมขยะมูลฝอยทุกประเภทใส่ไว้ในถังใบเดียวกัน ซึ่งมักใช้กันทั่วไปในหลายพื้นที่ของประเทศไทย

(2) ระบบ 2 ถัง หมายถึง การรวบรวมขยะมูลฝอยโดยแยกเป็น 2 ประเภท คือจะมีถังขยะสดหรือขยะเปียก 1 ถัง และขยะแห้ง อีก 1 ถัง

(3) ระบบหลายถัง หมายถึง การรวบรวมขยะมูลฝอยโดยการแยกขยะตามประเภทของขยะมูลฝอย เช่น ถังขยะเปียก ถังขยะแห้ง ถังขยะประเภทแก้ว ถังขยะประเภทพลาสติก ถังขยะอันตราย ถังขยะติดเชื้อ ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากในการนำไปกำจัดเฉพาะวิธีตามความเหมาะสม

1.2) จุดรวบรวมขยะมูลฝอยเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย ซึ่งหากจุดวางถังขยะมูลฝอยไม่เหมาะสม หรือไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชน ก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ เพราะจะรวบรวมขยะมูลฝอยมักจะเกิดความไม่น่าดู มีกลิ่นไม่พึงประสงค์ เพื่อเป็นความสะดวกในการเก็บรวบรวมและประหยัดเวลาค่าใช้จ่าย จึงต้องมีการตั้งจุดรวบรวมขยะมูลฝอยเป็นจุด ๆ ไป โดยจุดรวบรวมขยะมูลฝอยจะกำหนดตามสถานที่จุดต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชน หมู่บ้าน โรงอาหาร ตลาดสด จุดท่องเที่ยว โดยให้มีภาชนะรองรับหรือถังขยะมูลฝอยตั้งไว้เป็นจุด ๆ เช่น หมู่บ้านจัดสรรกำหนดให้จุดรวบรวมขยะมูลฝอยเป็นจุด ๆ อาจจะกำหนดจุดละต่อจำนวนครัวเรือน 10 - 20 หลังคาเรือน ตลาดสด ก็อาจจะหลายจุดมากขึ้นตามปริมาณขยะมูลฝอย แต่ละจุดอาจกำหนดที่ตั้งไว้ตามความเหมาะสมที่ประชาชนมองเห็นได้ ไม่เกิดความขัดแย้ง สะดวกต่อการเข้าออกของรถขนขยะแต่ละครัวเรือน แต่ละคนที่นำขยะมูลฝอยไปทิ้งลงในถังขยะมูลฝอยก็ควรจะคัดแยกขยะ และใส่ในถุงขยะพลาสติกตามประเภทของสีต่าง ๆ ก่อนที่จะนำไปทิ้งลงในถังขยะมูลฝอย ณ จุดรวบรวมขยะ เพื่อการนำขยะมูลฝอยไปกำจัดจะได้ถูกต้อง เหมาะสมกับประเภทของขยะมูลฝอย แต่ที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันของสังคมไทย มักไม่มีการคัดแยกขยะออกจากกัน ยังมีการทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันทุกประเภทในถุงขยะสีดำ หรือถุงขยะพลาสติกไม่จำกัดสี แล้วนำไปทิ้งรวมกันในถังขยะมูลฝอย ณ จุดรวบรวมขยะ อีกทั้งจุดรวบรวมขยะก็ปรากฏว่า จะมีถังขยะแบบระบบถังเดียวเป็นส่วนใหญ่ จึงยังเป็นปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยของสังคมไทยอยู่ถึงทุกวันนี้

2) การขนส่งขยะมูลฝอย เป็นขั้นตอนในการนำเอาขยะที่ประชาชนแต่ละครัวเรือนหรือแต่ละชุมชนมาใส่ในถังขยะมูลฝอย หรือวางไว้ที่หน้าบ้าน แล้วพนักงานของหน่วยงานมาเก็บรวบรวมใส่รถขนขยะลำเลียงขยะมูลฝอยไปกำจัดต่อไป ซึ่งถ้าหากระยะทางไม่ไกลนัก ก็มักให้รถขนส่งขยะนำไปยังสถานที่กำจัดโดยตรงแต่ถ้าระยะทางไกลและมีปริมาณขยะมูลฝอยมาก อาจจะต้องสร้างสถานีขนถ่าย หรือสถานีพักขยะก่อน เพื่อถ่ายเทจากรถเก็บขนขยะขนาดเล็ก ปานกลาง สู่รถบรรทุกขนาดใหญ่ อันเป็นประโยชน์ต่อการลดค่าใช้จ่ายอีกอย่างที่ต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการแบ่งเขตเส้นทางการเก็บขนขยะมูลฝอยด้วย

2.1 รถเก็บขนขยะมูลฝอย รถเก็บขนขยะมูลฝอยมีหลายขนาด หลายรูปแบบ แต่ละแบบมีข้อดี ข้อเสียในการใช้งานแตกต่างกัน การเลือกใช้ต้องเลือกตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งแต่ละวัน รวมถึงควรคำนึงค่าใช้จ่ายในการลงทุนและค่าดำเนินการ เพื่อความคุ้มค่าในการดำเนินงาน รถเก็บขนขยะมูลฝอยที่ใช้ในประเทศไทย ได้แก่ รถเปิดข้างเทท้าย ขนาดความจุ 7 – 12 ลบ.ม. รถเททท้าย ความจุ 7 – 10 ลบ.ม. รถบรรทุกคอนเทนเนอร์

ความจุ 6 - 8 ลบ.ม. รถอัดขยะมูลฝอย ขนาดความจุ 5 - 6 ตัน รถปิกอัพเทท้าย ความจุ 3 ลบ.ม. รถเก็บขนขยะมูลฝอยติดเชื้อ ซึ่งอาจดัดแปลงจากรถปิกอัพที่ติดเครื่องทำความเย็นในการรักษาสภาพอุณหภูมิของขยะติดเชื้อ

2.2 การแบ่งเขตเส้นทางการเก็บขนขยะมูลฝอย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การเก็บขนขยะมูลฝอยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากร และค่าใช้จ่าย รวมทั้งเพื่อจัดรถเก็บขนขยะมูลฝอยปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ซึ่งเกณฑ์ที่พิจารณากำหนดเขตเส้นทางการเก็บขนขยะมูลฝอย มีดังนี้

- ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นหรือปริมาณงานในแต่ละเขตเส้นทาง ซึ่งพิจารณาจากจำนวนประชากรเป็นหลัก โดยมีการแบ่งเขตพื้นที่ เส้นทางเก็บขนใหม่ให้มีความสัมพันธ์กับปริมาณขยะมูลฝอย

- เขตเส้นทางการเก็บขนขยะมูลฝอยต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน เส้นทางเก็บขนควรกำหนดให้มีการเลี้ยวซ้ายมากที่สุด

- เตรียมแผนที่เส้นทางการเก็บขนให้สอดคล้องกับเส้นทางการจราจร

- สามารถเลือกใช้รถเก็บขนขยะที่เหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่ให้บริการได้

- ไม่กีดขวางการจราจรของประชาชน ซึ่งต้องพิจารณาวันและเวลาเก็บขนเป็นสำคัญ

2.3 สถานีขนถ่ายขยะมูลฝอย หมายถึง สถานที่ที่ซึ่งใช้สำหรับการขนถ่ายขยะมูลฝอยจากตัวเมืองไปสู่สถานที่กำจัดหรือทำลายที่อยู่นอกเมืองห่างไกลออกไป มีประโยชน์มากสำหรับเมืองขนาดใหญ่ที่มีการจราจรติดขัด ไม่สะดวกในการขนส่งขยะมูลฝอย การพิจารณาก่อสร้างสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยต้องพิจารณาลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

- สถานีกำจัดขยะมูลฝอย อยู่ห่างไกลมาก อีกทั้งชุมชนมีความหนาแน่น จราจรสูง มีการใช้รถเก็บขนขนาดเล็กจึงต้องมีการขนถ่ายขยะมูลฝอยใส่รถบรรทุกขนาดใหญ่ นำไปกำจัดเพื่อความประหยัด

- ชนิดของสถานีขนถ่าย ปริมาณขยะที่ต้องการขนถ่ายเหมาะสมกับระยะทางในการนำไปกำจัด

- ขนาดความจุของสถานีขนถ่ายต้องสัมพันธ์กับพื้นที่ของสถานที่ตั้ง

- ความพร้อมของอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนถ่ายขยะมูลฝอย เช่น อาคาร รถตักขยะมูลฝอย รถขนขยะ ถนน เส้นทางการระบายน้ำ เป็นต้น

- สภาพสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ บริเวณสถานีขนถ่าย เพราะสถานีขนถ่ายอาจจะมีกลิ่นรบกวนชุมชนที่อยู่ใกลเคียง

3) การกำจัดขยะมูลฝอย เทคโนโลยีในการกำจัดขยะมูลฝอยระบบใหญ่ ได้แก่

3.1) ระบบหมักทำปุ๋ย เป็นการย่อยสลายอินทรีย์สารผ่านขบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์เป็นตัวการย่อยสลายให้แปรสภาพเป็นแร่ธาตุที่มีลักษณะค่อนข้างคงรูป มีสีดำค่อนข้างแห้ง และสามารถใช้ในการปรับปรุงคุณภาพดิน ขบวนการหมักปุ๋ยสามารถแบ่งเป็น 2 ขบวนการ คือ ขบวนการหมักแบบใช้ออกซิเจน ซึ่งเป็นการสร้างสภาวะที่จุลินทรีย์ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจนย่อยสารอาหารแล้วเกิดการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และกลายสภาพเป็นแร่ธาตุ เป็นขบวนการที่ไม่เกิดก๊าซกลิ่นเหม็น ส่วนอีกขบวนการเป็นขบวนการหมักแบบไม่ใช้ออกซิเจน เป็นการสร้างสภาวะให้เกิดจุลินทรีย์ชนิดที่ดำรงชีพโดยไม่ใช้ออกซิเจน เป็นตัวช่วยย่อยสารอาหาร และแปรสภาพกลายเป็นแร่ธาตุ ขบวนการนี้มักจะเกิดก๊าซที่มีกลิ่นเหม็น เช่น ก๊าซไข่เน่า แต่ขบวนการนี้จะมีผลดีที่เกิดก๊าซมีเทน ซึ่งเป็นก๊าซที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นเชื้อเพลิงได้ถ้ามีปริมาณมากพอ

3.2) ระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาลเป็นการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการนำไปฝังกลบในพื้นที่ที่ได้จัดเตรียมไว้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับการคัดเลือกตามหลักวิชาการ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วิศวกรรม สถาปัตยกรรม และการยินยอมจากประชาชน จากนั้นจึงทำการออกแบบและก่อสร้าง โดยมีการวางมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เช่น การปนเปื้อนของน้ำเสีย กองขยะมูลฝอยที่เรียกว่า น้ำชะขยะมูลฝอย (Leachate) ซึ่งถือว่าน้ำเสียที่มีค่าความสกปรกสูงมากไหลซึมลงสู่ชั้นน้ำใต้ดิน ทำให้คุณภาพน้ำใต้ดินเสื่อมสภาพลง จนส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ใช้น้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภคได้ นอกจากนี้ยังต้องมีมาตรการป้องกัน น้ำท่วม กลิ่นเหม็น และผลกระทบต่อสภาพภูมิทัศน์ รูปแบบการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล อาจใช้วิธีขุดให้ลึกลงไปในชั้นดินหรือการถมให้สูงขึ้นจากระดับพื้นดิน หรืออาจจะใช้ผสมสองวิธี ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ

3.3) ระบบการเผาในเตาเผาขยะ เป็นการทำลายขยะมูลฝอยด้วยวิธีการเผาทำลายในเตาเผาที่ได้รับการออกแบบก่อสร้างที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยต้องให้มีอุณหภูมิในการเผาที่ 850 - 1,200 องศาเซลเซียส เพื่อให้การทำลายที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ในการเผามักก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ ได้แก่ ฝุ่น ละอองขนาดเล็กก๊าซพิษต่าง ๆ เช่น ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ยังอาจเกิดไดออกซิน ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็ง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีระบบควบคุมมลพิษทางอากาศและดักไม่ให้อากาศที่ผ่านปล่องออกสู่บรรยากาศมีค่าเกินกว่าค่ามาตรฐานคุณภาพอากาศจากเตาเผาที่กำหนด

(กรมควบคุมมลพิษ, 2559a) ได้เสนอให้ใช้หลักการ 3R (Reduce Reuse and Recycle) ในการจัดการแก้ไขปัญหาขยะ โดยหลัก 3 R มีดังนี้

1) Reduce คือ ใช้น้อยหรือลดการใช้ โดยใช้เท่าที่จำเป็น หลีกเลี่ยงการใช้อย่างฟุ่มเฟือย เลือกใช้สินค้าที่มีอายุการใช้งานสูง สิ่งสำคัญในการลดปริมาณขยะมูลฝอย คือ การคิดก่อนซื้อสินค้า เช่น เมื่อคุณจะซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ควรพิจารณาว่าสิ่งนั้นมีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน

หากจำเป็นต้องซื้อควรพิจารณาว่าหลังจากใช้สินค้านั้นแล้ว บรรจุภัณฑ์ที่เหลือสามารถนำกลับมาใช้ซ้ำหรือนำมาแปรรูปใช้ใหม่ได้หรือไม่

2) Reuse คือ ใช้ซ้ำ โดยนำสิ่งของที่ใช้งานไปแล้ว แต่ยังไม่สามารถใช้งานได้ มาใช้อีกให้คุ้มค่า บำรุงรักษาสิ่งของนั้น ๆ ให้มีอายุการใช้งานนาน ๆ หรือ อาจจะนำไปให้ผู้อื่นใช้ต่อหรือบริจาคก็ได้ เช่น บรรจุภัณฑ์ขวดแก้ว กล่องกระดาษ ถุงพลาสติก เสื้อผ้า ของเล่น เป็นต้น

3) Recycle คือ รีไซเคิลหรือแปรรูปใช้ใหม่ บรรจุภัณฑ์บางประเภทอาจจะใช้ซ้ำไม่ได้ เช่น กระป๋องอลูมิเนียม หนังสือเก่า ขวดพลาสติก ซึ่งแทนที่จะนำไปทิ้ง ก็รวบรวมนำมาขายให้กับซาเล้งหรือร้านรับซื้อของเก่า เพื่อส่งไปยังโรงงานสำหรับแปรรูป เพื่อนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร (2565) ได้อธิบายการจัดการขยะด้วยแนวคิด Zero Waste ซึ่งแนวคิด Zero Waste คือ การหมุนเวียนทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ขยะที่มีอยู่เยอะมากมีปริมาณลดน้อยลงจนเหลือ 0 หรือพูดง่าย ๆ ว่าเป็นการจัดการขยะให้เหลือน้อยที่สุด หรือแทบไม่เหลือเลยแม้แต่ชิ้นเดียว โดยแนวคิดการจัดการขยะแบบ Zero Waste มีหลักการให้ได้นำไปปรับใช้ นั่นคือหลัก 1A3R ประกอบด้วย

1) Avoid คือ การเลี่ยงพฤติกรรมต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดขยะที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เลี่ยงการใช้วัสดุสิ้นเปลืองต่าง ๆ เท่าที่ทำได้

2) Recycle คือ การนำวัสดุต่าง ๆ ที่เหลือใช้และกำลังจะถูกทิ้งหรือถูกทำลายกลับมาใช้ใหม่ โดยไม่ทำให้เป็นขยะสูญเปล่า เช่น การนำขวดพลาสติกเหลือทิ้งกลับมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสิ่งของอื่น ๆ ได้ใหม่ การนำมูลสัตว์มาใช้เป็นปุ๋ยคอก การนำกาบมะพร้าวมาใช้เป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น

3) Reduce คือ การใช้วัสดุที่ทำให้การเพิ่มปริมาณขยะน้อยลง เช่น การลดใช้วัสดุสิ้นเปลืองในสำนักงาน เช่น กระดาษเอกสาร โดยการใช้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์แทน และลดการสร้างขยะเพิ่มขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยหันมาใช้ถุงผ้าในการบรรจุสิ่งของแทนการใช้ถุงพลาสติก ใช้ที่บรรจุอาหารที่สามารถใช้ซ้ำได้ ทดแทนการบรรจุอาหารในกล่องพลาสติกแบบใช้แล้วทิ้ง เป็นต้น

4) Reuse คือ การนำเอาวัสดุนั้น ๆ กลับมาใช้ใหม่ แม้จะเคยใช้ไปแล้วมากกว่า 1 ครั้ง ก็ยังใช้งานต่อได้ เช่น การนำกล่องพัสดุที่ได้รับมาจากร้านค้าออนไลน์ กลับไปส่งต่อให้ผู้อื่นได้ใช้งานอีกครั้ง

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการจัดการขยะ คือการมุ่งเน้นให้ขยะเหลือน้อยที่สุด ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด 2) การใช้ซ้ำ 3) การนำกลับมาใช้ประโยชน์ 4) การนำพลังงานที่ได้จากการกำจัดมาใช้ประโยชน์ และ 5) การกำจัดในขั้นตอนสุดท้ายด้วยวิธีฝังกลบ ตามแนวคิดของ U.S. Environmental Protection Agency ซึ่งเป็นการจัดการขยะที่ครอบคลุมทุกแนวคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยลำดับการจัดการขยะได้ 3 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วย

การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย การขนส่งขยะมูลฝอย และการกำจัดขยะมูลฝอย ทั้งนี้การจัดการขยะจะต้องลดปริมาณการเกิดมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดให้มากที่สุด ทิ้งขยะให้ถูกที่ มีการคัดแยกขยะและกำจัดขยะให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการนำโยบายสู่การปฏิบัติ

การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติถือขั้นตอนสำคัญของวงจรนโยบาย เป็นการนำนโยบายสู่การดำเนินงานจริง ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อนำแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติมาวิเคราะห์การดำเนินงานด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครว่าบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี หรือไม่ เกิดปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายในขั้นตอนใด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจนิยามและแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้เข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

2.2.1 นิยามการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Pressman and Wildavsky (1973) การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว กับการกระทำหรือปฏิบัติการทั้งหลายที่มุ่งบังเกิดผลไปตามนั้น

Horn and Meter (1976) การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้งมวลที่กระทำโดยรัฐบาลและเอกชน ทั้งปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งมีผลต่อการบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าจากการตัดสินใจนโยบาย

Mazmanian and Sabatier (1989) การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การนำการตัดสินใจกำหนดนโยบายที่ได้กระทำไว้ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของจดหมาย คำพิพากษาของศาล คำสั่งของรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

มยุรี อนุมานราชธน (2539) การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การแปลงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบาย ซึ่งอาจเป็นกฎหมาย หรือคำสั่งของรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีให้เป็นไปในแนวทาง/แผนงาน/โครงการ กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วยการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนด การออกแบบแองค์การ และการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานโครงการที่กำหนดไว้

กล้า ทองขาว (2551) การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การแสวงหาความรู้ ความเข้าใจปรากฏการณ์เป็นจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อเป็นบทเรียนและพัฒนาแนวทางสร้างกลยุทธ์ เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพและความสามารถขององค์กร และกลุ่มบุคคลที่นำนโยบายไปปฏิบัติให้สามารถจัดการและประสานกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย รวมทั้งสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้

วรเดช จันทรศร (2552) การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การศึกษาว่าองค์กรที่รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหารตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งมวลปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้หรือไม่ แค่ไหน เพียงใด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง การแปลงนโยบาย คำสั่ง กฎหมาย มาตรการ แผนงาน โครงการ สู่การดำเนินกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมไปถึงการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพในทุกกระบวนการ โดยมีเป้าหมายร่วมกัน และมุ่งสู่ความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้

2.2.2 ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Mazmanian and Sabatier (1989) ระบุว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการนโยบายสาธารณะ โดยการนำนโยบายไปปฏิบัติประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การพิจารณาผลลัพธ์ของนโยบายของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติโดยมุ่งให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาตามวัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้

2) การยินยอมปฏิบัติตามของกลุ่มเป้าหมายต่อการตัดสินใจนโยบายของผู้กำหนดนโยบาย หากนโยบายใดที่กลุ่มเป้าหมายไม่ยินยอมปฏิบัติ จะก่อให้เกิดอุปสรรคสำคัญต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

3) พิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจของหน่วยปฏิบัติเพื่อจำแนกว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นผลกระทบในทางบวกหรือทางลบ ถ้าเกิดผลในทางลบก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป

4) พิจารณาผลกระทบจากการรับรู้ของผู้ตัดสินนโยบาย ซึ่งผู้ตัดสินใจนโยบายจะประเมินได้ว่าเป็นผลกระทบที่พึงปรารถนาหรือไม่

5) การประเมินกระบวนการทางการเมืองที่มีบทบาทในการบัญญัติกฎหมายเพื่อพิจารณาปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

วรเดช จันทรศร (2552) ได้แบ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติใน 2 ระดับ ได้แก่ ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค และขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค

1) ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค (Macro – implementation) ประกอบด้วย

1.1 ขั้นตอนการแปลงนโยบาย คือ ขั้นตอนที่หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ดำเนินการแปลงนโยบายที่ได้รับมอบหมายจากฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายบริหารออกเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือออกมาในรูปของแผนงานหรือโครงการแล้วแต่กรณี ในประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

หน่วยงานที่รับผิดชอบในขั้นตอนการแปลงนโยบาย ได้แก่ กระทรวง กรม ซึ่งเป็นการบริหารส่วนกลางที่จะเป็นฝ่ายแปลงนโยบายนั้นออกมาให้หน่วยงานปฏิบัติระดับล่างถือปฏิบัติ

1.2 ขั้นตอนของการยอมรับ เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานระดับนโยบายดำเนินการให้หน่วยงานระดับล่างยอมรับและแปลงนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งการทำให้หน่วยงานระดับล่างยอมรับแนวทางดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ลักษณะหน่วยงานท้องถิ่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนประโยชน์ที่หน่วยงานระดับล่างจะได้รับ เป็นต้น

2) ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค (Micro - Implementation) ประกอบด้วย

2.1 ขั้นการระดมพลัง เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานในระดับล่างจะดำเนินการใน 2 กิจกรรม กิจกรรมแรก คือ การพิจารณารับนโยบาย หมายถึง การที่หน่วยงานในระดับล่างพิจารณาว่านโยบายจากส่วนกลางมีความเหมาะสม มีความสำคัญเร่งด่วน ตรงตามเป้าหมายของหน่วยงาน และสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร ซึ่งการพิจารณารับนโยบายของหน่วยงานในระดับล่างนี้มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นอย่างมาก ส่วนกิจกรรมที่สอง คือ การแสวงหาความสนับสนุน หมายถึง การที่หน่วยงานในระดับล่างดำเนินการแสวงหาความสนับสนุน ทั้งจากสมาชิกในหน่วยงาน บุคคลสำคัญและองค์การอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสำเร็จและความต่อเนื่องให้เกิดขึ้นในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางโดยให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในท้องถิ่นเข้ามาร่วมกันออกแบบหรือกำหนดโครงการของท้องถิ่นตั้งแต่แรก

2.2 ขั้นการปฏิบัติ เป็นขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างโดยตรง และเป็นเรื่องของกระบวนการในการปรับเปลี่ยนนโยบายหรือโครงการที่ได้รับการยอมรับแล้วสู่การปฏิบัติจริง

2.3 ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการเพื่อทำให้เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และการที่จะทำให้มีการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องได้ ก็จะต้องทำให้นโยบายนั้นถูกปรับเปลี่ยนและได้รับการยอมรับ เป็นหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนนี้ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะความสำเร็จของนโยบายใด ๆ ก็ตามจะเกิดขึ้นไม่ได้หากนโยบายนั้นไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโดยผู้ปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ขั้นตอนการนำนโยบายสู่การปฏิบัติแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับมหภาค เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานกลางแปลงนโยบายเป็นแนวทางในการดำเนินการ และถ่ายทอดสู่หน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวต้องเกิดขึ้นจากการยอมรับแนวทางการขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างผู้มอบนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบ และ 2) ระดับจุลภาค เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานจริง โดยการบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ในการดำเนินงานตามนโยบาย มีการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานที่มีอยู่ในการปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน รวมทั้งมีการประเมินผลนโยบายเพื่อปรับแก้ไข หรือพิจารณาการคงอยู่ของนโยบายต่อไป

2.2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

Edwards and Sharkansky (1978) ได้เสนอว่าปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จมี 5 ปัจจัย ได้แก่

1) ระบบสื่อสาร ในประเด็นนี้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจะต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าจะต้องทำอะไรบ้าง การสั่งงาน ตลอดจนคำสั่งต่าง ๆ จะต้องสั่งให้ตรงจุด ตรงหน่วย และที่สำคัญ คือ จะต้องชัดเจนและคงเส้นคงวา ไม่ขัดแย้งกับคำสั่งอื่น งานจึงเดินหน้าไปด้วยดี

2) ทรัพยากรและอำนาจในการจัดสรรหรือแบ่งปันทรัพยากร อันได้แก่ อัตรากำลังและความรู้ ความสามารถของบุคลากร รวมทั้งข้อมูล ตลอดจนอำนาจในการสั่งการที่จะต้องมอบให้กับผู้ที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

3) ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีลักษณะของ “การเมืองภายในระบบราชการ” หรือไม่ การแข่งขันระหว่างหน่วยงานเพื่อขยายอาณาจักรของตนเป็นอย่างไร และผลประโยชน์ของหน่วยงานในการดำเนินงานหรือไม่ดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งหนึ่งมีลักษณะเช่นไร

4) มาตรฐานของระเบียบวิธีการที่ใช้ในการปฏิบัติงาน มาตรฐานของระเบียบเหล่านี้บางครั้งอาจเป็นประโยชน์ในการทำงานที่มีลักษณะเป็นงานประจำแต่อาจไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานลักษณะใหม่

5) การติดตามผล ถือเป็นปัจจัยที่จำเป็นหรือสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่าได้มีการปฏิบัติงานตามแผนจริงหรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่อย่างไร และควรจะต้องหามาตรการในการแก้ไข และปรับปรุงวิธีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้นหรือไม่ อย่างไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

วรเดช จันทรศร (2552) ได้ประมวลตัวแบบของนักวิชาการที่ได้ศึกษาเพื่อสังเคราะห์แนวคิดที่ได้จากการศึกษาและพัฒนาเป็นตัวแบบทางทฤษฎี เพื่อใช้อธิบายว่าองค์กรต่าง ๆ ที่สามารถนำนโยบาย แผนงาน โครงการไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีปัจจัยอะไรที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้นโยบาย แผนงาน โครงการ ดำเนินการสำเร็จ บรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งตัวแบบที่เอื้ออำนวยต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติรวม 6 ตัวแบบ ได้แก่

1) ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Mode) ตัวแบบนี้มีแนวคิดว่า การใช้หลักด้านเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะชี้วัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ องค์กรหรือหน่วยงานที่ปฏิบัติการนั้นจะต้องมีค่านิยมแบบยึดหลักเหตุผลเป็นเหตุผลสำคัญในการตัดสินใจ ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ต้องยึดหลักมีเหตุมีผลเป็นสิ่งที่จะต้องขยายผล

ให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางที่สุด นโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่จะประสบความสำเร็จ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจอย่างชัดเจน มีการมอบหมายงาน กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน โดยหลักการที่มีเหตุผลชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าองค์กรหรือหน่วยงานจะมีองค์ประกอบในการดำเนินงานอยู่ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1.1 นโยบายจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ซึ่งหน่วยงานสามารถแปรวัตถุประสงค์ถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

1.2 ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างบรรลุผลใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

โดยทั่วไป ระดับความสำเร็จของการดำเนินนโยบายหรือโครงการไปสู่การปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับปัจจัย 5 ประการ ดังนี้

ประการแรก ความชัดเจนในวัตถุประสงค์ของนโยบายหรือโครงการ

ประการที่สอง การกำหนดภารกิจและมอบหมายอย่างชัดเจน

ประการที่สาม การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

ประการที่สี่ การสร้างระบบประเมินผลที่เหมาะสม

ประการที่ห้า การสร้างมาตรฐานการจูงใจ (ให้คุณให้โทษ) ที่เหมาะสม

ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล

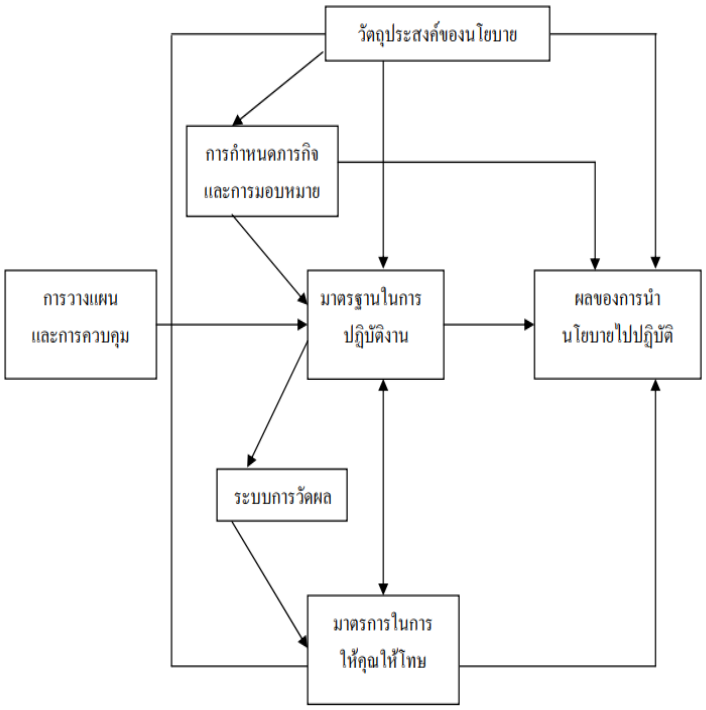

ที่มา : วรเดช จันทรศร (2552)

2. ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Mode) ตัวแบบนี้จะให้ความสำคัญในเรื่องสมรรถนะขององค์กรเป็นหลัก โดยถือว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบาย แผนงาน หรือโครงการไปปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในการนำนโยบาย แผนงานหรือโครงการไปปฏิบัติว่ามีขีดความสามารถที่จะปฏิบัติงานได้สอดคล้องกับความคาดหวังของหน่วยงานเพียงใด องค์กรจำเป็นต้องมีโครงสร้างองค์กร ที่เหมาะสม มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านการบริหารและทางเทคนิคอย่างเพียงพอ มีการวางแผนเตรียมการ หรือมีความพร้อมเป็นอย่างดีทั้งทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้และงบประมาณ ตัวแบบนี้มีความพยายามที่จะศึกษาหาทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการปฏิบัติงานตามแผนงานและนโยบายในอดีต

ภาพที่ 2 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบด้านการจัดการ

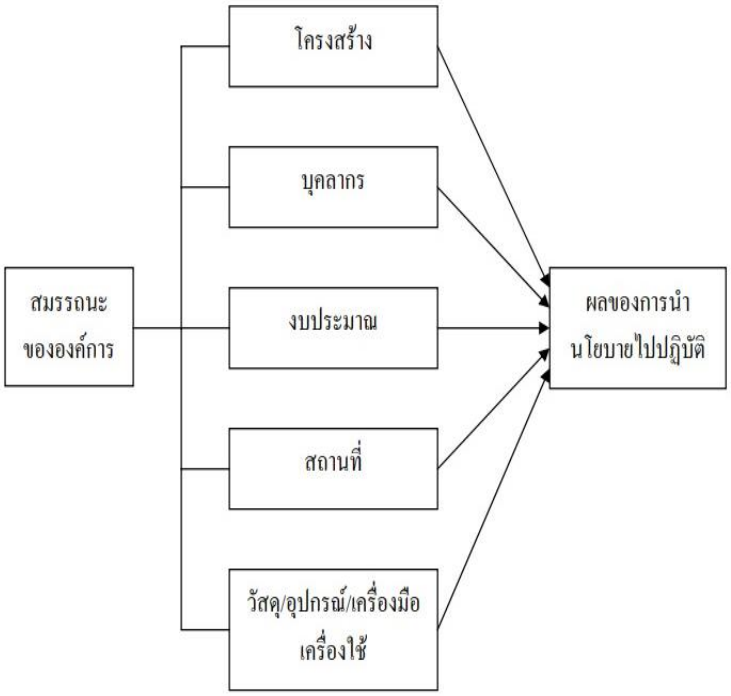

ที่มา : วรเดช จันทรศร (2552)

3. ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์กร (Organization Development mode) แนวคิดตามตัวแบบนี้ได้ให้ความสำคัญเฉพาะบุคลากรในหน่วยงานเป็นหลัก โดยมีแนวคิดว่าบุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในองค์กร จึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนในองค์กร การทำงานเป็นทีม โดยการทำงานในทีมจำเป็นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม คำนึงถึงการจูงใจ การใช้ผู้นำอย่างเหมาะสม การสร้างความรู้สึกรักผูกพันกับองค์กร การยอมรับ การพัฒนาทีมงานมากกว่าการใช้กำลังบังคับควบคุม ตัวแบบนี้จึงให้ความสำคัญเพิ่มเติมต่อกระบวนการสื่อสารสองทาง การมีส่วนร่วม

ในการกำหนดนโยบายของผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างความตระหนักและผูกพันกับนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ ขณะที่การให้ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้กำหนดนโยบายแต่เพียงลำพังจะเป็นผลเสียและไม่สอดคล้องกับฐานคติการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดนี้

ภาพที่ 3 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์กร

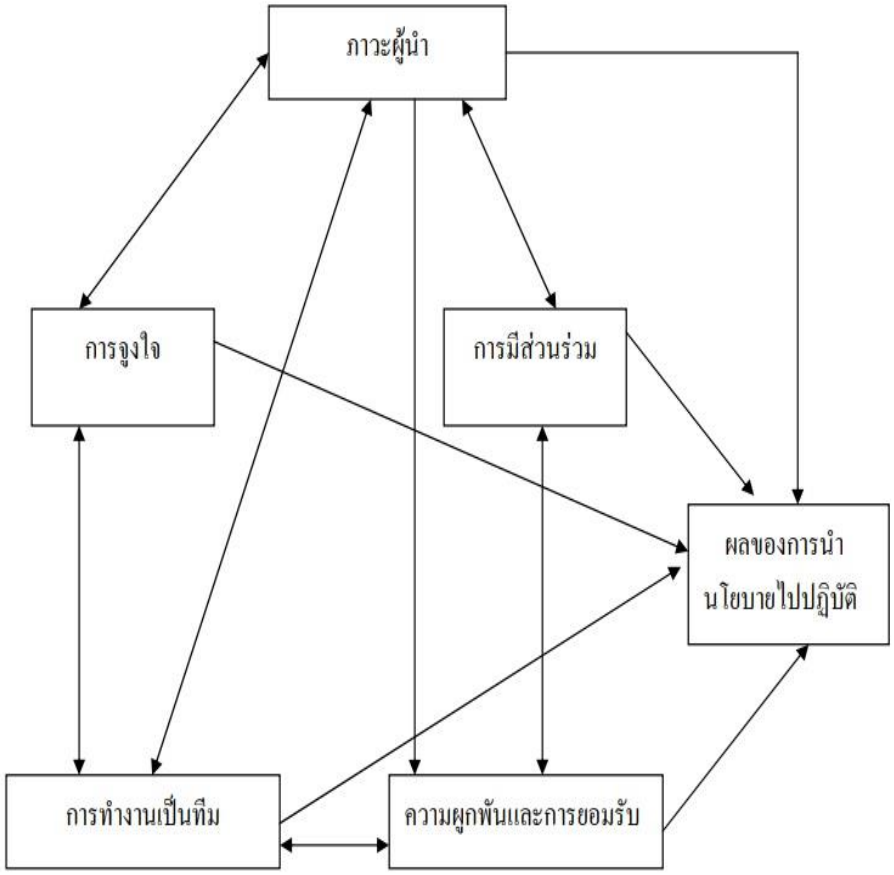

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ที่มา : วรเดช จันทรศร (2552)

4. ตัวแบบทางด้านกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model) เป็นแนวคิดทางสังคมวิทยาที่อธิบายถึงองค์กรขนาดใหญ่ ซึ่งมีกฎระเบียบขั้นตอนค่อนข้างมาก มีแบบแผนความสัมพันธ์ ที่เป็นทางการ และมีการกำหนดระบบคุณธรรมเอาไว้อย่างแน่นอนตายตัว อย่างไรก็ตามภายในองค์กรขนาดใหญ่ก็ไม่ได้มีแบบแผนความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเพียงอย่างเดียว แต่จะประกอบด้วยแบบแผนความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการด้วย แต่มักจะเป็นกรณีของข้าราชการระดับล่างทั้งสิ้น เพราะว่าข้าราชการระดับล่าง เป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นผู้ที่ใช้วิจารณญาณของตนในการตัดสินใจให้บริการประชาชนทั้งสิ้น ผู้บังคับบัญชาไม่มีโอกาสที่จะติดตามไปควบคุมบัญชาตลอดเวลาได้ ดังนั้นสิ่งที่จะวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายจึงขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้นำนโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่ไปปฏิบัติโดยตรงว่ายินดีพร้อมทุ่มเทให้กับการปฏิบัติราชการ

หรือมีอุปสรรคข้อจำกัดมากน้อยประการใด ความพร้อมในการนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ

ประการแรก ระดับความเข้าใจของผู้กำหนดนโยบายต่อสภาพแวดล้อมความเป็นจริงของหน่วยงานและองค์กร สภาพปัญหา และข้อจำกัดต่างๆ เช่น ปริมาณงานเกินกำลัง การขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่อง ขาดแรงจูงใจ ขาดขวัญกำลังใจที่เหมาะสมเพียงพอ เป็นต้น

ประการที่สอง ระดับการยอมรับ เห็นพ้องในนโยบาย และการปรับนโยบายใหม่ให้สอดคล้องกับภารกิจปกติหรือเป็นส่วนหนึ่งในหน้าที่ราชการของบุคลากรแต่ละคน

ภาพที่ 4 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบด้านกระบวนการของระบบราชการ

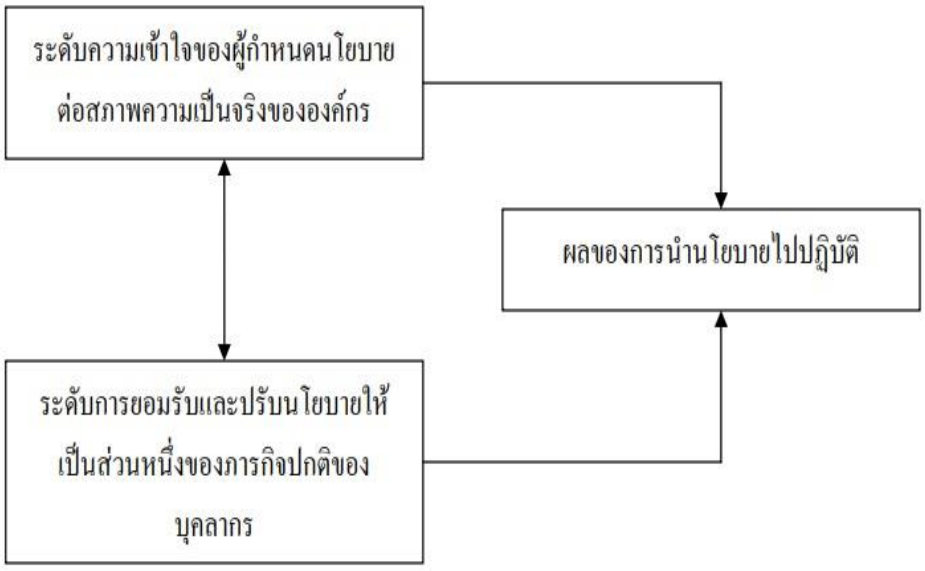

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ที่มา : วรเดช จันทรศร (2552)

5. ตัวแบบทางการเมือง (Political Model) ตัวแบบนี้ยึดหลักการว่า นโยบายเป็นการแบ่งสรรคุณค่าในสังคม ดังนั้นนโยบายในเรื่องหนึ่ง จะมีผู้ที่ได้รับประโยชน์กับผู้ที่สูญเสียประโยชน์เสมอ และโดยปกติในแต่ละฝ่ายจะให้คุณค่าของนโยบายแตกต่างกัน และจะเน้นการรักษาผลประโยชน์ของตนไว้เป็นอันดับแรก ดังนั้น จึงเป็นการยากที่ทุกฝ่ายจะเห็นชอบและปฏิบัติตามนโยบายอย่างเป็นเอกฉันท์ ตัวแบบนี้เห็นว่าจำนวนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นประเด็นที่สำคัญในการเจรจาต่อรอง หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีจำนวนน้อย โอกาสที่จะสร้างความเห็นพ้องต้องกันก็มีมากกว่าในการเจรจาที่มีหน่วยงานมาก ๆ ความสามารถในการเจรจาต่อรองของผู้เล่นจะเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการชักจูงต่อรอง สถานภาพของผู้มีอำนาจและทรัพยากรขององค์กร ตลอดจนการสนับสนุนจากบุคคลและองค์กรต่าง ๆ เช่น บุคคลสำคัญ หัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สื่อมวลชน และกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ

ภาพที่ 5 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบทางการเมือง

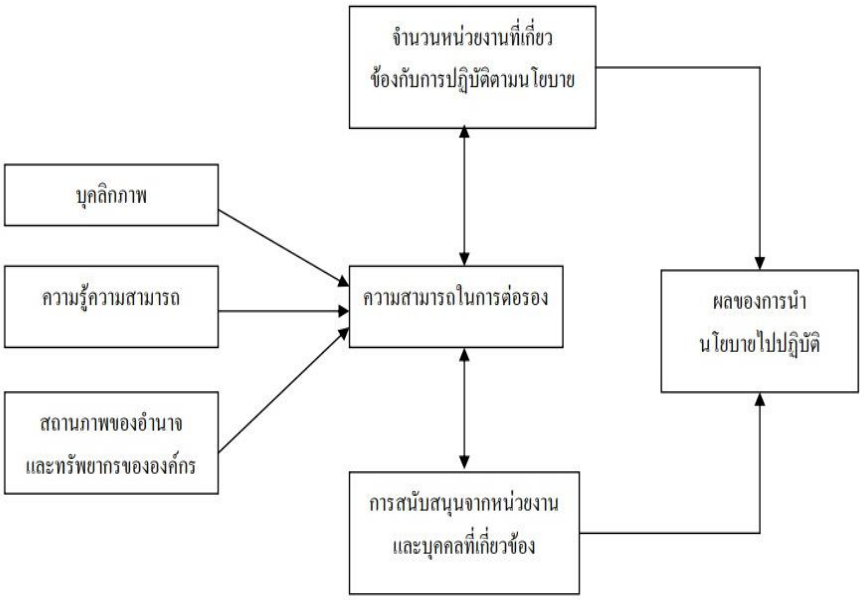

ที่มา : วรเดช จันทรศร (2552)

6. ตัวแบบเชิงบูรณาการ (Integrated Mode) ตัวแบบนี้เป็นตัวแบบที่รวบรวมจากแนวคิดของทั้ง 5 ตัวแบบ โดยมุ่งแสวงหาผลกระทบของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จทั้งในมิติของผลผลิต ผลลัพธ์และประเทศชาติโดยรวม ส่วนตัวแปรอิสระที่นำมาพิจารณาประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ สมรรถนะขององค์กร ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม ภาวะผู้นำและความร่วมมือ และการเมืองและการบริหารสิ่งแวดล้อมภายนอก

ภาพที่ 6 แสดงตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ : ตัวแบบเชิงบูรณาการ

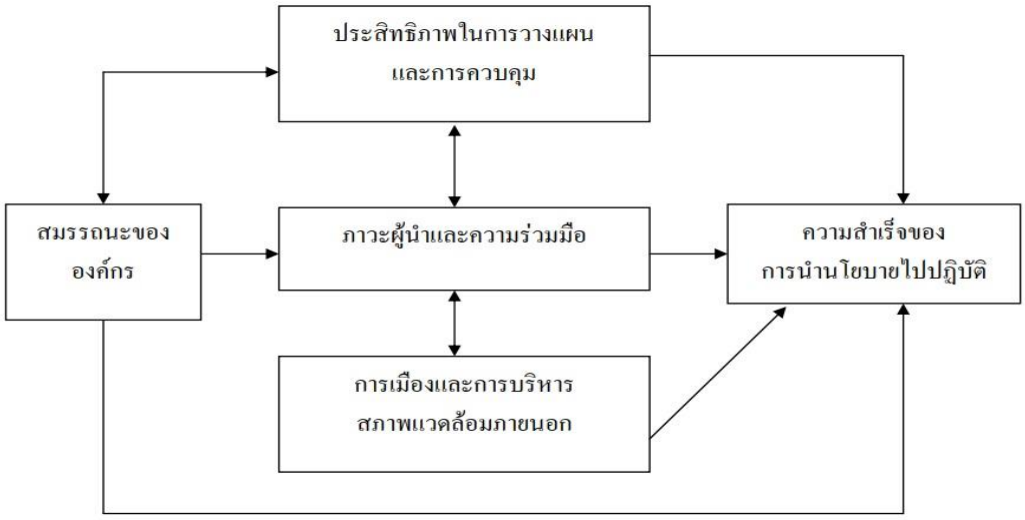

ที่มา : วรเดช จันทรศร (2552)

ศุภชัย ยาวะประภาษ (2552) ได้อธิบายว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1) ลักษณะของนโยบายนั้น ๆ มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ความสอดคล้องและมีเหตุผล มีการติดตามและประเมินผลจากการสื่อสารย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง

2) วัตถุประสงค์ของนโยบาย มีความชัดเจน สอดคล้อง ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้ปฏิบัติ การมีตัวชี้วัดความสำเร็จของนโยบาย

3) ความเป็นไปได้ทางการเมือง การสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

4) ความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยี ความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์

5) ความเพียงพอของทรัพยากร ทั้งด้านการเงิน คุณภาพของบุคลากร และการบริหาร

6) ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ขนาดของโครงสร้างองค์กร ลำดับขั้นการบังคับบัญชา ความสามารถของผู้นำ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย และการสื่อสารสองทางที่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

7) ทัศนคติของผู้ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ค่านิยม พฤติกรรม ที่มีต่อวัตถุประสงค์ของนโยบาย การตอบสนองผลประโยชน์ต่อผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

8) กลไกภายในหน่วยงาน หรือระหว่างหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน และการแทรกแซงของหน่วยงานระดับบน มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติตามนโยบาย

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2555) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

1) แหล่งที่มาของนโยบาย โดยทั่วไปนโยบายอาจมีที่มาหรือผ่านกระบวนการกำหนดนโยบายจนกระทั่งปรากฏเป็นนโยบายในหลายลักษณะ เพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งประเด็นนี้จะให้ความสำคัญกับแหล่งที่มาของนโยบายว่าเป็นปัจจัยกำหนดที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการก่อรูปนโยบายและการกำหนดนโยบายมีความหลากหลายทั้งในด้านอำนาจและหน้าที่ส่งผลต่อความสามารถในการกำหนด คัดเลือก และบริหารนโยบาย อาทิการแถลงการณ์หรือคำสั่งของฝ่ายบริหาร ลักษณะของนโยบายประเภทนี้อาจกระทำในรูปของประกาศ แถลงการณ์หรือมติคณะรัฐมนตรีที่มีต่อการแก้ปัญหาสาธารณะ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องนำไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริง อย่างไรก็ดีนโยบายของรัฐบาลที่เป็นผลผลิตของระบบการเมืองนี้จะต้องมีความถูกต้อง ชอบธรรม และสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม จึงจะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิผล

2) ความชัดเจนของนโยบาย ถือเป็นรากฐานสำคัญของความมุ่งหมายของนโยบายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งวัตถุประสงค์ และมาตรการในการปฏิบัติ ซึ่งความชัดเจนของ

วัตถุประสงค์และมาตรการ จะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ การระบุสภาพปัญหานโยบายอย่างครอบคลุมและครบถ้วน การกำหนดผู้เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาอย่างชัดเจน กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบ การประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินการ สิ่งเหล่านี้ต่างมีบทบาทสำคัญเพื่อส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

3) การสนับสนุนนโยบาย เมื่อนโยบายถูกกำหนดแล้วจะถูกนำไปปฏิบัติได้อย่างไรหรือจะได้รับการนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนนโยบายจากผู้ปฏิบัติ และผู้ที่ได้รับผลจากการปฏิบัติตามนโยบาย ทั้งกลุ่มในรัฐบาล หรือกลุ่มนอกรัฐบาล ตลอดจนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา หรือประชาชนทั่วไป

4) ความซับซ้อนในการบริหารงาน การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโครงสร้างการบริหารงานขององค์การ ดังนั้น ผู้บริหารควรจะพิจารณาการบริหารนโยบายทั้งในมิติของแนวราบและแนวดิ่งควบคู่กันไป ทั้งการควบคุมติดตามและกำกับดูลการทำงานภายในหน่วยงานหรือในการประสานงานระหว่างองค์การต่าง ๆ ยิ่งมีจำนวนหน่วยงานหรือองค์การเข้ามาเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติมากเพียงใด ก็ยิ่งจะทำให้กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น การมอบหมายให้หน่วยงานที่มีความเป็นเอกภาพและไม่มีความซับซ้อนในการบริหารงานมาก จะเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

5) สิ่งจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน การนำนโยบายไปปฏิบัติจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นอกจากจะขึ้นอยู่กับปัจจัยดังกล่าวแล้ว ยังรวมถึงการสร้างแรงจูงใจของฝ่ายบริหารต่อผู้ปฏิบัติ ซึ่งจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องการทำงานและปัจจัยกระตุ้นที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ ซึ่งสิ่งจูงใจอาจทำได้หลายวิธี ได้แก่ การเลื่อนขั้นเงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง หรือการลงโทษในกรณีที่ทำให้งานล้มเหลว

6) การจัดสรรทรัพยากร ทรัพยากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าแผนงานหรือโครงการใด แม้จะมีปัจจัยอื่นครบถ้วน แต่หากขาดปัจจัยเรื่องทรัพยากรในการสนับสนุนแผนงานและโครงการอาจล้มเหลวโดยที่ยังไม่ได้เริ่ม ซึ่งทรัพยากรในการนำนโยบายไปปฏิบัติรวมถึงเงินทุน เวลา และบุคลากร ตลอดจนเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ โดยจะต้องคำนึงถึงการจัดลำดับความสำคัญของแผนงานและโครงการในการจัดสรรทรัพยากร ตลอดจนการใช้กลยุทธ์ในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กล่าวโดยสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นจะต้องประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความชัดเจนของนโยบาย กล่าวคือนโยบายจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีตัวชี้วัดความสำเร็จเพื่อใช้ในการติดตามประเมินผลที่ดีและสอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบาย 2) ความพร้อมของหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบการนำนโยบาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการยอมรับนโยบาย การสื่อสารนโยบาย ความพร้อมด้านโครงสร้างองค์กร อำนาจในการสั่งการหรือตัดสินใจ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม การจัดสรรงบประมาณ วัสดุสิ่งของที่เพียงพอต่อการดำเนินนโยบาย รวมไปถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพพร้อมยืดหยุ่นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง 3) ปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการดำเนินนโยบาย ทั้งความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยีที่สนับสนุนการดำเนินนโยบายให้บรรลุเป้าหมาย และ 4) การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งต้องมีการติดตามและประเมินผลทั้งก่อน ระหว่างและหลังการดำเนินงานตามนโยบาย เพื่อติดตามความก้าวหน้า ปรับแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความคุ้มค่าของการดำเนินงานตามนโยบาย เพื่อประเมินการคงอยู่ของนโยบาย

2.3 กรุงเทพมหานครและลักษณะการบริหารราชการของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการเติบโตทางเศรษกิจ สังคม และเทคโนโลยีของประเทศ มีการปรับเปลี่ยนตามบริบทและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาข้อมูลทั่วไปของกรุงเทพมหานครจึงมีความสำคัญกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจบริบทและการบริหารจัดการของกรุงเทพมหานคร นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครให้สอดคล้องกับความเป็นกรุงเทพมหานคร

2.3.1 ประวัติการก่อตั้งกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นเมืองหลวงของประเทศ เมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2325 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ด้วยทรงมีพระราชดำริว่า กรุงธนบุรี เมืองหลวงเดิม ตั้งอยู่ในที่คับแคบ ไม่ต้องด้วยหลักพิชัยสงคราม ทั้งนี้ ได้ทรงโปรดเกล้าให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมเวียง ครั้นล่วงมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ทดลองนำเอาระบบคณะกรรมการมาใช้กับรูปแบบการปกครองเมืองหลวงอยู่ชั่วขณะหนึ่ง แต่ประชาชนยังไม่มีความพร้อมและไม่ประสบผลสำเร็จ จึงได้โปรดเกล้าให้ยกเลิก และก็ได้เปลี่ยนฐานะกรมเวียงมาเป็นกระทรวงเมือง และต่อมาก็เปลี่ยนจากกระทรวงเมืองมาเป็นกระทรวงนครบาลตามลำดับ

รูปแบบการปกครองของกระทรวงนครบาล มีเสนาบดีเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองกรุงเทพมหานครและธนบุรี รวมทั้งหัวเมืองใกล้เคียง ได้แก่ นนทบุรี ปทุมธานี นครเขื่อนขันธ์ สมุทรปราการ ธัญญบุรี และมีนบุรี ซึ่งรวมเรียกทั้งหมดว่า มณฑลกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ การปกครองมณฑลกรุงเทพมหานครเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และข้อบังคับการปกครองหัวเมืองโดยอนุโลม ในปี พ.ศ. 2440 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ได้มีการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยทรงดำริที่จะให้มีการทดลองการปกครองในรูปสุขาภิบาล เพื่อเป็นพื้นฐานของการปกครองตนเองของประชาชนในอนาคต ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวงนครบาลมารวมกับกระทรวงมหาดไทย และมีการแต่งตั้งตำแหน่งสมุหพระนครบาล ทำหน้าที่ปกครอง ดูแลรับผิดชอบมณฑลกรุงเทพโดยเฉพาะ ซึ่งขณะนั้นประกอบด้วยจังหวัดพระนครธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวงนครบาลมารวมกับกระทรวงมหาดไทย และมีการแต่งตั้งตำแหน่งสมุหพระนครบาล ทำหน้าที่ปกครอง ดูแลรับผิดชอบมณฑลกรุงเทพโดยเฉพาะ ซึ่งขณะนั้นประกอบด้วยจังหวัดพระนครธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ

การจัดรูปแบบการปกครองภายในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี จัดขึ้นตามความในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2476 กล่าวคือ มีอำเภอเป็นหน่วยการปกครองย่อยของจังหวัด ในส่วนของการจัดรูปการปกครองภายในอำเภอของจังหวัดพระนคร เป็นที่น่าสังเกตว่าได้มีการจัดออกเป็นอำเภอชั้นในและอำเภอชั้นนอก โดยอำเภอชั้นในไม่มีการจัดแบ่งหน่วยการปกครองย่อยออกเป็นตำบลและหมู่บ้าน เหมือนที่จัดแบ่งในอำเภอชั้นนอก ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ปกครองตำบลและหมู่บ้าน ทำการแต่งตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านให้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ไปปฏิบัติ

การปกครองของจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีในครั้งนั้น มีฐานะเป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาค มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของจังหวัด ร่วมกับผู้แทนส่วนราชการกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่ส่งมาประจำทำงาน ณ ที่ตั้งจังหวัดนั้น และการปกครองอำเภอซึ่งเป็นหน่วยย่อยของจังหวัด มีนายอำเภอเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของอำเภอร่วมกับผู้แทนส่วนราชการกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่ส่งมาประจำทำงาน ณ ที่ตั้งอำเภอนั้น และในเขตพื้นที่ของจังหวัดทั้งสอง โดยเฉพาะบริเวณที่มีชุมชนหนาแน่นก็ได้มีการจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นในรูปเทศบาล โดยในปี พ.ศ. 2480 การปกครองของจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีก็ได้มีการจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นขึ้น ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและตาม พ.ร.บ. เทศบาล พ.ศ. 2476 โดยผลแห่ง พ.ร.บ. ฉบับนี้ ทำให้มีการจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพขึ้นในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2480 เช่นเดียวกับจังหวัดธนบุรีก็มีการจัดตั้งเทศบาลนครธนบุรีเช่นเดียวกัน เป็นการปกครองระบบเทศบาลที่จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยการปกครองในเขตชุมชนเมืองนั่นเอง นอกจากนี้ ยังมีหน่วยการปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในโอกาสต่อมา คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดและสุขาภิบาล

เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514 ในระหว่างที่คณะปฏิวัติทำหน้าที่บริหารประเทศ ได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 ให้ปรับปรุงระบบการปกครองจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี โดยสาระสำคัญของประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าว ให้รวมเอาจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีเข้าด้วยกัน

เป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี โดยยังคงรูปการปกครองและการบริหารราชการส่วนภูมิภาคไว้ มีผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงานผลของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 ในส่วนเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและสุขาภิบาลนั้น ยังคงอยู่เช่นเดิมในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรี แต่สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครและองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรีให้รวมกัน เรียกว่า องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ทั้งนี้ ให้ผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรีดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลกรุงเทพธนบุรีด้วยในคราวเดียว โดยมีเทศมนตรีอื่น ไม่เกิน 8 คน และมีสภาเทศบาลนครหลวง ประกอบด้วย สมาชิก จำนวนไม่เกิน 36 คน (เทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลมาจากการแต่งตั้งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย)

เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองนครหลวงกรุงเทพธนบุรีใหม่อีกครั้ง สาระสำคัญ คือ

1. ให้รวมกิจการปกครองนครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ตลอดจนสุขาภิบาลต่างๆ ในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นหน่วยการปกครองเดียวกัน คือ "กรุงเทพมหานคร"

2. ให้จัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครเสียใหม่ โดยรวมลักษณะการปกครองและการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเข้าด้วยกัน แต่ยังคงให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นจังหวัด

3. ให้มีผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นข้าราชการการเมือง แต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะรัฐมนตรี และให้มีสภากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งเขตละหนึ่งคน และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง มีจำนวนเท่ากับจำนวนเขตในกรุงเทพมหานคร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ซึ่งมีผลให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง และให้แบ่งเขตพื้นที่ปกครองของกรุงเทพมหานครออกเป็นเขตและแขวงตามลำดับ มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 1 คน และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อีก 4 คน ทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง และให้มีสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตปกครอง เขตละ 1 คน ถ้าเขตใดมีประชาชนเกิน 150,000 คน สามารถเลือกจำนวนสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเพิ่ม ได้อีก 1 คน

ครั้นต่อมา ในวันที่ 20 สิงหาคม 2528 ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดการบริหารกรุงเทพมหานคร ให้เลือกผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพียงคนเดียว ส่วนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อีก 4 คน ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นคนแต่งตั้ง นอกจากนี้ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528

ยังได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสภาเขต ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาเป็นตัวแทนสอดส่องดูแลการดำเนินงานของเขต เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างน้อย เขตละ 7 คน

กรุงเทพมหานครในฐานะราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยราชการที่ได้รับการกระจายอำนาจมาจากรัฐบาล ทำหน้าที่บริหารและบริการประชาชนภายในเขตพื้นที่การปกครองของกรุงเทพมหานครภายใต้อำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด มีการจัดระเบียบบริหารราชการเหมือนหน่วยราชการทั่วไป ในช่วงระยะ 60 ปี นับแต่การจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพขึ้น เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2480 จนถึงกรุงเทพมหานครปัจจุบัน (ศูนย์สารสนเทศกรุงเทพมหานคร)

2.3.2 อำนาจหน้าที่กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครจัดรูปแบบการปกครองตาม พ.ร.บ.จัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพ ฯ พ.ศ.2528 (กรุงเทพมหานคร, 2564) ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มาตรา 89 ดังนี้

1. การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทั้งนี้ตามข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครและตามกฎหมายอื่นที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร
2. การทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนด
3. การป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย
4. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
5. การผังเมือง
6. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบกหรือทางน้ำ และทางระบายน้ำ
7. การจัดการจราจรและการวิศวกรรมจราจร
8. การส่งเสริมและสนับสนุนสถานีตำรวจ และหน่วยงานอื่นในการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ 1 - 7
9. การขนส่ง
10. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
11. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
12. การควบคุมอาคาร
13. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
14. การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
15. การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
16. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
17. การสาธารณูปโภค

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

18. การสาธารณะสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล

19. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน

20. การควบคุมสัตว์เลี้ยง

21. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์

22. การควบคุมความปลอดภัยความเป็นระเบียบเรียบร้อยการอนามัยในโรงมหรสพและสาธารณะสถานอื่น ๆ

23. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาของชาติ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

24. การสาธารณูปการ

25. การสังคมสังเคราะห์

26. การส่งเสริมการกีฬา

27. การส่งเสริมการประกอบอาชีพ

28. การพานิชย์ของกรุงเทพมหานคร

29. หน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายระบุให้เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด อำเภอ เทศบาลนคร หรือตามที่คณะรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมอบหมายหรือกฎหมายระบุให้เป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร

2.3.3 โครงสร้างหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2528 ให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย สภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร โดยให้กรุงเทพมหานครมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนหนึ่ง ซึ่งราษฎรเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารกำหนด ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปีนับแต่วันเลือกตั้ง ซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบันคือ นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2565 ถึงปัจจุบัน

โครงสร้างกรุงเทพมหานครประกอบด้วยหน่วยงานส่วนกลาง (สำนัก) จำนวน 19 สำนัก ได้แก่ 1) สำนักงานเลขานุการผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2) สำนักงานเลขานุการสภากรุงเทพมหานคร 3) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร 4) สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร 5) สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล 6) สำนักการแพทย์ 7) สำนักอนามัย 8) สำนักการศึกษา 9) สำนักการโยธา 10) สำนักการระบายน้ำ 11) สำนักสิ่งแวดล้อม 12) สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว 13) สำนักการคลัง 14) สำนักเทศกิจ 15) สำนักพัฒนาสังคม 16) สำนักการจราจรและขนส่ง 17) สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง 18) สำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

19) สำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร และแบ่งการปกครองออกเป็น 50 สำนักงานเขต โดยในการปกครองทั้ง 50 สำนักงานเขตแบ่งการบริหารงานได้ 6 กลุ่มเขต ดังนี้

1) กลุ่มกรุงเทพกลาง ประกอบด้วยเขตดินแดง ดุสิต ป้อมปราบศัตรูพ่าย พญาไท พระนคร ราชเทวี วังทองหลาง สัมพันธวงศ์ และห้วยขวาง

2) กลุ่มกรุงเทพใต้ ประกอบด้วยเขตคลองเตย บางคอแหลม บางนา บางรัก ปทุมวัน พระโขนง ยานนาวา วัฒนา สวนหลวง และสาทร

3) กลุ่มกรุงเทพเหนือ ประกอบด้วยเขตจตุจักร ดอนเมือง บางเขน บางซื่อ ลาดพร้าว สายไหม และหลักสี่

4) กลุ่มกรุงเทพตะวันออก ประกอบด้วยเขตคลองสามวา คันนายาว บางกะปิ บึงกุ่ม ประเวศ มีนบุรี ลาดกระบัง สะพานสูง และหนองจอก

5) กลุ่มกรุงธนเหนือ ประกอบด้วยเขตคลองสาน จอมทอง ตลิ่งชัน ทวีวัฒนา ธนบุรี บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ และบางพลัด

6) กลุ่มกรุงธนใต้ ประกอบด้วยเขตทุ่งครุ บางขุนเทียน บางแค บางบอน ภาษีเจริญ ราษฎร์บูรณะ และหนองแขม

2.3.4 ข้อมูลด้านสังคม

3.4.1 จำนวนประชากรและความหนาแน่น

ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ระบุจำนวนประชากร และความหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานคร ณ เดือนธันวาคม พ.ศ.2564 กรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 5,527,994 คน บนพื้นที่ 1,568.65 ตารางกิโลเมตร ซึ่งแบ่งเป็นประชากรชาย 2,592,292 คน ประชากรหญิง 2,935,702 คน และความหนาแน่นของประชากร 3,524 คนต่อตางรางกิโลเมตร (กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ, 2564)

3.4.2 ข้อมูลชุมชน

ระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2564 ชุมชนแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ชุมชนแออัด ชุมชนเมือง ชุมชนชานเมือง ชุมชนอาคารสูง ชุมชนรูปแบบพิเศษ ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานการพัฒนาชุมชน สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ณ วันที่ 25 เม.ย. 65 ระบุว่ามีชุมชนในกรุงเทพมหานครจำนวน 2,016 ชุมชน แบ่งออกเป็นชุมชนแออัด 640 ชุมชน ,ชุมชนเมือง 940 ชุมชน,ชุมชนชานเมือง 351 ชุมชนและชุมชนอาคารสูง 85 ชุมชน มีประชากรอาศัยอยู่ในชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ฯ จำนวน 1,996,669 คน แบ่งออกเป็น 507,334 หลังคาเรือน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4 ยุทธศาสตร์และนโยบายการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) และฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2561 - 2580)

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ถือเป็นทิศทางการพัฒนาของชาวกรุงเทพมหานครที่มุ่งหวังให้อนาคตกรุงเทพมหานครเป็นมหานครแห่งเอเชีย ซึ่งในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ได้กำหนดเป้าหมาย กรอบ แนวทางการดำเนินการจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครไว้ เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำสู่การปฏิบัติ การศึกษาแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ถือเป็นประเด็นหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมที่กรุงเทพมหานครได้กำหนดไว้และนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการปฏิบัติงานหรือผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายตามแผน หรือมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปีหรือไม่ แนวทางการพัฒนาจะเป็นเช่นไร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ฉบับด้วยกัน ได้แก่ แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) และฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2561 - 2580)

2.4.1 แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 – 2575)

แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 – 2575) เป็นแผนการพัฒนากรุงเทพมหานครที่จัดทำขึ้นจากฉันทามติของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครมากกว่า 3,000 คน ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์กรุงเทพมหานคร 2575 เป็นมหานครแห่งเอเชีย ซึ่งทุกหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานครได้ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ ตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย และโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เป้าหมาย โดยคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครและประชาชนชาวกรุงเทพมหานครทุกภาคส่วนได้ร่วมกันพิจารณาให้ความเห็นชอบ โดยสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร และคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้นำแผนวิสัยทัศน์ของประชาชนเพื่อการพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 - 2575) หรือวิสัยทัศน์กรุงเทพฯ พ.ศ. 2575 ที่ได้จัดทำไว้แล้วมาพัฒนาให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น ในการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ทีมที่ปรึกษา ฯ และกรุงเทพมหานคร ได้จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น และใช้กระบวนการ "มองจากมุมมองคนนอก" เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวกรุงเทพ ฯ ได้นำความคาดหวังของแต่ละภาคส่วน มากำหนดอนาคตเมืองกรุงเทพมหานครร่วมกันว่าในอีก 20 ปี ข้างหน้าเมืองกรุงเทพมหานครจะก้าวขึ้นสู่การเป็น "มหานครแห่งเอเชีย" ได้อย่างไร คณะทีมที่ปรึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ข้าราชการกรุงเทพมหานครและตัวแทนภาคประชาชนที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันยกร่างแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ฉบับนี้ขึ้นเพื่อกรุงเทพมหานครจะได้นำแผนพัฒนาฉบับนี้ไปใช้เป็นกรอบในการปรับปรุงบริการสาธารณะต่าง ๆ กำหนดประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไขในลำดับต้น ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญในการลงทุนพัฒนาเมืองในระยะยาว วิสัยทัศน์กรุงเทพ ฯ พ.ศ. 2575 ที่เรียกว่า "มหานครแห่งเอเชีย" นั้น ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์

7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย ยุทธศาสตร์ที่ 2 มหานครสีเขียว สะดวกสบาย ยุทธศาสตร์ที่ 3 มหานครสำหรับทุกคน ยุทธศาสตร์ที่ 4 มหานครกะทัดรัด ยุทธศาสตร์ที่ 5 มหานครประชาธิปไตย ยุทธศาสตร์ที่ 6 มหานครแห่งเศรษฐกิจและการเรียนรู้ และยุทธศาสตร์ที่ 7 การบริหารจัดการ ซึ่งจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของวิสัยทัศน์และมาตรการขับเคลื่อนหลักออกเป็น 4 ระยะ ระยะละ 5 ปีคือช่วงที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ. 2556 – 2560 ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2561 – 2565 ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2566 – 2570 และ ช่วงที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ. 2571 – 2575

2.4.1.1 การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) มีรายละเอียดดังนี้

1) การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครอยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 ปลอดมลพิษ ซึ่งกำหนดเป้าหมายว่าภายในปี พ.ศ.2575 กรุงเทพมหานครมีการบริหารจัดการมูลฝอยและของเสียอันตรายด้วยแนวคิดเหลือศูนย์ (Zero waste management) โดยการนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle) และทำให้ขยะเหลือน้อยที่สุดและกำจัดที่เหลือ (residue) ด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิผล โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักสิ่งแวดล้อม และสำนักงานเขต ตัวชี้วัด : ร้อยละของมูลฝอยที่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เป้าหมาย ระยะ 5 ปีแรกเป็นฐาน ,ระยะ 10 ปี (2561 - 2565) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20, ระยะ 15 ปี (2566 - 2570) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 และระยะ 20 ปี (2571 - 2575) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ซึ่งมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ คือ มูลฝอยที่มีการผ่านการคัดแยกและสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ (reuse และ recycle) ตามคุณสมบัติของมูลฝอยแต่ละประเภท เช่น มูลฝอยย่อยสลายได้ (Compostable waste) สามารถนำไปแปรรูปเป็นปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ เลี้ยงสัตว์ และก๊าซชีวภาพ ฯลฯ มูลฝอยที่ยังใช้ได้ (Recyclable waste) สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ หรือแปรรูปและสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น ขวด แก้ว กระดาษ เศษพลาสติก เศษโลหะ และกระป๋องเครื่องดื่ม เป็นต้น

2) กรุงเทพมหานครมีรูปแบบและการจัดการมูลฝอยอย่างครบวงจร ตั้งแต่ที่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยองค์ประกอบของการจัดการมูลฝอย ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนคือ

1. การเกิดมูลฝอย (Waste generation) ลดมูลฝอยที่ออกมาจากบ้านเรือนโดยพยายามให้ประชาชนลดการเกิดมูลฝอย (Reduce) มากที่สุด

2. การลำเลียง (Handling) การคัดแยก (Separation) และการเก็บกักมูลฝอย (Storage) เพื่อการนำมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดในครัวเรือนมาใช้มีภาชนะรองรับมูลฝอยแต่ละประเภทที่แตกต่างกันตามประเภทของมูลฝอย

3. การรวบรวม (Collection) คือ การรวบรวมมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดเพื่อรอการขนส่งไปสู่ศูนย์กำจัด

4. การจัดเก็บและการขนส่ง คือการจัดเก็บมูลฝอยแต่ละประเภท และขนส่งไปสู่ศูนย์กำจัดมูลฝอย

5. การคัดแยก ณ สถานที่กำจัด เป็นการคัดแยกมูลฝอยครั้งสุดท้ายก่อนนำไปกำจัดเพราะอาจมีมูลฝอยที่สามารถนำไปแปรรูป เพื่อนำไปใช้ใหม่หรือใช้ประโยชน์ได้

6. การแปรรูปมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่หรือแปรรูปเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ คือ การนำมูลฝอยที่ได้จากการคัดแยก มาแปรรูปด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับมูลฝอยแต่ละประเภทเพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ เช่น การผลิตปุ๋ยหมักการผลิตก๊าซชีวภาพ และการเผาไหม้อุณหภูมิสูง เป็นต้น

7. การกำจัด เป็นการกำจัดมูลฝอยที่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ หรือแปรรูปเป็นอย่างอื่นได้ วิธีการกำจัดในปัจจุบันคือ การฝังกลบที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

3) การดำเนินการกำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานครแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ มูลฝอยทั่วไป มูลฝอยติดเชื้อและมูลฝอยอันตราย ซึ่งมีการกำจัดดังนี้

1. มูลฝอยทั่วไปที่รวบรวมได้จะถูกขนส่งไปยังสถานีขนถ่ายมูลฝอย 3 แห่ง คือ อ่อนนุช หนองแขมและท่าแร้ง

- มูลฝอยอินทรีย์จะถูกคัดแยกไปหมักทำปุ๋ยในโรงงานขนาด 1,000 ตันต่อวัน ซึ่งจะได้ปุ๋ยหมักจากมูลฝอยอินทรีย์ประมาณ 300 ตันต่อวัน

- มูลฝอยที่เหลือจะถูกขนถ่ายไปฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ (Sanitary Landfill) ที่อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นวิธีการหลัก โดยจ้างเอกชนดำเนินการ

2. มูลฝอยติดเชื้อที่จัดเก็บได้ จะถูกนำไปกำจัด คิดเป็นร้อยละ 100 มีระบบกำจัดด้วยการเผาในเตาเผาที่อุณหภูมิสูงเฉลี่ย 1,000 องศาเซลเซียส

3. มูลฝอยอันตรายจากชุมชน ทำการรวบรวมและจ้างบริษัทเอกชนนำไปกำจัด กรุงเทพมหานครได้เริ่มมีการควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด และนำของเสียกลับไปใช้ประโยชน์ ดำเนินการโดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน อาทิ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ชุมชน สถานศึกษา และองค์การภาครัฐเข้ามาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละปีอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2555 ได้ดำเนินการเชื่อมโยงชุมชนที่ได้ดำเนินการทั้ง 314 ชุมชน เข้าร่วมเป็นเครือข่ายชุมชนรักษ์สิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร โดยผู้แทนชุมชนจำนวน 618 คน สมัครเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติตนให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มูลฝอยติดเชื้อ สามารถให้บริการเก็บขนในสถานพยาบาลขนาดใหญ่ได้อย่างทั่วถึงและให้บริการจัดเก็บในสถานบริการสาธารณสุขขนาดเล็ก จำนวน 2,248 แห่ง มูลฝอยอันตรายจากชุมชนสามารถรวบรวมได้มากขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา เนื่องจากประชาชนและภาคเอกชนให้ความร่วมมือ

ในการจัดการมูลฝอยอันตรายจากชุมชน โดยมีสถานประกอบการเข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยอันตรายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้กรุงเทพมหานครได้ศึกษาเทคโนโลยีการบำบัดมูลฝอยรูปแบบเตาเผา ซึ่งดำเนินการตามโครงการจ้างเหมาเอกชนกำจัดมูลฝอย โดยระบบเตาเผามูลฝอยขนาด 300 ตันต่อวัน ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอยหนองแขม ซึ่งจะสามารถนำมูลฝอยไปกำจัดได้ประมาณปี พ.ศ.2558 และนำพลังงานมาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้าและศึกษาเทคโนโลยีการบำบัดมูลฝอยแบบผสมผสาน โดยให้ความสำคัญกับการนำมูลฝอยรีไซเคิล มูลฝอยอินทรีย์ กลับมาใช้ประโยชน์ เพื่อลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องนำไปฝังกลบ และเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

2.4.1.2 ปัจจัยท้าทายหรือปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 ปัจจัยท้าทายหรือปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร

สถานการณ์ที่เป็นปัญหาลำดับต้น	ปัจจัยท้าทายหรือปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร
1. ปริมาณขยะมูลฝอยที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น 2. การจัดการขยะในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการแก้ปัญหาขยะล้นเมือง	1. จำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประกอบกับวิถีชีวิต และรูปแบบการใช้ทรัพยากรที่ฟุ่มเฟือยส่งผลให้ปริมาณมูลฝอยมีแนวโน้มปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น 2. ไม่มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้างระบบกำจัดมูลฝอย 3. ทางเลือกในการกำจัดขยะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น เตาเผาปลอดมลพิษทางอากาศต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูงซึ่งมีต้นทุนสูงและมีค่าใช้จ่ายในการบำรุงและดูแลรักษาระบบ 4. ขาดการวางแผนและการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยแบบครบวงจร 5. ขาดการสร้างความตระหนักและการรณรงค์การใช้การจัดการขยะตั้งแต่ในระดับครัวเรือนจนถึงชุมชน

ที่มา : สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล (2556)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4.1.3 เป้าประสงค์และกลยุทธ์

เป้าประสงค์ (Objective) : กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิด จนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ กำหนดตัวชี้วัดและกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนเป้าประสงค์ ดังนี้

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดหลักตามแผนพัฒนารกรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575)

ตัวชี้วัด	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)
1. ร้อยละของปริมาณมูลฝอยคัดแยกที่แหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ.2556	ไม่น้อยกว่า 20	ไม่น้อยกว่า 30	ไม่น้อยกว่า 40	ไม่น้อยกว่า 50
2. ร้อยละของมูลฝอยที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ.2556	ไม่น้อยกว่า 30	ไม่น้อยกว่า 50	ไม่น้อยกว่า 70	ไม่น้อยกว่า 80

ที่มา : สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล (2556)

ตารางที่ 4 กลยุทธ์และตัวชี้วัดย่อยตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556-2575)

กลยุทธ์ (Action)	ตัวชี้วัด	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)
1. เพิ่มประสิทธิภาพการคัดแยกมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดตามหลัก 3 Rs	1) ร้อยละของปริมาณมูลฝอยคัดแยกที่แหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556	ไม่น้อยกว่า 20	ไม่น้อยกว่า 30	ไม่น้อยกว่า 40	ไม่น้อยกว่า 50
	2) ร้อยละของปริมาณมูลฝอยที่จัดเก็บได้ลดลงเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556	ไม่น้อยกว่า 5	ไม่น้อยกว่า 10	ไม่น้อยกว่า 15	ไม่น้อยกว่า 20

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กลยุทธ์ (Action)	ตัวชี้วัด	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)
2. เพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการจัดการมูลฝอย	1) ร้อยละจำนวนชุมชนที่มีการจัดการมูลฝอยโดยชุมชน (CBM) เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556	ไม่น้อยกว่า 5	ไม่น้อยกว่า 20	ไม่น้อยกว่า 30	ไม่น้อยกว่า 40
	2) ร้อยละของจำนวนหน่วยงาน/องค์กรของภาครัฐ เอกชน มีการจัดการมูลฝอยเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556	ไม่น้อยกว่า 5	ไม่น้อยกว่า 20	ไม่น้อยกว่า 30	ไม่น้อยกว่า 40
3. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บมูลฝอยอันตรายจากแหล่งกำเนิด	1) ร้อยละของปริมาณมูลฝอยอันตรายที่สามารถคัดแยกได้จากแหล่งกำเนิด(บ้านเรือน) เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีฐาน	ไม่น้อยกว่า 20	ไม่น้อยกว่า 30	ไม่น้อยกว่า 40	ไม่น้อยกว่า 50
4. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะอิเล็กทรอนิกส์ (e-waste)	1) ร้อยละของปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่นำกลับมารีไซเคิลเพิ่มขึ้น (ปีฐาน พ.ศ.2560)	ปีฐาน	ไม่น้อยกว่า 10	ไม่น้อยกว่า 20	ไม่น้อยกว่า 30

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กลยุทธ์ (Action)	ตัวชี้วัด	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)
5. เพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดมูลฝอยด้วยการแปรรูปนำกลับมาใช้ประโยชน์	1) ร้อยละของมูลฝอยที่นำมาบำบัดแล้วกลับไปใช้ประโยชน์ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอยเพิ่มขึ้น (ปีฐาน พ.ศ. 2555 = 1,000 ตัน/วัน)	ไม่น้อยกว่า 100	ไม่น้อยกว่า 200	ไม่น้อยกว่า 300	ไม่น้อยกว่า 400
6. เพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการมูลฝอยของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1) ร้อยละความพึงพอใจของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2556	ไม่น้อยกว่า 80	ไม่น้อยกว่า 85	ไม่น้อยกว่า 90	ไม่น้อยกว่า 90
หมายเหตุ : 1. ปริมาณมูลฝอยที่สามารถคัดแยกจากแหล่งกำเนิด ปีฐานที่ใช้เทียบ คือ ปี พ. ศ. 2556 จำนวน 1,200 ตันต่อวัน 2. ปริมาณมูลฝอยที่จัดเก็บได้ ปีฐานที่ใช้เทียบ คือ ปี พ.ศ.2556 จำนวน 9,900 ตันต่อวัน 3. การคำนวณปริมาณมูลฝอยอันตรายที่สามารถคัดแยกได้จากแหล่งกำเนิด กำหนดให้ใช้ปี พ.ศ. 2556 เป็นปีฐานเทียบ คือ 704.11 ตันต่อปี					

ที่มา : สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล (2556)

2.4.1.4 โครงการยุทธศาสตร์ที่สำคัญและงบประมาณที่ต้องใช้

การบริหารจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะย 20 ปี กำหนดโครงการหลักไว้ จำนวน 11 โครงการ งบประมาณรวม 918 ล้านบาท มาตรการดำเนินการ จำนวน 12 โครงการ งบประมาณรวม 6,203 ล้านบาท และโครงการลงทุนหลัก จำนวน 10 โครงการ งบประมาณรวม 14,650 ล้านบาท มีรายละเอียดดังนี้

1) โครงการหลัก 11 โครงการ

ตารางที่ 5 โครงการหลักตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575)

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
1. โครงการพัฒนาและกำหนดรูปแบบการจัดการมูลฝอยครบวงจรทั้งในระยะสั้น ปานกลาง และยาว	9	10	5	5	29
2. โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์การลด คัดแยกและจัดการมูลฝอยตามหลักการจัดการทรัพยากรด้วยหลัก 3Rs	30	35	35	25	125
3. โครงการธนาคารขยะ/ร้านรับซื้อขยะ (ภาครัฐหรือชุมชนจัดตั้งและบริหารจัดการเอง)	9	15	10	10	44
4. โครงการส่งเสริมและร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดการมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด	10	10	10	10	40

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
5. โครงการพัฒนาและปรับรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เกษตรกรรม	9	10	10	5	34
6. โครงการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกการลดการเกิดมูลฝอยและทิ้งขยะให้ถูกที่ ในทุกเขตพื้นที่ของกรุงทพมหานคร	18	40	40	40	138
7. โครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาในกลุ่มเป้าหมาย	20	25	25	25	95
8. โครงการเพิ่มจุดทิ้งของเสียอันตรายที่มีความปลอดภัยให้ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพ ฯ	10	20	20	10	60
9. โครงการคัดแยกมูลฝอยในสถานที่พักอาศัย ประเภทอาคารชุด หอพัก หมู่บ้านจัดสรร ฯลฯ	100	50	50	50	250

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
10. โครงการรณรงค์การใช้ซ้ำ (reuse)	18	30	30	25	103
11. โครงการ “ตาวิเศษ รุ่นเยาว์รักษาสิ่งแวดล้อม” ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร					
รวม	233	245	235	205	918

2) มาตรการดำเนินการ 12 โครงการ

ตารางที่ 6 มาตรการดำเนินการ 12 โครงการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575)

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
1. โครงการพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมในการจัดการมูลฝอยในทุกมิติ (ทั้งสำนักสิ่งแวดล้อมและสำนักงานเขต)	9	15	15	15	54
2. โครงการหน้าบ้านน่ามองเพื่อกรุงเทพเมืองสีเขียว และน่าอยู่อย่างยั่งยืน	10	15	20	20	65

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
3. โครงการส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการมูลฝอย	10	15	20	20	65
4. โครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้การจัดการมูลฝอยในพื้นที่ 50 เขต	10	15	20	20	65
5. โครงการพัฒนาระบบการจัดเก็บมูลฝอยอันตรายจากบ้านเรือนชุมชน	100	150	150	150	550
6. โครงการเพิ่มจุดทิ้งมูลฝอยที่มีขนาดใหญ่	9	20	15	10	54
7. โครงการเพิ่มจุดทิ้งขยะอิเล็กทรอนิกส์	15	25	20	20	80
8. โครงการส่งเสริมภาคเอกชนในการรวบรวมวัสดุรีไซเคิล และพัฒนาเทคโนโลยีรีไซเคิล	5	5	5	5	20

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
9. โครงการพัฒนาระบบการจัดเก็บมูลฝอยตามหลักการจัดการทรัพยากร	60	100	100	100	360
10. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายด้านการจัดการขยะและการจัดเก็บค่าธรรมเนียม	5	10	15	20	50
11. โครงการจัดการมูลฝอยด้วยหลัก 3 Rs	10	10	10	10	40
12. โครงการจัดเก็บและขนส่งมูลฝอยแยกประเภทตามเวลาที่กำหนด	500	1,000	1,300	2,000	4,800
รวม	754	1,380	1,690	2,390	6,203

ที่มา :สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล (2556)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3) โครงการลงทุนหลัก จำนวน 10 โครงการ

ตารางที่ 7 โครงการลงทุนหลักจำนวน 10 โครงการ

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
1. โครงการก่อสร้างโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานความร้อนจากขยะ ขนาด 500 ตันต่อวัน	900	-	-	-	900
2. โครงการก่อสร้างโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยพลังงานความร้อนจากขยะ ขนาด 2,000 ตันต่อวัน	-	-	3,000	-	3,000
3. โครงการก่อสร้างแปรรูปมูลฝอยก่อสร้างขนาด 500 ตันต่อวัน	900	-	-	-	900
4. โครงการก่อสร้างโรงงานปุ๋ยหมักขนาด 600 ตันต่อวัน	700	-	-	-	700
5. โครงการก่อสร้างโรงงานหมักปุ๋ยขนาด 800 ตันต่อวัน	-	1,000	-	-	1,000
6. โครงการก่อสร้างโรงงานหมักปุ๋ยขนาด 2,000 ตันต่อวัน	-	-	2,000	-	2,000

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

โครงการ	5 ปีแรก (2556 - 2560)	ระยะ 10 ปี (2561 - 2565)	ระยะ 15 ปี (2566 - 2570)	ระยะ 20 ปี (2571 - 2575)	รวมทั้งสิ้น (ล้านบาท)
7. โครงการก่อสร้างโรงงานหมักก๊าซชีวภาพผลิตกระแสไฟฟ้าขนาด 400 ตันต่อวัน	-	3,000	-	-	3,000
8. โครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดมูลฝอยอันตราย	-	2,000	-	-	2,000
9. โครงการจัดตั้งศูนย์รวบรวมขยะอิเล็กทรอนิกส์	50	50	50	-	150
10. โครงการก่อสร้างรีไซเคิลขยะอิเล็กทรอนิกส์	-	500	500	-	1,000
รวม	2,550	6,550	5,550	0	14,650

ที่มา : สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล (2556)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) อยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย ประเด็นยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 ปลอดมลพิษ ซึ่งกำหนดเป้าหมายว่าภายในปี พ.ศ.2575 กรุงเทพมหานครจะมีการบริหารจัดการมูลฝอยและของเสียอันตรายด้วยแนวคิดเหลือศูนย์ (Zero waste management) โดยการนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle) และทำให้ขยะเหลือน้อยที่สุดและกำจัดที่เหลือ (residue) ด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิผล ตัวชี้วัดความสำเร็จตามแผน คือ ร้อยละของมูลฝอยที่สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เป้าหมายระยะ 5 ปีแรกเป็นฐาน ,ระยะ 10 ปี (2561 - 2565) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20, ระยะ 15 ปี (2566 - 2570) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 และระยะ 20 ปี (2571 - 2575) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40) โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักสิ่งแวดล้อม และสำนักงานเขต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.4.2 แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) ฉบับปรับปรุง

2.4.2.1 การปรับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี

ภายหลังจากได้ดำเนินการตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) มาแล้วช่วงเวลาหนึ่ง พบว่ายังมีข้อจำกัดในการติดตามความก้าวหน้าของมหานครทั้ง 7 ด้าน ยุทธศาสตร์ ทั้งการดำเนินงานของหน่วยงานระดับสำนักของกรุงเทพมหานครนั้นไม่สอดคล้องกัน ระหว่างเป้าหมายตัวชี้วัดการพัฒนาเมือง อีกทั้งปัจจุบันได้มีการกำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาในระยะเวลา 20 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 - 2580 ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการภายใต้กรอบของแผนระดับต่าง ๆ เพื่อให้แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนระดับชาติ จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนและปรับปรุงแผนพัฒนากรุงเทพมหานครให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงแผนต่างๆ อย่างถี่ถ้วน ทั้งนี้จากผลการศึกษาของการดำเนินการพิจารณา ศึกษา ทบทวน และปรับตัวชี้วัดระดับเมือง ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) ในระยะที่ 1 ก่อนหน้าการศึกษาการประเมินระยะที่ 2 ฉบับนี้ กำหนดวิสัยทัศน์ที่กำหนดให้กรุงเทพมหานคร มุ่งสู่ "มหานครแห่งเอเชีย" ยังขาดความชัดเจนว่าการเป็นมหานครแห่งเอเชียนั้น จะมุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญในด้านใด อีกทั้งการได้มาซึ่งยุทธศาสตร์และจัดแบ่งประเด็นยุทธศาสตร์สะท้อนความไม่เชื่อมโยงระหว่างความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตลอดจนการจัดแบ่งยุทธศาสตร์ย่อยมีความทับซ้อนกัน ดังจะเห็นได้จากในบางยุทธศาสตร์ย่อยนั้น จะมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าประสงค์และตัวชี้วัดไม่ต่างกัน ทำให้เมื่อแยกออกเป็นยุทธศาสตร์ย่อยจึงทำให้เกิดความสับสน และที่สำคัญคือในส่วนของการวัดผลในแต่ละยุทธศาสตร์ และยุทธศาสตร์ย่อย รวมถึงในแต่ละกลยุทธ์และตัวชี้วัดนั้น ยังขาดการจัดทำระบบติดตามและเก็บข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อมาใช้เป็นข้อมูลฐานในการประเมินต่อการไปถึงเป้าหมายของแต่ละยุทธศาสตร์ย่อย และในการดำเนินตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ ๒ (พ.ศ. 2561 - 2565) ยังปรากฏอีกว่าลักษณะของตัวชี้วัดมีการแยกผู้รับผิดชอบตามตัวชี้วัด และการแยกงบประมาณ เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานพอสมควร เนื่องจากปัญหาในเรื่องของการระบุความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างประเด็นที่เกิดขึ้นในแต่ละยุทธศาสตร์รวมถึงผู้รับผิดชอบยังขาดความชัดเจน คือ ไม่ได้มีการระบุผู้รับผิดชอบต่าง ๆ ว่าจะทำงานสัมพันธ์กันอย่างไร นอกจากนี้การแยกงบประมาณตามรายหน่วยงาน ก็ส่งผลให้ไม่สามารถทำงานมุ่งเป้าไปสู่เป้าหมายรวมได้ อีกทั้งหน่วยงานมุ่งแต่ภารกิจงานประจำเพื่อรักษางบประมาณของหน่วยงานเท่านั้น หรือผู้รับผิดชอบตามตัวชี้วัดไม่เหมาะสมหรือไม่เพียงพอ ภาระและความรับผิดชอบที่หนักเกินไปสำหรับหน่วยงานเดียว ขาดเอกภาพในการดำเนินการ โดยมีหน่วยงานอื่น ๆ ร่วมด้วย สะท้อนได้ว่าการขับเคลื่อนแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) และแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ.2561 - 2565) ยังประสบปัญหาในการนำไปสู่การปฏิบัติ

ซึ่งเป็นผลมาจากตัวชี้วัดในแผนดังกล่าวเกินกว่าขอบเขตความรับผิดชอบหรือเกินกว่าอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในการดำเนินภารกิจได้

การศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ระดับเมืองและประเทศ ซึ่งจากการศึกษาเพื่อประเมินความก้าวหน้าตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556 - 2575 ที่มีมาแต่เดิม รวมทั้งส่วนต่อขยายของแผนในช่วงปี พ.ศ. 2576 - 2580 นั้น ต้องทำการวิเคราะห์บนฐานความเข้าใจใหม่อย่างลึกซึ้งกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปจากจุดเริ่มต้นในครั้งที่เริ่มทำแผนในปี พ.ศ.2555 ซึ่งผ่านไปแล้วเกือบทศวรรษ อีกทั้งในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ทั่วโลกและประเทศไทยต้องเผชิญกับการแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) และภาวะเศรษฐกิจถดถอย ตลอดจนประเทศไทยเองมีปัญหาฝังรากลึกมาแต่เดิมในเรื่องความผันผวนและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความมั่นคงทางสังคมและเสถียรภาพทางการเมือง และประเด็นอื่น ๆ ที่ส่งผลให้รูปแบบของการพัฒนาเมืองที่มีความท้าทายและแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ต้องมีการปรับมุมมองการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ของมหานครแห่งเอเชียให้ทันสมัยและมีวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมกับความผันผวนต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคตการศึกษาเพื่อทำแผนฉบับนี้ จึงใช้มิติมุมมองของเมืองที่สมรรถนะสูงเนื่องจากบริบทเมืองที่ซับซ้อนและผันผวนต้องการเมืองที่มีความปลอดภัยพร้อมกับสุนทรียะที่เป็นมิตรต่อการอยู่อาศัย การบริหารจัดการเมืองที่ต้องตัดสินใจอย่างชาญฉลาดบนฐานของข้อมูล การปรับโครงสร้างด้านงบประมาณเชิงยุทธศาสตร์ ลดการกระจุกตัวของงบประมาณสำหรับหน่วยงานระดับสำนัก เน้นการดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์รายพื้นที่ผ่านสำนักงานเขตเป็นหลัก และยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ด้านตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ต้องมีความสอดคล้องและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไปพร้อม ๆ กับแก้ไขปัญหาที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน ที่ดึงรั้งไม่ให้กรุงเทพมหานครพัฒนาไปในทิศทางดังกล่าวได้ดังตั้งใจ

ในส่วนของขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง ได้แบ่งส่วนการดำเนินการของออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง การศึกษาจากเอกสาร ผ่านการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสาร แผน ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการศึกษา วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่าง ๆ ในระดับเมือง ระดับประเทศ และระดับสากลที่เกี่ยวข้องหรือส่งผลต่อการพัฒนากรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งศึกษาแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 - 2575) แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี และระยะ 5 ปี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร และส่วนที่สอง การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและการสัมมนาผ่านการมีส่วนร่วมของบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละยุทธศาสตร์ เพื่อร่วมกันในการศึกษาและจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานครทั้ง 3 ระยะ จากข้อมูลหรือผลการดำเนินการจากการปฏิบัติจริงในช่วงการดำเนินการตามแผนในระยะที่ผ่านมา และการจัดประชุมแลกเปลี่ยนร่วมกันภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และผู้บริหารของกรุงเทพมหานคร โดยการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

(พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง ได้มีการใช้มิติมุมมองของเมืองที่มีสมรรถนะสูง เนื่องจากบริบทเมืองที่ซับซ้อนและผันผวน เมืองที่ต้องมีความปลอดภัยพร้อมกับสุนทรียะที่เป็นมิตรต่อการอยู่อาศัย การบริหารจัดการเมืองที่ต้องตัดสินใจอย่างชาญฉลาดบนฐานของข้อมูล การปรับโครงสร้างด้านงบประมาณเชิงยุทธศาสตร์ ลดการกระจุกตัวของงบประมาณ เน้นการดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์รายพื้นที่ผ่านสำนักงานเขตเป็นหลัก และยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ซึ่งต้องมีความสอดคล้องและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไปพร้อม ๆ กับแก้ไขปัญหาที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน ที่ดึงรั้งไม่ให้กรุงเทพมหานครพัฒนาไปในทิศทางดังกล่าวได้ดังตั้งใจ ทั้งนี้สำหรับกระบวนการปรับตัวชี้วัด ได้ให้ความสำคัญกับแนวโน้ม ทิศทาง และความเป็นไปในบริบทโลกตลอดจนความเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ซึ่งกระบวนการได้มานั้น เกิดขึ้นภายใต้การทบทวนวรรณกรรมการศึกษารูปแบบการพัฒนาเมืองในต่างประเทศเป็นสำคัญ ผนวกกับการใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้องตามเป้าหมายของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อนำมากำหนดทิศทางที่จำเป็น อันจะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนากรุงเทพมหานครไปสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชียที่แท้จริง การได้มาซึ่งตัวชี้วัดในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นการนำเข้าหลักคิดในเชิงวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว หากได้นำเข้าความเห็นของผู้ปฏิบัติงานกรุงเทพมหานครมาร่วมพิจารณาด้วย โดยได้มีการสัมมนาร่วมกับนักวิเคราะห์นโยบายและแผนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล เพื่อให้ความรู้ สร้างความเข้าใจในบทบาทและแนวทางการดำเนินการปรับปรุงแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) เพื่อจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) และแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ.2566 ในการเป็นหน่วยสนับสนุนการดำเนินโครงการร่วมระหว่างคณะที่ปรึกษา (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) และกรุงเทพมหานคร หลังจากนั้นจึงได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผน และการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ ซึ่งจากผลของการศึกษาบริบทและสภาพแวดล้อมภายนอกต่าง ๆ และการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับนักวิเคราะห์นโยบายและแผนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล และผู้แทนจากหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร ได้เห็นสมควรว่าควรจะมีปรับทิศทางของ 7 ยุทธศาสตร์เดิมเพื่อมุ่งไปสู่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในมิติใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กรุงเทพมหานครสามารถยกระดับไปสู่มหานครแห่งเอเชีย ตามที่ได้ตั้งวิสัยทัศน์ไว้ ซึ่งเมื่อได้มีการปรับทิศทางของยุทธศาสตร์เดิมส่งผลให้มีต้องมีการปรับและโยกย้ายยุทธศาสตร์ย่อยบางประเด็นที่มีความทับซ้อน หรือยังอยู่ไม่ถูกจุด ไม่ถูกประเด็น ไปอยู่ในยุทธศาสตร์ที่สามารถผลักดันไปสู่ทิศทางของยุทธศาสตร์ใหม่ได้ อีกทั้งได้มีการโยกย้ายและปรับยุทธศาสตร์ย่อยไปจัดกลุ่มประเด็นยุทธศาสตร์ใหม่ เพื่อให้แนวทางของยุทธตาสตร์นั้นๆ มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลของการปรับทิศทางของยุทธตาสตร์ และโยกย้ายยุทธศาสตร์ย่อย ของแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

(พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับยุทธศาสตร์และประเด็นย่อยภายใต้แต่ละยุทธศาสตร์นั้น โดยมีประเด็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย ปรับเป็น การสร้างเมืองปลอดภัยและหยุ่นตัวต่อวิกฤตการณ์

ยุทธศาสตร์ที่ 2 มหานครสีเขียวสะดวกสบาย ปรับเป็น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (โดยการผนวกรวมกับยุทธศาสตร์ย่อย 1.1 ปลอดมลพิษ)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 มหานครสำหรับทุกคน ปรับเป็น การลดความเหลื่อมล้ำด้วยการบริหารเมืองรูปแบบอารยะสำหรับทุกคน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 มหานครกระชับ ปรับเป็น การเชื่อมโยงเมืองที่มีความคล่องตัวและระบบบริการสาธารณะแบบบูรณาการ (โดยการผนวกรวมกับยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2.1 ภูมิทัศน์สวยงามไม่มีสายไฟฟ้า สายโทรศัพท์รกรุงรัง และยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2.3 ระบบขนส่งมวลชนทั่วถึง สะดวกประหยัดการจราจรคล่องตัวและมีทางเลือก)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 มหานครประชาธิปไตย ปรับเป็น ส่งเสริมการสร้างเมืองประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 มหานครแห่งเศรษฐกิจ และการเรียนรู้ ปรับเป็น การต่อยอดความเป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการเรียนรู้

และยุทธศาสตร์ที่ 7 การบริหารจัดการเมืองมหานคร ปรับเป็น การสร้างความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการมหานคร

ทั้งนี้ภาพรวมแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง ในแต่ละยุทธศาสตร์จะประกอบด้วยยุทธศาสตร์ย่อย เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดทั้งในระดับเป้าประสงค์และกลยุทธ์ และค่าเป้าหมาย อย่างไรก็ตามในบางยุทธศาสตร์ย่อยจะพบว่าไม่มีการระบุตัวชี้วัดในระดับเป้าประสงค์ ทั้งนี้เนื่องด้วยเหตุผล 5 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 ตัวชี้วัดระดับเป้าประสงค์ ไม่สามารถวัดได้โดยตรง เนื่องจากเป้าประสงค์เป็นการตั้งเป้าจากผลลัพธ์ของตัวชี้วัดกลยุทธ์ ซึ่งไม่สามารถปรับเป็นตัวชี้วัดในเชิงประจักษ์ที่หน่วยงานสามารถดำเนินการได้โดยตรง กล่าวคือ หากกลยุทธ์ได้มีการดำเนินการตามตัวชี้วัดจะก่อให้เกิดผลผลิต ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลในระดับผลลัพธ์หน่วยงานที่ดำเนินการจะต้องมีกิจกรรมที่สามารถทำให้บรรลุในระดับผลลัพธ์ได้ เพื่อตอบโจทย์เป้าประสงค์ที่ตั้งไว้นั่นเอง ส่งผลให้ไม่จำเป็นต้องมีตัวชี้วัดในระดับเป้าประสงค์ที่ทับซ้อน

ประการที่ 2 ผลผลิตของตัวชี้วัดในระดับกลยุทธ์มีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยมีทั้งตัวชี้วัดกลยุทธ์เชิงบวก (Positive) และตัวชี้วัดเชิงลบ (Negative ซึ่งเมื่อต้องมีการตั้งตัวชี้วัดระดับเป้าประสงค์ที่แสดงออกในระดับผลลัพธ์จึงไม่สามารถดำเนินการได้

ประการที่ 3 ตัวชี้วัดระดับเป้าประสงค์ ที่เป็นระดับผลลัพธ์นั้นไม่ได้เกิดจากการดำเนินการของหน่วยงานภายในกรุงเทพมหานครเพียงอย่างเดียว ต้องอาศัยการวัดจากปัจจัยอื่น ๆ ที่กรุงเทพมหานครไม่สามารถควบคุมได้

ประการที่ 4 ในบางตัวชี้วัดระดับเป้าประสงค์นั้น ตั้งขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมผลสัมฤทธิ์ให้สามารถตอบเป้าหมายการพัฒนาเมืองเท่านั้น เพื่อให้ผลการดำเนินงานของกลยุทธ์เป็นไปตามทิศทางที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่ได้อาศัยหลักการกำหนดตามความรับผิดชอบของหน่วยงานตามตัวชี้วัดระดับเป้าประสงค์อื่น ๆ

ประการที่ 5 ในบางกลยุทธ์มีขนาดกลยุทธ์ที่ค่อนข้างใหญ่ ซึ่งครอบคลุมการทำงานหลากหลายส่วน ซึ่งทำให้ตัวชี้วัดในระดับกลยุทธ์สามารถที่จะตอบเป้าประสงค์ได้

นอกจากนั้นในยุทธศาสตร์ย่อยอาจจะปรากฏเพียงเป้าประสงค์ และตัวชี้วัดระดับเป้าประสงค์ เนื่องจากได้มีการพิจารณาร่วมกันว่าควรที่จะมีการวัดในระดับผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ซึ่งผลการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง ที่ผ่านการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม พ.ศ.2564 และการสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้แทนจากหน่วยงานภายนอก ภาคเอกชน และผู้แทนภาคประชาสังคม ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ.2564 และการสัมมนาคณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร ผู้แทนหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานครและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอเป้าหมายการพัฒนา และเสริมสร้างความเข้าใจในการนำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ฉบับปรับปรุง แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ระยะที่ 3 (พ.ศ0.2566 - 2570) และแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ. 2566 ไปสู่การปฏิบัติ (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2565)

2.4.2.1 การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ฉบับปรับปรุง

การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครภายใต้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ฉบับปรับปรุง กำหนดให้อยู่ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2.1 คุณภาพสิ่งแวดล้อมยั่งยืน โดยมุ่งหมายให้เป็นการปรับย้ายจาก มิติที่ 1.1 ปลอดมลพิษ จากยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย มาเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ที่ 2 เพื่อให้สามารถดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมเมืองให้ครบวงจรและให้การกำกับดูแลและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งด้านคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ เสียง และขยะ สามารถดำเนินการสอดรับการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างมีคุณภาพและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของเมืองอย่างสอดประสานเป็นหนึ่งเดียวกันตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครอยู่ในเป้าประสงค์ที่ 2.1.3 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปรอมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด

และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ซึ่งประกอบด้วย การจัดการมูลฝอยต้นทาง,กลางทาง และปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ มีตัวชี้วัด และค่าเป้าหมายในแต่ละกลยุทธ์ ดังตารางที่ 8 นี้

ตารางที่ 8 กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ20ปี (พ.ศ.2561 - 2580)

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2.1 คุณภาพสิ่งแวดล้อมยั่งยืน เป้าประสงค์ที่ 2.1.3 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปรอมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ				
กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย		
		66 – 70	71 - 75	76 – 80
1. การจัดการมูลฝอยต้นทางอย่างมีประสิทธิภาพ	1.1 ร้อยละของปริมาณที่มูลฝอยคัดแยกที่แหล่งกำเนิดและนำไปใช้ประโยชน์เมื่อเทียบกับปริมาณมูลฝอยทั้งหมดของปีงบประมาณนั้น	30	35	40
	1.2 ร้อยละมูลฝอยอันตรายและขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถคัดแยกได้จากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี พ.ศ.2560	30	50	70
	1.3 ร้อยละมูลฝอยติดเชื้อจากสถานบริการสาธารณสุขได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	100	100	100
	1.4 ร้อยละมูลฝอยติดเชื้อจากชุมชนมีระบบรองรับและได้รับการจัดเก็บเพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	50	75	100

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2.1 คุณภาพสิ่งแวดล้อมยั่งยืน
เป้าประสงค์ที่ 2.1.3 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปรอมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย		
		66 – 70	71 - 75	76 – 80
	1.5 ร้อยละภาครัฐ ภาคเอกชน สถานประกอบการ ศาสนสถาน สถานศึกษา และชุมชน (14 กลุ่มเป้าหมาย) ได้รับการส่งเสริมให้คัดแยกมูลฝอยตามที่กฎหมายกำหนดเพิ่มขึ้น (เมื่อเทียบกับจำนวนทั้งหมด)	30	50	80
2. การจัดการมูลฝอยกลางทางอย่างมีประสิทธิภาพ	2.1 ร้อยละของจุดลักลอบทิ้งขยะมูลฝอย การทิ้งนอกจุด/เวลาที่กำหนด ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง (เทียบกับจำนวนจุดทิ้งมูลฝอยทั้งหมด)	40	65	100
	2.2 จำนวนสถานที่ทิ้งมูลฝอยแยกประเภท เช่น มูลฝอยชิ้นใหญ่ มูลฝอยอันตราย มูลฝอยอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับประชาชนนำมาทิ้งได้ด้วยตนเอง (Drive Thru)	กลุ่มเขตละ 2 จุด	กลุ่มเขตละ 5 จุด	กลุ่มเขตละจุด
	2.3 ความสำเร็จของการเก็บขนมูลฝอยแยกประเภท	เขตละ 5 เส้นทาง	เขตละ 10 เส้นทาง	ครบทุกเส้นทาง
3. การจัดการมูลฝอยปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ	3.1 ร้อยละของปริมาณมูลฝอยที่นำไปกำจัดด้วยวิธีฝังกลบที่ศูนย์กำจัดมูลฝอย	ไม่เกินร้อยละ 80	ไม่เกินร้อยละ 70	ไม่เกินร้อยละ 60

สถาบันวิทยบริการ
Chulalongkorn University

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2.1 คุณภาพสิ่งแวดล้อมยั่งยืน
เป้าประสงค์ที่ 2.1.3 กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปรอมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

กลยุทธ์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย		
		66 – 70	71 - 75	76 – 80
	3.2 ร้อยละของมูลฝอยที่กลับไปใช้ประโยชน์ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอย	ไม่เกิน ร้อยละ 20	ไม่เกิน ร้อยละ 30	ไม่เกิน ร้อยละ 40

หมายเหตุ : 1. สถานบริการสาธารณสุข หมายถึง สถานบริการสาธารณสุขตามกฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ พ.ศ.2545

2. ชุมชน หมายถึง ชุมชนที่จดทะเบียนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร

3. กฎกระทรวงว่าด้วยการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2564 เพิ่มเติมบทนิยามมูลฝอยติดเชื้อตามประเภทและแหล่งกำเนิดที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

4. กฎกระทรวงว่าด้วยสุขลักษณะการจัดการมูลฝอยทั่วไป พ.ศ. 2560 กำหนดให้ผู้ผลิตมูลฝอยต้องแยกมูลฝอยอันตราย และมูลฝอยรีไซเคิลออกจากมูลฝอยทั่วไป รวมถึงการจัดให้มีระบบรองรับและที่พักมูลฝอยแยกตามประเภท

5. วิธีการฝังกลบคือการจ้างเอกชนขนไปฝังกลบที่ปลายทาง ไม่รวมถึงการฝังกลบขยะที่เหลือจากกระบวนการจัดการในโรงงานกำจัดมูลฝอยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ เช่น เถ้าจากขยะที่เหลือจากการคัดแยกแล้ว ฯลฯ

ที่มา : สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล (2565)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กล่าวโดยสรุปได้ว่าแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ฉบับปรับปรุงเป็นการปรับเพื่อให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนระดับชาติ มีการปรับกลยุทธ์ ตัวชี้วัดและไม่มีการระบุงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการตามแผน แต่อย่างไรก็ตาม แผนฉบับนี้ยังมุ่งเป้าประสงค์เดียวกันกับแผนฉบับเดิม คือ “กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปรอมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ” ยังคงเป็นเป้าหมายในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร และมีการปรับย้ายจาก มิติที่ 1.1 ปลอดมลพิษ จากยุทธศาสตร์ที่ 1 มหานครปลอดภัย มาเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสิ่งแวดล้อมยั่งยืนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ยุทธศาสตร์ย่อยที่ 2.1 คุณภาพสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่การจัดการมูลฝอยต้นทาง,กลางทาง และปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ มีตัวชี้วัด สาเหตุที่ปรับย้ายมาอยู่ในยุทธศาตร์นี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

ของกรุงเทพมหานครให้ครบวงจร สามารถกำกับดูแล และควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมได้ทั้งด้านคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ เสียง และขยะ ไปพร้อม ๆ กัน สอดรับการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างมีคุณภาพและการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของเมืองอย่างสอดประสานเป็นหนึ่งเดียวกันตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.5 นโยบายการจัดการขยะของผู้ว่ากรุงเทพมหานคร

ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 กรุงเทพมหานครมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2565 และได้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร คือ นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ ซึ่งประกาศวิสัยทัศน์ “กรุงเทพ ฯ เมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน” มีนโยบายพัฒนาและแก้ไขปัญหากรุงเทพมหานครภายใต้แนวคิดกรุงเทพ ฯ 9 ดี ได้แก่ ปลอดภัยดี สุขภาพดี สร้างสรรค์ดี สิ่งแวดล้อมดี บริหารจัดการดี เรียนดี โครงสร้างดี เศรษฐกิจดี และเดินทางดี รวม 215 นโยบาย โดยมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงทพมหานครอยู่ในหมวดสิ่งแวดล้อมดีและโครงสร้างดี ประกอบด้วย 8 นโยบาย ได้แก่ 1) เตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมรองรับพื้นที่การค้าหาบเร่แผงลอย 2) สร้างต้นแบบการแยกขยะต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร 3) สภาพแวดล้อมเมืองดี จุดทิ้งขยะถูกสุขอนามัย ไม่มีขยะตกค้าง 4) มุ่งเน้นแยกขยะต้นทางและขยะเปียกจากองค์กรแบบมุ่งเป้า 5) รถขยะไซต์เล็กเข้าใจเมือง เข้าถึงบ้าน 6) ส่งขยะคืนระบบ 7) เพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ และ 8) กวดขันจับ/ปรับการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำอย่างจริงจัง (ชัชชาติ สิทธิพันธุ์, 2565a) รายละเอียดในแต่ละนโยบายมีดังนี้

1) เตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมรองรับพื้นที่การค้าหาบเร่แผงลอย

กรุงเทพมหานครจะพัฒนาโครงสร้างพื้นที่จำเป็นโดยเฉพาะด้านความสะอาด ได้แก่ การจัดตั้งจุดทิ้งและจุดแยกขยะรวม บ่อดักไขมัน (รูปแบบสามารถเป็นรถเข็นที่มีบ่อดักไขมันและจุดทิ้งขยะได้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการเคลื่อนย้ายและจัดเก็บสำหรับบางพื้นที่) พร้อมกับกำหนดแนวทางในการทำความสะอาดพื้นที่ร่วมกันระหว่างกรุงเทพมหานครและผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยกรุงเทพมหานครและกลุ่มผู้ค้าจะเป็นกำลังหลักในการช่วยกันดูแลพื้นที่สาธารณะให้สะอาดอยู่เสมอ

2) สร้างต้นแบบการแยกขยะ ต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร

กรุงเทพมหานครจะมุ่งเน้นต่อยอดการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ทั้งการคัดแยกอย่างถูกวิธีและการลดปริมาณขยะ (zero waste to landfill) ต่อยอดและร่วมมือกับภาคีหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่เดิมและสร้างภาคีเครือข่ายใหม่ให้มีจำนวนมากขึ้น ทั้งรูปแบบธนาคารขยะ ธุรกิจเพื่อสังคม ตลอดจนโครงการร่วมมือระหว่างสมาคมผู้ประกอบการภาคเอกชนที่ให้ความสนใจและร่วมผลักดันแนวคิด Sustainable Development Growth (SDGs) และ BCG (Bio-Circular-Green Economy) การดำเนินการจะมุ่งเน้นพื้นที่นำร่องศักยภาพ โดยใช้เกณฑ์การมีเครือข่ายดำเนินการอยู่เดิม ที่ตั้ง

พื้นที่ยุทธศาสตร์ทั้งเชิงเศรษฐกิจและที่อยู่อาศัยสำคัญ ตลอดจนพื้นที่ที่มีสถิติปริมาณขยะในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญ โดยแบ่งการบริหารจัดการออกเป็น 3 มิติดังนี้

1. ต้นน้ำ

- แยกขยะต้นทางด้วย 3 ประเภท 1) อินทรีย์ 2) รีไซเคิล 3) ทั่วไป โดยพิจารณาการควบคุมการแยก โดยการให้ถุงหรือถังแยกสี (นอกจากแยกแล้ว ถุง และ ถัง ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมปริมาณการทิ้งขยะต่อวันให้อยู่ในเกณฑ์ที่ได้ชำระค่าบริการกับกรุงเทพมหานครไว้) รวมถึงสร้างคู่มือการแยกขยะในการประชาสัมพันธ์

- สร้างแรงจูงใจให้กับผู้แยกขยะ โดยคืนปุ๋ยอินทรีย์ให้กับประชาชนที่ช่วยแยกขยะ และ เก็บค่าเก็บขยะเฉพาะขยะทั่วไป (อินทรีย์และรีไซเคิล ไม่เก็บ)

- ร่วมมือกับผู้ผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ตามหลักการ EPR หรือหลักการที่ขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิตไปยังช่วงชีวิตต่าง ๆ ของบรรจุภัณฑ์

2. กลางน้ำ

- กำหนดวันในการเก็บขยะ จำแนกรถในการเก็บขยะอินทรีย์เศษอาหาร และขยะทั่วไป

3. ปลายน้ำ

- เตรียมความพร้อมโครงสร้างพื้นฐานการจัดการของ กทม. ให้มีความพร้อมในการรับมือกับปริมาณขยะแต่ละประเภทที่จะเกิดขึ้นใน กทม. เช่น เครื่องจักรและระบบในการเปลี่ยนขยะอินทรีย์เป็นปุ๋ยครอบคลุมทั้ง 3 ศูนย์ (หนองแขม สายไหม อ่อนนุช) และการเปลี่ยนขยะทั่วไปปนเปื้อนมาเปลี่ยนเป็นพลังงาน RDF)

- เพิ่มจุดรับทิ้งขยะ จุด Drop - off ขยะ Recycle ที่ประชาชนสามารถนำมาเปลี่ยนเป็นสิทธิประโยชน์ เช่น สะสมแต้มส่วนลด เพื่อใช้ร่วมกับสินค้าหรือบริการของเอกชน

- จัดกระบวนการนำปุ๋ยไปให้กับสวนสาธารณะและเกษตรในเมือง (Urban farming)

3) สภาพแวดล้อมเมืองดี จุดทิ้งขยะถูกสุขอนามัย ไม่มีขยะตกค้าง

ถึงแม้ว่าสำนักงานเขตแต่ละแห่งจะมีแผนปฏิบัติการสำหรับการเก็บ/ขนขยะ แผนทำความสะอาดจุดทิ้งขยะและทางเท้า แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าหลายพื้นที่มีปัญหาเรื่องขยะตกค้าง การเก็บ/ขนทำได้ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ ตลอดจนหลายจุดทิ้งขยะมีการเก็บ/ขนขยะแต่ไม่มีการทำความสะอาดบริเวณโดยรอบถังขยะหรือจุดรวม เกิดรอยคราบของเศษอาหาร ขยะเปียกส่งกลิ่นเหม็น ส่งผลให้เกิดทัศนะอุจาดแก่เมือง สภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขอนามัย หรือเป็นแหล่งบ่มเพาะเชื้อโรคและสัตว์พาหะ นโยบายเร่งด่วนที่ต้องทำให้คุณภาพชีวิตตลอดจนสุขอนามัยคนกรุงเทพมหานครดีขึ้น มีดังนี้

1. มอบหมายเจ้าหน้าที่ลงสำรวจและทำความสะอาดจุดทิ้งขยะที่เป็นปัญหา บูรณาการระหว่างฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ และฝ่ายสิ่งแวดล้อม สำนักงานเขตทั้ง 50 แห่ง พร้อมทั้งจัดทำแผนงานทำความสะอาดครอบคลุมทุกพื้นที่ในระยะยาว ควบคู่กับการนำข้อมูลสภาพปัญหาและ

ข้อร้องเรียนเรื่องจุดที่มีขยะตกค้างบริเวณชุมชน ริมทางสาธารณะ ตลอดจนที่ดินรกร้างเอกชน มาดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

2. ร้องเรียนขยะตกค้างผ่านฟองดูว์ เชื่อมโยงกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพิ่มช่องทางการร้องเรียนและรับเรื่องด้วยแพลตฟอร์มดิจิทัล ให้ได้รับข้อมูลแม่นยำ เป็นปัจจุบัน และมุ่งแก้ปัญหาได้รวดเร็วทันเหตุ นอกจากนี้ภาครัฐต้องทำงานร่วมกับกลุ่มเครือข่ายอาชีพในเมือง เช่น วินมอเตอร์ไซค์รับจ้าง ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย หรือคนขับรถรับจ้างสาธารณะ ในการช่วยกันสอดส่องและร่วมแจ้งเหตุที่เกิดในพื้นที่สาธารณะ

3. เพิ่มประเภทขยะถังติดเชื้อในจุดทิ้งขยะ จากการระบาดของไวรัสโควิด 2019 มากกว่า 2 ปี ทำให้ประชาชนมีอุปกรณ์ทั้งหน้ากากอนามัย ที่ตรวจ ATK เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงต่อการรับเชื้อโรคของประชาชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร พนักงานขนขยะ พนักงานทำความสะอาด กรุงเทพมหานครจึงต้องจัดให้มีจุดทิ้งขยะติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น ทั้งถังขยะทั่วไป ถังขยะของชุมชน รวมทั้งการรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะติดเชื้อในพื้นที่ต่าง ๆ ของเอกชน

4. จัดทำแผนงานและประชาสัมพันธ์การเก็บขยะชิ้นใหญ่อย่างชัดเจน โดยปกติกรุงเทพมหานครจะมีโครงการเก็บขยะชิ้นใหญ่ร่วมกับชุมชนจดทะเบียนทั้ง 2,000 กว่าชุมชน หากประชาชนทั่วไปต้องการใช้บริการต้องโทรแจ้งและนัดหมายล่วงหน้า ซึ่งที่ผ่านมาประชาชนบางส่วนไม่รับทราบ ดังนั้น กรุงเทพมหานครจึงจะดำเนินการจัดเก็บขยะชิ้นใหญ่ เช่น ตู้ เตียง เฟอร์นิเจอร์ และเครื่องใช้ไฟฟ้าเก่า ขยายสู่หมู่บ้านจัดสรร บ้านในรั้ว ตึกแถว และคอนโดมิเนียม ด้วยแผนงานรอบการจัดเก็บที่ชัดเจน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบทั้งออฟไลน์และออนไลน์ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย

4) มุ่งเน้นแยกขยะต้นทางและขยะเปียกจากองค์กรแบบมุ่งเป้า

ดำเนินการคัดแยกประเภทขยะอย่างจริงจังในหน่วยงานองค์กร โดยเฉพาะขยะอินทรีย์ ขยะเศษอาหาร หรือขยะรีไซเคิล ริเริ่มจากหน่วยงานสังกัดกรุงเทพมหานครเอง และสถานที่หรือองค์กรที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและผู้ใช้งานจำนวนมาก ประกอบด้วย

1. หน่วยงานภายใต้กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต ศูนย์บริการสาธารณสุข และโรงเรียน

2. พื้นที่ตลาดภายใต้สำนักงานตลาด และร่วมมือกับพื้นที่เอกชน

3. ห้างสรรพสินค้า คอมมิวนิตี้มอล ศูนย์อาหาร (food court)

ส่งเสริมและสนับสนุนการแยกขยะด้วยการพิจารณา “ลดค่าเก็บขยะหรือยกเลิกการเก็บค่าขยะ” พร้อมทั้งส่งเสริมและทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม และเครือข่ายที่ขับเคลื่อนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การแปรรูปขยะตามหลัก circular economy และการนำขยะกำพร้าแปลงเป็น “เชื้อเพลิงขยะ” (refuse-derived fuel: RDF)

5) รถขยะไซต์เล็ก เข้าใจเมือง เข้าถึงบ้าน

กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่มีพื้นที่ตรอกซอกซอยจำนวนมาก ส่งผลให้รถเก็บขยะคันใหญ่ที่มีมากกว่า 2,000 คัน ซึ่งส่วนใหญ่มีขนาดความจุ 5 ตันไม่สามารถเข้าสู่ชุมชนและตรอก ซอกซอยได้ กรุงเทพมหานครจึงจัดให้มีเจ้าหน้าที่ลากขยะที่จะเข้าไปตามตรอกซอกซอยเหล่านั้น และนำขยะออกมารอยังจุดพักขยะข้างรถเก็บขยะคันใหญ่ เพื่อแก้ปัญหาขยะตกค้างและส่งกลิ่นเหม็นตามครัวเรือนและซอยย่อย ยิ่งไปกว่านั้น บางพื้นที่ยังคงต้องใช้เรือเก็บขยะในการเข้าถึงชุมชนริมคลองที่อยู่ลึกและกระจายตัวออกไป ดังนั้น กรุงเทพมหานครจะออกแบบ ศึกษา และพัฒนาโมเดลรถจัดเก็บขนาดเล็ก ควบคู่กับอุปกรณ์และรถช่วยลากขยะ เพื่อเข้าถึงตรอกซอกซอยและชุมชนริมคลองที่หลายแห่งมีความกว้างเพียงทางเดินเท้า และทางมอเตอร์ไซค์ผ่าน (กว้างน้อยกว่า 1-1.5 เมตร) โดยเป้าหมายระยะยาวมุ่งเป้าการลดปัญหาขยะตกค้างและส่งกลิ่นเหม็นในชุมชน เพิ่มรอบการจัดเก็บขยะให้มีประสิทธิภาพ โดยต้องทำควบคู่กับการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางให้ถูกวิธี

6) ส่งขยะคืนระบบ

ปัจจุบันมีประชาชนจำนวนมากที่ตื่นตัวและตระหนักถึงประโยชน์จากการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยมีการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคม องค์กรไม่แสวงหากำไร และภาคเอกชนผู้ประกอบการที่ดำเนินโครงการด้านการรณรงค์ การสร้างการตระหนักรู้เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมตลอดจนโครงการหรือกิจกรรมการตลาดเพื่อสังคม (CSR) ดังนั้น กรุงเทพมหานครจะต้องร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่ขับเคลื่อนอยู่เดิม ทั้งภาครัฐ เครือข่ายภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในการสร้างการตระหนักรู้และสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่องและจริงจัง ลดกิจกรรมอีเวนต์และเคมเปญชั่วครั้งคราว สนับสนุนงานเครือข่ายที่มุ่งสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในระยะยาว ประกอบด้วย

1. จุด Drop - off นัดรับขยะรีไซเคิลและขยะกำพร้า ครอบคลุมทั้ง 50 เขต ร่วมมือกับสถานีบริการน้ำมัน ห้างสรรพสินค้า ห้างค้าปลีก ตลาด และ ซูเปอร์มาร์เก็ต

2. ตู้รับคืนผลิตภัณฑ์รีไซเคิล จุดรับซื้อหรือสะสมแต้ม สามารถเปลี่ยนเป็นส่วนลดในการซื้อสินค้า หรือค่าบริการในภาคเอกชนที่ร่วมโครงการ

3. ธนาคารขยะชุมชน สถานศึกษา และตลาดนัดขยะรีไซเคิล ผลักดันโมเดลธนาคารขยะ รวมถึงโครงการความร่วมมือในการดูแลผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าหรือซาเล้งในเมือง จัดการอบรมออกแบบระบบบริหารจัดการอย่างเป็นมืออาชีพ เปิดพื้นที่กิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคม

และธุรกิจเพื่อสังคม (social enterprise) ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงบริษัทผู้ผลิตที่ทำ EPR (extended producer responsibility) มาช่วยสร้างแรงจูงใจหรือสนับสนุนการขนส่ง เพื่อให้เกิดวงจรการจัดการในระยะยาวอย่างยั่งยืน

7) เพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ

นอกจากปริมาณรถขยะสีเขียวคันใหญ่กว่า 2,200 คันที่ช่วยจัดเก็บขยะให้กับคนกรุงเทพมหานครทั้ง 50 เขตแล้วนั้น พนักงานเก็บ/ขนและลากจูงขยะทั่วกรุงเทพมหานคร มีจำนวนมากกว่า 10,000 คน โดยพบว่าลักษณะงานดังกล่าวเป็นภาระงานที่หนัก เนื่องด้วยระยะเวลาการทำงานช่วงเย็นและกลางคืนที่ทำอย่างเร่งด่วนให้เสร็จสิ้นก่อนรุ่งสาง (ตี 5 ครึ่ง ในบริเวณถนนสายหลัก) และเป็นงานอันตรายที่ต้องใกล้ชิดกับสิ่งปฏิกูลและขยะของเสียที่มัดรวมกันมา กลุ่มพนักงานดังกล่าวได้รับอุปกรณ์ที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะการปฏิบัติงานจริง มีจำนวนไม่เพียงพอ ตลอดจนสวัสดิการค่าแรงที่มีมูลค่าไม่สอดคล้องกับงานที่อันตราย ค่าตอบแทนเริ่มต้น ตำแหน่งพนักงานทั่วไป (เก็บขนมูลฝอย) มีอัตราค่าจ้างเพียงเดือนละ 8,690 บาท หรือหากมีการบังคับเครื่องจักรเบาหรือขับรถ อัตราจ้างเดือนละ 9,400 บาท นอกจากนี้ การให้ค่าตอบแทนอาสาสมัครงานบริการสาธารณะประเภทชักลากมูลฝอยในชุมชน ได้ค่าตอบแทนเพียงวันละ 150 บาท ปฏิบัติงาน 15 วันต่อเดือน คิดเป็นค่าตอบแทน 27,000 บาทต่อปี ดังนั้น กรุงเทพมหานครจะดำเนินการพิจารณาและดูแลสวัสดิการพนักงานเก็บ/ขนและลากจูงขยะให้เหมาะสมกับภาระงาน ด้วยวิธีการทบทวนและแก้ไขระเบียบค่าตอบแทน และระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยค่าตอบแทนแก่บุคคลภายนอกที่ช่วยปฏิบัติงานด้านงานบริการสาธารณะ พ.ศ.2541 ประกอบไปด้วย

1. อุปกรณ์ป้องกัน ตรงการใช้งาน ชุดปฏิบัติหน้าที่ ผ้าคลุมป้องกัน หน้ากากอนามัย ถุงมือ เข่งขยะที่แข็งแรงทนทาน และรถเข็นเคลื่อนย้ายลากจูงขยะ

2. ค่าตอบแทนและสวัสดิการ ค่าตอบแทนเงินเดือน สวัสดิการค่ารักษาพยาบาลตลอดจนประกันสุขภาพหรือประกันอุบัติเหตุ

8) กวดขันจับ/ปรับการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำอย่างจริงจัง

บังคับใช้กฎหมายการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำและการลักลอบปล่อยน้ำเสียอย่างจริงจัง โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่เทศกิจออกตรวจเชิงรุก เพิ่มรอบการเก็บขยะริมคลองทั้งทางเรือและทางรถในพื้นที่ที่เกิดปัญหาซ้ำซากหรือจุดที่มีประชาชนร้องเรียนผ่านแอพพลิเคชั่น และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการตรวจจับและเฝ้าระวัง เช่น กล้อง CCTV ที่มีการติดตั้งอยู่เดิม

จากนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของผู้ว่ากรุงเทพมหานครทั้ง 8 นโยบาย นั้น เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2565 กรุงเทพมหานครได้เปิดตัวนโยบาย “ไม่เทรวม” นำร่องขอความร่วมมือประชาชนในการแยกขยะ เศษอาหาร และกรุงเทพมหานครจัดเก็บแบบ “ไม่เทรวม” โดยเริ่มดำเนินนโยบายที่เส้นทางทดลองของเขตนำร่อง 3 เขตก่อนในเบื้องต้น ได้แก่ เขตหนองแขม เขตปทุมวัน

และเขตพญาไท ภาพรวมของสถานการณ์ขยะในกรุงเทพมหานครพบว่ามีขยะจำนวนกว่า 8,000 ตันต่อวัน เป็นขยะเศษอาหารมากกว่า 50% นโยบาย “ไม่เทรวม” จึงขอความร่วมมือประชาชนแยกขยะออกเป็น 2 ประเภทแบบง่าย ได้แก่ “ขยะเศษอาหาร” และ “ขยะทั่วไป” ออกจากกัน พร้อมทั้งบรรจุขยะทั้ง 2 ประเภทในถุงขยะที่แตกต่างกันเพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งการแยกขยะทั้ง 2 ประเภทออกจากกัน จะทำให้การจัดการขยะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จะสามารถส่งขยะไป recycle ทำปุ๋ยหมัก หรือ ส่งขยะไปทำเชื้อเพลิงแบบ RDF ได้มากขึ้น ลดการฝังกลบขยะที่จะก่อให้เกิดปัญหาอีกมากมาย สำหรับข้อกังวลใจของประชาชนต่อการจัดเก็บขยะของกรุงเทพมหานครว่าประชาชนแยก แต่ขยะก็ไปรวมที่รถขยะอยู่ดี กรุงเทพมหานครจึงได้พัฒนารถขยะแบบใหม่ “รถขยะไม่เทรวม” โดยมีการติดตั้งส่วนเพิ่มเติมในการจัดเก็บขยะเศษอาหารที่รถขยะอัดท้าย 2 ตัน และ 5 ตัน รวมทั้งรถเปิดข้างสำหรับจัดเก็บขยะเศษอาหารเท่านั้น นอกจากนั้นกรุงเทพมหานครจะผลักดันให้เกิดจุด drop - off หรือ จุดทิ้งขยะรวมของชุมชนต่าง ๆ และการทำ zero waste ในสถานที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น zero waste park และ zero waste school เป็นต้น เพื่อให้เกิดการจัดเก็บขยะที่ง่ายขึ้น ลดปัญหาขยะตกค้างในพื้นที่ และ สร้างพฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าได้ประโยชน์สูงสุด (ชัชชาติ สิทธิพันธุ์, 2565b)

จากการศึกษานโยบายของผู้ว่ากรุงเทพมหานครจะเห็นได้ว่าใช้แนวคิดในการจัดการขยะแบบเดียวกันกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี คือ แนวคิด ขยะเหลือศูนย์ “Zero Waste” โดยให้ความสำคัญกับการแยกขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด มุ่งเน้นการปรับพฤติกรรมของประชาชนให้มีการคัดแยกขยะมากขึ้น ทั้งนี้พบว่ามีประเด็นที่แตกต่างจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี คือ ประเด็นการเพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ จากประเด็นทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกันนี้ผู้วิจัยจะได้นำไปวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการศึกษาแนวทางการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปีต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.6 นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของประเทศไทย

การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครถือเป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการขยะที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีปริมาณขยะสูงที่สุดในประเทศไทย ดังนั้นในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเชื่อมโยงกับกรอบหรือแผนระดับประเทศเกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยแบ่งแผนออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย แผนระดับ 1 คือ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) แผนระดับ 2 คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) และแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564) และแผนระดับ 3 คือ แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

2.6.1 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นยุทธศาตร์ชาติฉบับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นกรอบการพัฒนาประเทศเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศภาพรวมให้ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาตยั่งยืน โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม ขับเคลื่อนผ่าน 6 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) ด้านความมั่นคง 2) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งการจัดการขยะของประเทศไทยจะมีความสอดคล้องกับยุทธศาตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งคำนึงถึงความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเกิดผลลัพธ์ต่อความยั่งยืน (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

2.6.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จัดทำบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเป็นแผนหลักในการพัฒนาประเทศ โดยการแปลงยุทธศาสตร์ชาตระยะยาวสู่การปฏิบัติ มี 10 ยุทธศาตร์ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ยุทธศาตร์ 1) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ 2) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม 3) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน 4) ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 5) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน และ 6) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย และประกอบกับอีก 4 ยุทธศาตร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์และกลไกการสนับสนุนให้การดำเนินยุทธศาตร์ชาติให้สัมฤทธิ์ผล ประกอบด้วย 7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ 8) ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม 9) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ และ 10) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา ซึ่งการจัดการขยะถูกกำหนดในยุทธศาตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 3

สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ลดมลพิษ และลดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ ตัวชี้วัดที่ 3.1 สัดส่วนของขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 และกากอุตสาหกรรมอันตรายทั้งหมดเข้าสู่ระบบการจัดการที่ถูกต้อง โดยมีแนวทางการดำเนินงานในการเร่งรัด แก้ไขปัญหาการจัดการขยะตกค้างสะสมในพื้นที่วิกฤติ ผลักดันกฎหมายและกลไกเพื่อการคัดแยกขยะ สนับสนุนการแปรรูปเป็นพลังงาน ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อให้เกิดการลดปริมาณขยะ รวมทั้งสร้างวินัยคนในชาติเพื่อการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ผลักดันการจัดทำแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการร่วมลงทุนของภาคเอกชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะ สนับสนุนการจัดการขยะที่ครบวงจรตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง โดยลดปริมาณ การผลิตขยะ และส่งเสริมให้เกิดกลไกการคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ให้มากที่สุด ส่งเสริมการแปรรูปขยะมูลฝอยและวัตถุดิบที่เหลือจากกระบวนการผลิตเป็นพลังงาน โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ ผลักดันการออกกฎหมายและมาตรการจัดการของเสียอันตรายชุมชนโดยเฉพาะซากผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ด้วยมาตรการส่งเสริมและมาตรการบังคับตั้งแต่ต้นทาง รวมไปถึงการควบคุมการนำเข้า จัดให้มีแหล่งรวบรวมและแหล่งรับกำจัดของเสียอันตรายจากชุมชนกระจายอยู่ทั่วประเทศ พัฒนาระบบควบคุมการขนส่งของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมให้ได้มาตรฐาน สร้างวินัยของคนในชาติมุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน โดยให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึก และสร้างความตระหนัก ให้ประชาชน นักเรียน เยาวชน มีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการบริหารจัดการขยะ โดยใช้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ทบทวนเกณฑ์การเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะ ที่เหมาะสม รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

แผนงานโครงการตาม Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย หน่วยงานดำเนินการหลัก คือ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับกระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการคลัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และภาคเอกชน ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงาน รวมทั้งการติดตามประเมินผลโดยคณะกรรมการกำกับและขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศและคณะกรรมการกำกับและขับเคลื่อนแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัด ซึ่งการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยถูกกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของประเทศ ซึ่งได้บูรณาการแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด (รวมกรุงเทพมหานคร) และจัดทำเป็นแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 - 2564) โดยจะใช้เป็นแนวทางการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน เพื่อให้การดำเนินงานมีกรอบทิศทางการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ

และบูรณาการจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ที่สามารถจัดการปัญหาขยะมูลฝอยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ และสามารถดำเนินการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้มาตรการลดการเกิดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด มาตรการเพิ่มศักยภาพการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และมาตรการส่งเสริมการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ซึ่งแผนแม่บท ฯ ได้ลำดับความสำคัญของพื้นที่ในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อเร่งดำเนินการ 1) จัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวม ซึ่งมีรูปแบบเป็นกลุ่มพื้นที่ขนาดใหญ่ กลุ่มพื้นที่ขนาดกลาง กลุ่มพื้นที่ขนาดเล็ก 2) สร้างสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอย และ 3) สนับสนุนให้มีการจัดการขยะมูลฝอยของตนเองภายในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 349 กลุ่มพื้นที่ โดยในระยะแรก (ปี 2559) ดำเนินการใน 67 กลุ่มพื้นที่ และดำเนินการต่อเนื่องอีก 282 พื้นที่ ในปี 2560 – 2564 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

2.6.3 ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2561 บัญญัติให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีผลบังคับใช้ถึงวันที่ 30 กันยายน 2565 ส่งผลให้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 เริ่มต้น ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2565 กรอบระยะเวลา 5 ปี ครอบคลุมปีงบประมาณ พ.ศ.2566 – 2570 ประกอบด้วยกลยุทธ์ 13 หมุดหมาย ประกอบด้วย 1) ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง 2) ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน 3) ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก 4) ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง 5) ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุนและยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค 6) ไทยเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะและอุตสาหกรรมดิจิทัลของอาเซียน 7) ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูงและสามารถแข่งขันได้ 8) ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน 9) ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม 10) ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ 11) ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 12) ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต และ 13) ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน โดยการแก้ไขปัญหาขยะของประเทศอยู่ในหมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ เป้าหมายที่ 3 การสร้างสังคมคาร์บอนต่ำและยั่งยืน ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ของประเทศ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ภายในปี 2570 และ 2) ปริมาณขยะต่อหัวในปี 2570 ลดลงจากปี 2560 ร้อยละ 10 กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะไว้ในกลยุทธ์ย่อยที่ 2.4 เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบตลอดห่วงโซ่ในระดับชุมชน

สนับสนุนการลดและคัดแยกขยะอย่างเป็นระบบในชุมชน ส่งเสริมให้เกิดกลไกการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการนำมาเป็นวัสดุในการผลิตในชุมชนและเป็นวัตถุดิบให้โรงงาน ส่งเสริมการแปรรูปขยะมูลฝอยและวัตถุดิบที่เหลือจากกระบวนการผลิตเป็นพลังงาน สร้างชุมชนต้นแบบที่มีความสามารถในการคัดแยกขยะและนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สร้างรายได้ โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

2.6.4 แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 - 2564)

แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 - 2564) จัดทำโดยกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยเป็นวาระแห่งชาติและได้มีมติเห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ตามที่กระทรวงทรพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสนอเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 เพื่อให้สามารถดำเนินการในการขับเคลื่อนการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้บูรณาการแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด (รวมกรุงเทพมหานคร) และจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 - 2564) เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยมีกรอบแนวคิดหลัก คือ มุ่งเน้นการลดการเกิดขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด การใช้น้อย การใช้ซ้ำและการนำกลับมาใช้ใหม่ตามหลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) การกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายแบบศูนย์รวมและการแปรรูปพลังงาน โดยความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการขยะมูลฝอย กำหนดมาตรการในการจัดการ 3 มาตรการ ได้แก่ มาตรการลดการเกิดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด มาตรการเพิ่มศักยภาพการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และมาตรการส่งเสริมการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย โดยแผนแม่บท ฯ นี้ จะเป็นกรอบแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อนำไปจัดทำแผนการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของจังหวัดในภาพรวม และร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ เพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน มีวิสัยทัศน์ “จัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายอย่างเป็นระบบและบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน” มีเป้าหมายการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 - 2564) ประกอบด้วย 6 เป้าหมาย ดังนี้

1) ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ภายในปี 2564

2) ขยะมูลฝอยตกค้างได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการร้อยละ 100 ของปริมาณขยะมูลฝอยตกค้าง ของปี 2558 ภายในปี 2562

3) ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการรวบรวมและส่งไปกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการไม่น้อยกว่าร้อยละ 30ของปริมาณของเสียอันตรายชุมชนที่เกิดขึ้น ภายในปี 2564

4) มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ร้อยละ 100 ของปริมาณมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้น ภายในปี 2563

5) กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบการจัดการที่ถูกต้องร้อยละ 100 ของปริมาณกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายที่เกิดขึ้น ภายในปี 2563

6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชนที่ต้นทางไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ภายในปี 2564 (กรมควบคุมมลพิษ, 2559b)

2.6.5 ร่างแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570)

เมื่อแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559-2564) สิ้นสุดลง กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570) โดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2565 ซึ่งขณะนี้รอการเสนอคณะรัฐมนตรี แผน ฯ ฉบับที่ 2 นี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแผนหลักในการบูรณาการและขับเคลื่อนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศต่อจากแผน ฯ ฉบับที่ 1 แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565 – 2570) ยกระดับการบริหารจัดการขยะจากฉบับที่ 1 โดยให้ความสำคัญกับการจัดการ ณ ต้นทาง ตามวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์เพื่อป้องกันการเกิดขยะ ตั้งแต่การออกแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco Design) ส่งเสริมการบริโภคที่ยั่งยืนโดยเลือกใช้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถใช้ซ้ำและเรียกคืนกลับไปรีไซเคิล มีระบบการคัดแยก ณ แหล่งกำเนิด เพื่อให้มีการนำทรัพยากรกลับคืนจากของเสียให้มากที่สุด ทั้งในรูปแบบวัสดุรีไซเคิล (Material recovery) และพลังงาน (Energy recovery) เพื่อให้เหลือขยะที่ต้องกำจัดให้น้อยที่สุด (Final disposal) กำหนดวิสัยทัศน์ “การจัดการขยะวิถีใหม่เพื่อสิ่งแวดล้อมสะอาด และก้าวสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน” มีเป้าหมายการดำเนินการ ประกอบด้วย 5 เป้าหมาย ดังนี้

1) ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ร้อยละ 80 โดยจะเพิ่มการคัดแยกขยะจากบ้านเรือนและนำกลับไปรีไซเคิล ร้อยละ 36 การกำจัดจะมุ่งเน้นการนำไปเผาผลิตเป็นพลังงาน เพื่อลดการเทกองและการเผาขยะ อย่างไม่ถูกต้อง และลดการนำขยะไปฝังกลบ

2) เพิ่มปริมาณการนำขยะกลับมาเป็นวัสดุรีไซเคิลในการผลิตให้มากขึ้น ทั้งขยะพลาสติกและขยะบรรจุภัณฑ์ประเภทกระดาษ แก้ว อะลูมิเนียม ตั้งแต่ร้อยละ 74 – 100

3) ลดปริมาณ ขยะอาหารเหลือร้อยละ 28 เพื่อลดปัญหากลิ่นเหม็นที่กองขยะและลดก๊าซเรือนกระจก

4) ของเสียอันตรายชุมชน ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง อย่างน้อยร้อยละ 50

5) มูลฝอยติดเชื้อและกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายต้องจัดการอย่างถูกต้องร้อยละ 100 (กรมควบคุมมลพิษ, 2565a)

2.7 ต้นแบบการจัดการขยะ

การจัดการขยะเป็นการแก้ไขปัญหาขยะอย่างรอบด้าน ซึ่งมีหลากหลายแนวทาง หลากหลายวิธีการในการจัดการขยะ โดยในแต่ละพื้นที่ก็จะมีแนวทางการจัดการขยะในรูปแบบที่แตกต่างกัน การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาต้นแบบการจัดการขยะของพื้นที่อื่นทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหนครอย่างรอบด้าน โดยมีต้นแบบการจัดการขยะจำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย 1) จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นจังหวัดต้นแบบการจัดการมูลฝอยชุมชนยั่งยืน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 2) กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมืองที่สะอาดที่สุดในเอเชียแปซิฟิค และ 3) ประเทศเยอรมนี ประเทศที่มีการรีไซเคิลขยะมากที่สุด รายละเอียดการจัดการขยะในแต่ละพื้นที่มีดังนี้

2.7.1 จังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่อยู่ภาคเหนือตอนบนของประเทสไทยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.882 ตร.กม. แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอแม่ทา อำเภอลี้ อำเภอทุ่งหัวช้าง อำเภอบ้านธิ และอำเภอเวียงหนองล่อง มีประชากร จำนวน 406,168 คน ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 90.11 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยจังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนยั่งยืน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นจังหวัดที่มีผลการดำเนินการดีเด่นต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 4 ปี ติดต่อกัน (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยรางวัลนี้จัดขึ้นโดยกระทรวงมหาดไทย ภายใต้การประกวดการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ระดับประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน สร้างขวัญและกำลังใจ พร้อมทั้งเชิดชูเกียรติให้แก่จังหวัดที่มีการจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปตามเกณฑ์และเป้าหมายที่กำหนด

รางวัลดังกล่าวข้างต้นที่จังหวัดลำพูนได้รับเกิดจากการดำเนินงานด้านการจัดการขยะของจังหวัดลำพูนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งที่ผ่านมาจังหวัดลำพูนดำเนินการแก้ไขและพัฒนาจังหวัดโดยมีกรอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน (พ.ศ.2561 - 2565) เป็นกรอบในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัด ซึ่งปัจจุบันใช้แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน (พ.ศ.2566 - 2570) โดยการแก้ไขปัญหาขยะของจังหวัดลำพูน มีแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 - 2564) ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการลดการเกิดขยะมูลฝอยหรือของเสียอันตรายที่แหล่งกำเนิด การนำของเสียกลับมาใช้ซ้ำ และใช้ประโยชน์ใหม่ อาศัยการมีส่วนร่วมในการจัดการตั้งแต่ต้นทาง ตามหลักการ 3Rs (Reduce, Reuse, recycle) โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอย ตั้งแต่ต้นทางภายในครัวเรือน การรวบรวมเก็บขนนำไปกำจัดอย่างถูกหลักวิชาการ มีการใช้ทุนทางสังคม องค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีสถานศึกษา ส่วนราชการ ภาคเอกชน ห้างสรรพสินค้า ตลาดสด ฯลฯ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัด สามารถใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยที่แยกประเภทแล้วและลดปริมาณขยะมูลฝอยสะสมในพื้นที่ได้ โดยได้ขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติผ่านการจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะหลายโครงการ เช่น โครงการจังหวัดปลอดขยะเปียกสู่ความยั่งยืน โครงการลำพูนเมืองสะอาดปราศจากโฟม (No Foam) โครงการคนลำพูนร่วมใจ ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ลดรับ ลดให้ ลดใช้ถุงพลาสติกหูหิ้ว โครงการกองทุนเปลี่ยนขยะไร้ค่าให้ต่อชีวาผู้ป่วย เป็นการนำรายได้จากกองทุนไปซื้อเครื่องช่วยหายใจแก่ผู้ป่วยยากไร้ให้สามารถยืมไปใช้ในพื้นที่ได้ และสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนจังหวัดลำพูนสู่การเป็นจังหวัดสะอาด คือ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมโดยการมีส่วนร่วมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในพื้นที่ผ่านการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน กับ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและนายอำเภอ เป็นหลักฐานในการร่วมกันดำเนินการขับเคลื่อนลำพูนสู่เมืองสะอาดอย่างยั่งยืน ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ได้ขับเคลื่อนผ่านยุทธศาตร์ “Clean LAMPHUN” ลำพูนเมืองสะอาด โดยดำเนินโครงการที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและกำหนดนโยบายระดับจังหวัดถ่ายทอดลงสู่พื้นที่เพื่อกำหนดให้เกิดการร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่ เช่น การกำหนดให้อำเภอทุกอำเภอ ดำเนินการสนับสนุนและติดตามให้บ้านของผู้ใหญ่บ้านเป็นครัวเรือนต้นแบบในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและเป็นจุดสาธิตในการจัดการขยะต้นทางให้กับประชาชนในพื้นที่ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลำพูนดำเนินการสนับสนุนและติดตามให้เทศบาล/องค์การบริหารส่วนตำบล จัดตั้งกองทุนขยะเพื่อสวัสดิการในชุมชน อย่างน้อย 1 เทศบาลต่อ 1 กองทุน เป็นต้น (กระทรวงมหาดไทย, 2565)

2.7.2 กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่นถือเป็นเมืองที่สะอาดที่สุดในทวีปเอเชียแปซิฟิค ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายด้านการจัดการขยะเฉพาะ โดยทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการจัดการขยะและกฎหมายดังกล่าวนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในด้านการจัดการขยะสูง กฎหมายพื้นฐานในการสนับสนุนสังคมให้เป็นสังคมรีไซเคิลได้ถูกนำมาบังคับใช้

เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสู่สังคมรีไซเคิล ลดการใช้ทรัพยากรและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการพัฒนาข้อกฎหมาย ได้แก่ กฎหมายด้านการรักษาความสะอาดและการจัดการขยะเพื่อให้มีการจัดการขยะที่เหมาะสม กำหนดระเบียบข้อบังคับในการจัดตั้งโรงงานกำจัดขยะและธุรกิจด้านการกำจัดขยะ กำหนดมาตรฐานการจัดการขยะ มาตรการควบคุมการกำจัดขยะที่ไม่เหมาะสม และการพัฒนาการจัดการขยะโดยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายด้านการส่งเสริมการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เพื่อส่งเสริมการใช้ซ้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท โดยคำนึงถึงถึงหลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ซึ่งได้มีการออกกฎหมายเฉพาะตามลักษณะของผลิตภัณฑ์ เช่น กฎหมายรีไซเคิลภาชนะและบรรจุภัณฑ์ กฎหมายรีไซเคิลเครื่องใช้ไฟฟ้า กฎหมายรีไซเคิลขยะเศษอาหาร กฎหมายรีไซเคิลขยะจากการก่อสร้าง และกฎหมายรีไซเคิลยานพาหนะที่หมดอายุการใช้งานแล้ว เป็นต้น

การจัดการขยะของโตเกียว ในเขตเมืองของโตเกียว 23 เขต ไม่นับรวมปริมณฑลของจังหวัดโตเกียวทั้งหมด มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละหน่วยงานอย่างชัดเจน โดยหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละเมืองทำหน้าที่รวบรวมและขนส่งขยะ ส่วนการบำบัดขยะ เช่น การบำบัดด้วยเตาเผา ดำเนินการโดยหน่วยงานดูแลความสะอาดของกรุงโตเกียว 23 (Clean Association of Tokyo 23) ซึ่งก่อตั้งโดยมติของทั้ง 23 เขต และตามกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น การลดและคัดแยกขยะในท้องถิ่นแต่ละเขตของกรุงโตเกียวมีการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อลดปริมาณขยะทั้งในที่พักอาศัย ร้านค้า และบริษัท ทั้งยังดำเนินการตามกฎหมายส่งเสริมการสร้างสังคมการนำกลับมาใช้ใหม่อย่างยั่งยืน รวมถึงกฎหมายเฉพาะของการจัดการขยะแต่ละประเภท นอกจากนี้ประชาชนในกรุงโตเกียวมีการคัดแยกขยะก่อนนำมาทิ้ง ณ จุดรวบรวมขยะ โดยแยกเป็นขยะ 4 ประเภท ดังนี้

1) ขยะเผาไหม้ได้ (Combustible Waste) เช่น เศษอาหาร กระดาษ พลาสติก

2) มูลฝอยเผาไหม้ไม่ได้ (Non Combustible Waste) เช่น โลหะ อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า แก้วเซรามิก

3) ขยะขนาดใหญ่ (Bulky Waste) เช่น เฟอร์นิเจอร์ ตู้ เตียง โต๊ะ

4) ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ (Resources) เช่น กระดาษ พลาสติก แก้ว

ในแต่ละเมืองของกรุงโตเกียวมีการกำหนดวันและจุดสำหรับทิ้งขยะโดยขึ้นอยู่กับชนิดขยะและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้แผนการดำเนินงานจะขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลและแนวโน้มของปริมาณขยะในท้องถิ่น โดยไม่มีการคิดค่าธรรมเนียมการจัดการขยะสำหรับขยะจากบ้านพักอาศัย ยกเว้นกรณีที่มีการทิ้งขยะปริมาณมาก ซึ่งมีการคิดค่าธรรมเนียมจากขยะเฉพาะขยะที่มีขนาดใหญ่และขยะจากภาคธุรกิจ ขยะจากบ้านพักอาศัยจะถูกเก็บรวบรวมโดยเทศบาลท้องถิ่น ซึ่งมีการกำหนดความถี่ในการเก็บรวบรวมโดยแยกตามประเภทขยะ ขยะที่เผาไหม้ได้เก็บ 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ขยะที่เผาไหม้ไม่ได้เก็บ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ขยะที่มีขนาดใหญ่จะทำการเก็บรวบรวม

โดยขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนในการร้องขอให้นำไปกำจัด และขยะรีไซเคิลเก็บ 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ส่วนขยะจากสำนักงาน ร้านค้า และอื่นๆ จะถูกเก็บรวบรวมโดยรถเก็บขนขยะที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อนำขยะไปกำจัด ณ สถานที่กำจัดต่อไป

ขั้นตอนการจัดการขยะของโตเกียว ในแต่ละเมืองมีการกำหนดรูปแบบการขนส่งขยะ โดยขึ้นอยู่กับชนิดของขยะและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยแบ่งดังนี้

1) ขยะที่เผาไหม้ได้ จะถูกเก็บรวบรวมในรถเก็บขนขยะและถูกขนส่งไปยังโรงงานเตาเผาขยะโดยหน่วยงานด้านความสะอาด Clean Association of Tokyo 23 ซึ่งมีเตาเผาทั้งหมด 19 แห่ง โดยขี้เถ้าที่เกิดจากการเผาจะถูกนำไปกำจัดโดยการฝังกลบ และนำไปแปรรูปเป็นตะกรัน (slag) เพื่อนำไปผสมกับซีเมนต์ซึ่งสามารถผลิตเป็นอิฐบล็อกหรือวัสดุสำหรับปูพื้นถนน

2) ขยะที่เผาไหม้ไม่ได้จะถูกเก็บรวบรวมและขนส่งไปยังโรงเผา 2 แห่ง คือ Chubo Incombustible Waste Processing Center และ Keihinjima Island Incombustible Waste Processing Center

3) ขยะที่มีขนาดใหญ่จะถูกเก็บรวบรวมและขนส่งไปยังโรงงานบำบัดขยะขนาดใหญ่ ซึ่งในแต่ละเมืองจะมีศูนย์สำหรับขนส่งขยะขนาดใหญ่ไปยังโรงงานโดยการขนส่งด้วยรถเก็บขนขยะแบบอัดเพื่อทำให้ขยะมีขนาดเล็กลง

โรงงานเตาเผาขยะที่มีอยู่ทั้งหมด 21 แห่ง ส่วนใหญ่จะเป็นเตาเผาระบบเผาไหม้โดยใช้แผงตะกรัน (Stoker Furnace Waste Incinerator) ซึ่งมีระบบป้องกันมลพิษ เช่น กลิ่น และสารไดออกซิน รวมทั้งมีการรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงงานเตาเผา ขี้เถ้าที่เกิดจากการเผาบางส่วนจะนำไปกำจัดด้วยการฝังกลบ และบางส่วนจะนำไปหลอมเป็นตะกรันเพื่อนำไปผสมกับซีเมนต์ซึ่งสามารถผลิตเป็นอิฐบล็อกหรือวัสดุสำหรับปูพื้นถนนต่อไป ส่วนสารพิษที่ถูกปล่อยออกมาและน้ำเสียจะถูกควบคุมเพื่อป้องกันไม่ให้แพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ โรงงานเตาเผาได้มีการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานความร้อนที่ได้จากการเผาขยะและการหลอมตะกรัน กระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้จะถูกนำมาใช้ในโรงงาน ส่วนที่เหลือจะขายให้กับบริษัทที่ต้องการและบ้านเรือนในราคาที่ถูกกว่าปกติส่วนการฝังกลบขยะเผาไหม้ไม่ได้ที่ผ่านการบดย่อยให้มีขนาดเล็กลง ขยะประเภทขี้เถ้าจากการเผา และกากตะกอนจากระบบบำบัดน้ำเสียจะถูกนำมากำจัดโดยวิธีการฝังกลบ ซึ่งการฝังกลบขยะที่ Outer Central Breakwater Landfill Disposal Site ถือเป็นสถานที่สุดท้ายของขยะ ซึ่งสร้างขึ้นและบริหารงานโดยเทศบาลมหานครโตเกียว โดยในการฝังกลบจะใช้วิธีแซนด์วิช คือ การเทขยะในหลุมฝังกลบสูง 3 เมตร แล้วทำการกลบดิน 50 เซนติเมตร เพื่อเป็นการปกคลุมขยะ ทำสลับกันไปเรื่อย ๆ ส่วนขยะที่เป็นขี้เถ้าจะฝังกลบโดยการขุดหลุมให้เป็นคูก่อนนำขี้เถ้าเทลงหลุมเพื่อป้องกันลมพัดขี้เถ้า โดยการดำเนินการของสถานที่ฝังกลบขยะของเทศบาลมหานครโตเกียวมีการดำเนินการที่เป็นมาตรฐานตามกฎหมายและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายให้มีการใช้สถานที่ฝังกลบได้นานที่สุด ซึ่งปัจจุบันกรุงโตเกียวอยู่ระหว่างการหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อยืดอายุการใช้งานหลุมฝังกลบ (ไทยพับลิก้า, 2557)

2.7.3 ประเทศเยอรมนี

อนรรฆพร ลายวิเศษกุล (อนรรฆพร ลายวิเศษกุล, 2565) ได้ศึกษาการจัดการขยะของประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่รีไซเคิลขยะมากที่สุดในโลก ประมาณร้อยละ 70 ของจำนวนขยะทั้งหมดที่ประเทศผลิตออกมา ทำให้ประเทศเยอรมนีสามารถลดปริมาณขยะได้มากถึง 1 ล้านตันต่อปี มีรายละเอียดการจัดการขยะ ดังนี้

1) การออกกฎหมายและนโยบายให้ภาคส่วนต่าง ๆ และประชาชนมีส่วนร่วมในการแยกขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่าน 3 ยโยบายหลัก ได้แก่

1.1 Packaging Ordinance (1991) หรือ กฤษฎีกาว่าด้วยบรรจุภัณฑ์ คือกฎหมายฉบับแรกของประเทศเยอรมนีที่กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าต้องจัดการขยะของบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งบรรจุภัณฑ์ขั้นที่หนึ่ง (Primary Packaging) ที่ห่อหุ้มตัวสินค้าเพื่อป้องกันไม่ให้ตัวสินค้าเสียหาย บรรจุภัณฑ์ขั้นที่สอง (Secondary Packaging) ที่ห่อหุ้มบรรจุภัณฑ์ขั้นที่หนึ่งมาอีกทีเพื่อป้องกันความเสียหายและเพิ่มมูลค่าให้กับตัวสินค้า สุดท้ายคือ บรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่ง (Shipping Packaging) ซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใช้เก็บรักษาและขนส่งตัวสินค้า ซึ่งถัดมาในปี 2019 ได้แทนที่กฤษฎีกานี้ ด้วย Packaging Act หรือ พระราชบัญญัติว่าด้วยบรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีเป้าหมายเพิ่มอัตรารีไซเคิลขยะบรรจุภัณฑ์ที่สูงกว่าเดิม แต่ก็ยังมีการบังคับให้ผู้ผลิตและจำหน่ายบรรจุภัณฑ์ชำระค่าธรรมเนียมการรีไซเคิลเหมือนเดิม โดยบริษัทต่าง ๆ จะต้องลงทะเบียนกับ Central Agency Packaging Register เพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงาน และผู้ผลิตต้องรายงานข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณและวัสดุของบรรจุภัณฑ์เป็นประจำ

1.2 Green Dot System (1991) กำหนดให้ผู้ผลิตสินค้าต้องติด Green Dot หรือฉลากสีเขียวนอกบรรจุภัณฑ์เพื่อระบุว่าสินค้าชิ้นนี้จะถูกส่งต่อไปยังโรงงานรีไซเคิลต่อไป แต่ก่อนที่ผู้ผลิตจะติดฉลากสีเขียวบนสินค้าได้ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมให้ Dual System Germany ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการจัดการขยะก่อน ซึ่งจะช่วยให้บริษัทเอกชนรวบรวมขยะบรรจุภัณฑ์จากครัวเรือน ควบคู่ไปกับระบบเก็บขยะของเทศบาลได้ ซึ่งกลยุทธ์ Green Dot ของประเทศเยอรมนียังเป็นต้นแบบในการจัดการขยะให้กับประเทศยุโรปอื่น ๆ ด้วย โดยปัจจุบันมีมากกว่า 130,000 บริษัทใน 23 ประเทศยุโรปที่นำระบบนี้ไปใช้ และมีบรรจุภัณฑ์มากกว่า 460 พันล้านชิ้นที่มาพร้อมฉลากสีเขียว

1.3 Closed Substance Cycle and Waste Management Act (1996) คือพระราชบัญญัติที่ขยายให้ครอบคลุมกฤษฎีกาว่าด้วยบรรจุภัณฑ์ โดยกำหนดให้ ผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภค ต้องมีส่วนรับผิดชอบในมิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการขยะ ไม่ว่าจะเป็นการหลีกเลี่ยงการสร้างขยะ การนำสิ่งของกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล รวมไปถึงการกำจัดของเสียที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยกฎหมายฉบับนี้กระตุ้นให้ภาคธุรกิจคิดใหม่ทำใหม่เกี่ยวกับระบบการผลิตของตัวเอง เพื่อทำให้แน่ใจว่าสินค้าส่วนใหญ่

ผลิตมาจากวัสดุที่รีไซเคิลได้ รวมไปถึงส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดของเสียในอัตราที่ต่ำ และสามารถกำจัดขยะได้ด้วยวิธีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2) ระบบคัดแยกขยะ

การคัดแยกขยะของประเทศเยอรมนีจะมีระบบคัดแยกขยะด้วยถังขยะ 6 สี ได้แก่ สีเหลือง สีน้ำเงิน สีน้ำตาล สีเขียว สีดำ และสีขาว โดยแบ่งการทิ้งขยะแต่ละประเภท ดังนี้

1.1 ถังสีเหลือง สำหรับทิ้งขยะพลาสติก อะลูมิเนียม กระป๋อง กล่องเครื่องดื่ม

1.2 ถังสีน้ำเงิน สำหรับทิ้งกระดาษแข็งและกระดาษทั่วไป เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์

1.3 ถังสีน้ำตาลหรือสีเขียว สำหรับทิ้งเศษอาหาร ขยะออร์แกนิก

1.4 ถังขยะสีดำ สำหรับทิ้งขยะที่ขายต่อ บริจาค หรือรีไซเคิลไม่ได้ เช่น ก้นบุหรี่ ทิชชู

ทั้งนี้การทิ้งขวดแก้วแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ถังสีขาว สำหรับทิ้งขวดแก้วแบบใส ถังสีน้ำตาล สำหรับทิ้งขวดแก้วสีน้ำตาล และถังสีเขียว สำหรับขวดแก้วสีเขียว แดง และน้ำเงิน ในส่วนขยะประเภทแบตเตอรี่หรือขยะอิเล็กทรอนิกส์ ไม่สามารถทิ้งในถังขยะที่กล่าวมาข้างต้นได้ เพราะต้องนำไปทิ้งตามจุดทิ้งขยะที่กำหนด โดยส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านจำหน่ายอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และร้านขายวัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ นอกจากนี้ประเทศเยอรมนียังมีศูนย์รีไซเคิล (Recycling Center) ตั้งอยู่ทั่วประเทศ ซึ่งทำหน้าที่แยกขยะประเภทต่าง ๆ โดยประชาชนสามารถนำขยะชิ้นใหญ่ไปทิ้งที่ศูนย์เหล่านี้ได้ เช่น วัสดุก่อสร้าง ต้นไม้ เฟอร์นิเจอร์ พรม และฟูกที่นอน โดยหากประชาชนไม่แยกขยะหรือทิ้งขยะในถังขยะผิดประเภทแล้วถูกจับได้ บุคคลนั้น ๆ ต้องจ่ายค่าปรับ

3) โครงการฝากขวด Pfand

ประเทศเยอรมนีมีโครงการ Pfand หรือ ‘Deposit Refund System ซึ่งถือเป็นหนึ่งโครงการรีไซเคิลขยะที่ประสบความสำเร็จของประเทศ เนื่องจาก Thomas Fischer หัวหน้าฝ่ายเศรษฐกิจหมุนเวียนขององค์กรไม่แสวงหากำไร Environmental Action Germany เปิดเผยว่า ก่อนปี 2003 เยอรมนีมีจำนวนบรรจุภัณฑ์ใช้แล้วทิ้งประมาณ 3 พันล้านกล่องที่ถูกทิ้งอยู่ตามสิ่งแวดล้อมทุก ๆ ปี แต่ข้อมูลล่าสุดเมื่อปี 2021 ระบุว่า เยอรมนีมีอัตราการคืนขวดและกระป๋องสูงกว่า 98 เปอร์เซ็นต์ โดยโครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนส่งคืนขวดและกระป๋องประเภทต่าง ๆ โดยระบบการทำงานของโครงการนี้ คือ เมื่อผู้บริโภคซื้อขวดน้ำจากซูเปอร์มาร์เก็ตหรือจุดจำหน่ายขนาดเล็ก (Kiosk) ต้องจ่ายค่ามัดจำเพิ่มเติมจากค่าเครื่องดื่ม และจะได้ค่ามัดจำคืนเมื่อนำขวดไปคืนที่ร้านค้าหรือเครื่องรับคืนขวดอัตโนมัติทั่วประเทศ ขวดน้ำที่เข้าร่วมโครงการนี้จะติดโลโก้หรือชื่อโครงการไว้บริเวณข้างขวด โดยแบ่งประเภทของบรรจุภัณฑ์ที่ต้องจ่ายค่ามัดจำเป็นสองประเภท ได้แก่

3.1 ขวดน้ำที่ใช้ซ้ำได้ (Multi-use Bottles) คือขวดน้ำที่ทำมาจากแก้วหรือพลาสติกที่มีความหนา ซึ่งขวดน้ำเหล่านี้นำมาใช้ซ้ำได้มากถึง 50 ครั้งก่อนนำไปรีไซเคิล เช่น ขวดแก้วไร้แอลกอฮอล์ ขวดเบียร์ ขวดพลาสติกชนิดหนา เป็นต้น โดยมีค่ามัดจำอยู่ระหว่าง 3 – 9 บาทต่อขวด

3.2 ขวดและกระป๋องใช้ครั้งเดียวทิ้ง (Single-use Bottles and Cans) คือขวดน้ำที่มีพลาสติกบางและกระป๋องทั่วไป ใช้งานได้หนึ่งครั้งก่อนนำไปรีไซเคิลในขั้นตอนต่อไป ค่ามัดจำประมาณ 9 บาทต่อขวด ทั้งนี้ขวดที่ไม่อยู่ในโครงการ Pfand ได้แก่ ขวดไวน์ ขวดสุรา ขวดที่ผลิตในต่างประเทศ และขวดนมหรือน้ำผลไม้ ประชาชนต้องนำขวดเหล่านี้ไปทิ้งในถังขยะสีเหลืองตามปกติ

กล่าวโดยสรุปได้ว่าต้นแบบการจัดการขยะทั้ง 3 ต้นแบบให้ความสำคัญกับการลดปริมาณขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิดโดยส่งเสริมการใช้ซ้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ คำนึงถึงหลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) ในส่วนของการการจัดการขยะจะแตกต่างกัน บางพื้นที่ให้ความสำคัญกับการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับในการจัดการขยะเพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิดหรือตั้งแต่การผลิต ไปจนถึงกฎหมายในขั้นการเก็บค่าธรรมเนียม บางพื้นที่ให้ความสำคัญกับวิธีการ หรือแนวทางการดำเนินโครงการในการสร้างความตระหนักรู้ สร้างความรู้ ความเข้าใจในการแยกขยะให้กับประชาชน หรือการเชิญชวนประชาชนหรือองค์กรทั้งรัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกันในการจัดการขยะของพื้นที่ซึ่งถือว่าเป็นอีกปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาขยะ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสิ่งที่เหมือนกันทุกพื้นที่คือการให้ความสำคัญกับการรีไซเคิลขยะ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

น้ำเพชร ฉันทะวิบูลย์ (2559) ได้ศึกษาการบริหารจัดการนโยบายการลดปริมาณมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร พบว่าการบริหารจัดการนโยบายการลดปริมาณขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานครจะถูกถ่ายทอดลงไปดำเนินการในพื้นที่เขตซึ่งมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย ได้แก่ 1) แนวคิดผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 2) ทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ 3) การบริหารจัดการที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก และการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกเพื่อมาเป็นเครือข่ายในการดำเนินนโยบาย 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน การรับรู้และมีส่วนร่วมในนโยบายลดปริมาณขยะมูลฝอยมีผลมาจากการจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่องในพื้นที่เพื่อสร้างการรับรู้ของประชาชน ดังนั้นจึงควรมีการปรับทัศนคติในการทำงานของบุคลากรกรุงเทพมหานครให้รับเอาแนวคิดการจัดการปกครอง (Governance) ที่เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครให้มากขึ้น

สุพรรณี ทรัพย์ทวีวศิน (2560) ได้ศึกษาการนำนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ กรณีศึกษาในพื้นที่เทศลาบนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติของเทศบาลนครปากเกร็ดเป็นการปฏิบัติในระดับจุลภาค เริ่มต้นจากการที่หน่วยงานระดับล่างรับนโยบายมาแปลงเป็นแผนงาน หรือโครงการ แล้วนำมาสู่การดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

และสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดความสำเร็จ โดยเทศบาลนครปากเกร็ดมีศูนย์รีไซเคิลขยะชุมชนพบสุข เป็นชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการขยะได้ตามเป้าหมาย ทำให้ปริมาณขยะลดลง สามารถนำขยะไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และนำขยะไปสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน ถือว่าเป็นหนึ่งในความสำเร็จของเทศบาลนครปากเกร็ดด้วยเช่นกัน ซึ่งปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จในการทำงาน คือ การสร้างการรับรู้ด้วยการประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ด้วยการอบรม และการลงมือปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเกิดเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน จึงเป็นที่มาของความสำเร็จในการนำนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่เทศบาลนครปากเกร็ดที่สัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม

สันชัย พรมสิทธิ์ (2562) ได้ศึกษาการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการศึกษาวิจัยจากพื้นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการขยะระดับประเทศ ได้แก่ ชุมชนพื้นที่ขนาดใหญ่ เทศบาลตำบลโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ชุมชนพื้นที่ขนาดกลาง เทศบาลตำบลเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี และพื้นที่ขนาดเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลกลันทา จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่าการจัดการขยะที่ประสบผลสำเร็จของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มจาก 1) ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรต้องมีนโยบายที่ชัดเจน มีการประสานการดำเนินงานทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม 2) ภาครัฐต้องมีแผนงานและงบประมาณในการจัดกิจกรรมลดปริมาณขยะมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนมีการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบ ในการดำเนินงานและสนับสนุนการเรียนรู้ จากพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ 3) ภาคประชาสังคม ต้องมีการสร้างกฎระเบียบขึ้นใช้ในพื้นที่ เพื่อสร้างความสามัคคี ความมีวินัย และปลูกจิตสำนึกสาธารณะรวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมลดปริมาณขยะ และกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะตามหลัก "บวร"

กิตติ มีศิริ (2559) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกตุไพเราะ 3,4 และ 5 เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเกตุไพเราะ 3, 4 และ 5 ประสบผลสำเร็จมี 4 ปัจจัยดังนี้ 1) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งและอุทิศตนให้ชุมชน 2) วิธีการจัดการขยะมูลฝอย 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเครือข่ายภายนอก 4) ทุนทางสังคม พบว่าการอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะและความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทำให้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนถูกนำมาใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นความไว้วางใจกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน คุณสมบัติของผู้นำชุมชนที่มีความเป็นกันเองทำงานร่วมกับชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีความเข้าใจพื้นที่ ความเป็นผู้นำที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ การมีระบบการจัดการที่ดี มีการนำความรู้และภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้ในการจัดการปัญหาร่วมกับการทำกิจกรรมและโครงการที่มีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชนรวมถึงการมีผลประโยชน์ร่วมกัน จึงได้สะท้อนออกมาเป็นการร่วมแรงร่วมใจในการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จนสามารถทำให้ปัญหา

ดังกล่าวได้รับการแก้ไขและจากแนวทางในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ประสบผลสำเร็จนี้ ทำให้ชุมชนเกตุไพเราะ 3, 4 และ 5 ได้รับรางวัลและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานต่างๆ

พัทธ์ธีรา ศรีสังข์ (2563) ได้ศึกษาการจัดการขยะตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ 12 กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่าในพื้นที่เกาะช้างมีเพียง 1 ชุมชนที่ดำเนินงานด้านการจัดการขยะตามหลัก 3Rs ที่ประสบผลสำเร็จ ในขณะที่ชุมชนอื่นยังพบอุปสรรคและปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาด้านทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ และการขาดความร่วมมือของภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย คือ ภาครัฐควรสนับสนุนในเรื่องของทรัพยากรและงบประมาณให้เพียงพอ ภาครัฐควรมีการสร้างความตระหนักและให้ความรู้แก่ประชาชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกาะช้างนั้นประสบผลสำเร็จในการจัดการขยะทั้งพื้นที่อย่างยั่งยืน

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปแผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ ดังปรากฏตามภาพที่ 7 ซึ่งจะเป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี โดยกรอบแนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นจากการประยุกต์แนวคิดการจัดการขยะของ U.S. Environmental Protection Agency (1989) ร่วมกับแนวคิดอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมประเด็นการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครและนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครมากขึ้นผนวกกับการวิเคราะห์การนำนโยบายการจัดการขยะสู่การปฏิบัติโดยการประยุกต์แนวคิดของนักวิชาการที่ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัตินำมาสู่การวิเคราะห์ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครนั้นเกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในประเด็นใดบ้าง เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์กำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่การบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ต่อไป

ภาพที่ 7 กรอบแนวคิดการวิจัย

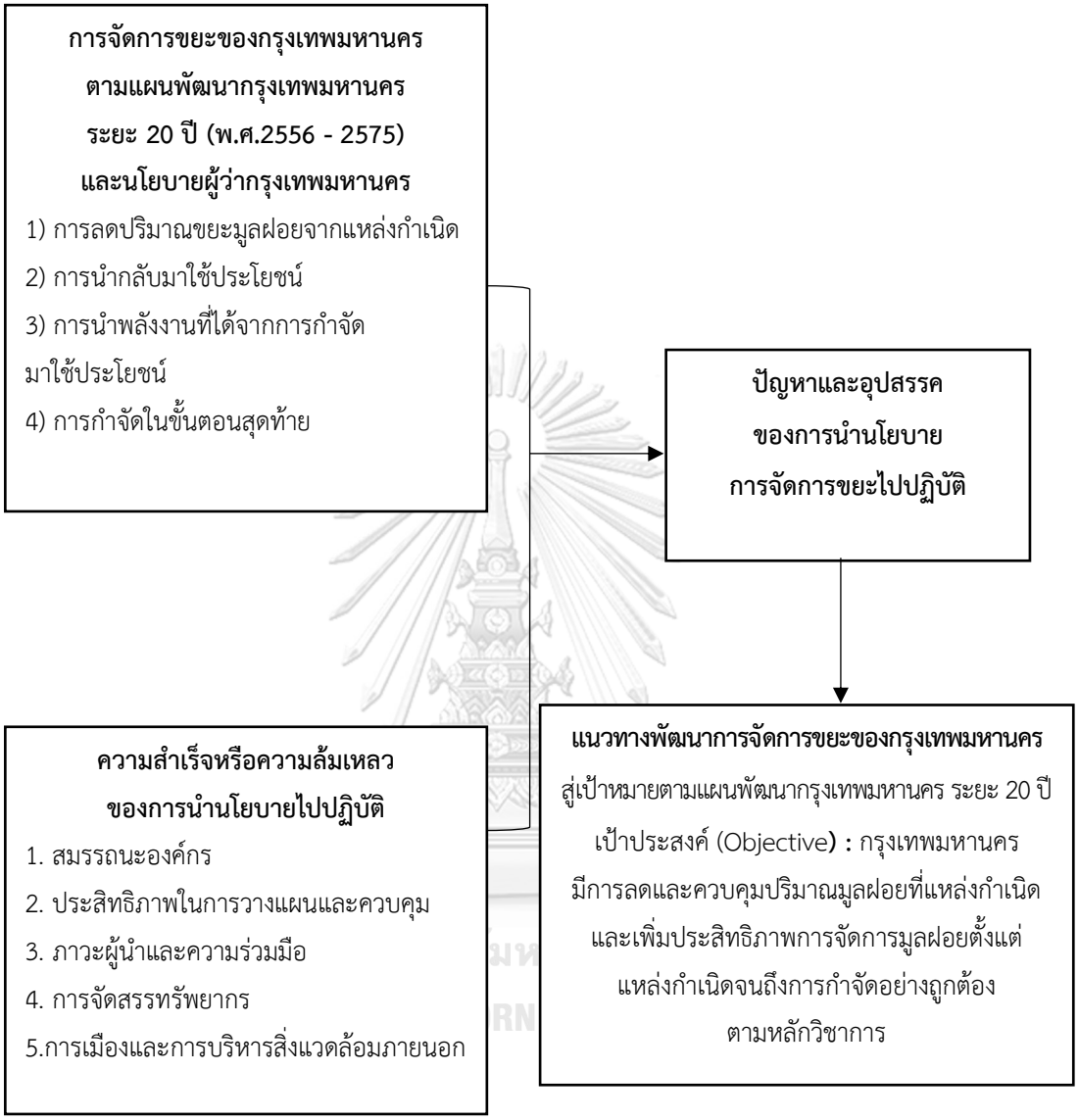

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี วิเคราะห์ความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามากำหนดแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ในระยะต่อไป โดยผู้วิจัยเน้นการศึกษาในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล และความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะของกรุงเทพมานคร เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้วางแผนการออกแบบระเบียบวิธีวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี วิเคราะห์ความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามากำหนดแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี จึงมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเชิงลึก ทั้งเรื่องกระบวนการการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการปฏิบัติตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ในด้านการจัดการขยะ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่การบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.2 แหล่งข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปริมาณขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร เป้าหมายการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) และฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2561 – 2580)การดำเนินการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครทั้งตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี และนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ทั้งข้อมูลจากเอกสารทางราชการ หนังสือหรือเอกสารทางวิชาการที่จัดพิมพ์เผยแพร่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการขยะ นอกจากนี้

ยังเลือกใช้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร การนำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี สู่การปฏิบัติ และความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดแผนและการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร

3.3 กลุ่มประชากรเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.3.1 ประชากร

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารกรมควบคุมมลพิษ ผู้บริหารกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนและแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล สำนักสิ่งแวดล้อม และสำนักงานเขต

3.3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้รวม 8 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม), รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม, หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ (สำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร), หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอย (สำนักงานเขตคลองเตย) มีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนเพื่อเป็นกรอบในการแก้ไขปัญหาขยะในภาพรวมของประเทศ เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับการกำหนดแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564) การกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามแผนถ่ายทอดลงสู่จังหวัด ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะตามแผนเดิม การปรับแก้ไขรวมไปถึงการกำหนดแผนปี พ.ศ. 2566 - 2570

2) ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) ซึ่งเป็นผู้แทนด้านการกำหนดนโยบายการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับมุมมอง การกำหนดนโยบาย การวางแผนการดำเนินงานด้านการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครทั้งในระยะสั้นและระยะยาว วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครในทุกมิติ

3) รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล เพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลในการกำหนดแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร การแปลงนโยบายการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี และนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครสู่การปฏิบัติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ความสอดคล้องเชื่อมโยงของนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี การจัดสรรทรัพยากรในการนำนโยบายการจัดการขยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะภายใต้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี รวมไปถึงการทำงานระหว่างสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4) ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม เพื่อสัมภาษณ์ในเรื่องบทบาท สมรรถนะองค์กร การยอมรับในนโยบาย ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การกำหนดแผนงานหรือกิจกรรมทั้งในความรับผิดชอบของสำนักสิ่งแวดล้อมและที่ถ่ายทอดสู่สำนักงานเขต เพื่อขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามโครงการภายใต้แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะย 20 ปี ข้อมูลด้านสถิติที่เกี่ยวข้องกับปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครการจัดสรรทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครที่ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2556 ถึง 2565 ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี และนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ผลการดำเนินงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปีปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี

5) หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ (สำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร) หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอย (สำนักงานเขตคลองเตย) โดยสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาขยะในพื้นที่ การขับเคลื่อนการจัดการขยะในพื้นที่ การจัดสรรทรัพยากรในการจัดการขยะ การจูงใจและความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานตามแผนงานหรือกิจกรรมที่หน่วยงานส่วนกลางได้กำหนดและมอบหมายให้พื้นที่ขับเคลื่อนการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี

3.4 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการเข้าถึง

3.4.1 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม), รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม, หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ (สำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร), หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอย (สำนักงานเขตคลองเตย) โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

1) เป็นผู้แทนหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ

2) เป็นผู้แทนหน่วยงานส่วนกลางของกรุงเทพมหานครที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย กำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร รวมถึงเป็นหน่วยงานที่จัดทำ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมของกรุงเทพมหานครและการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ซึ่งการวิจัยครั้งนี้หมายถึง ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) และรองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล

3) เป็นผู้แทนหน่วยงานที่ทำหน้าที่หลักในการบริหารจัดการ แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่ในการนำนโยบายการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่การปฏิบัติ กำหนดกิจกรรมในการขับเคลื่อนการจัดการขยะและถ่ายทอดสู่ทุกสำนักงานเขตและทุกหน่วยงานในกรุงเทพมหานคร กำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการและสถานการณ์ขยะของกรุงเทพมหานคร ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้หมายถึงผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม

4) เป็นผู้แทนหน่วยงานในระดับพื้นที่สำนักงานเขตที่มีสถานการณ์ด้านการจัดการขยะมูลฝอยเป็นที่น่าสนใจในปัจจุบัน โดยจะต้องเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจดำเนินงานในพื้นที่ และเป็นผู้ที่ดำเนินงานในระดับปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ ซึ่งการวิจัย นี้หมายถึง สำนักงานเขตจตุจักร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากเขตที่มีสถิติปริมาณขยะมูลฝอยมากที่สุดในกรุงเทพมหานคร เขตปทุมวันซึ่งเป็นเขตนำร่องนโยบาย ไม่เทรวมของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและเขตคลองเตยซึ่งเป็นเขตที่มีพื้นที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นชุมชนแออัดริมคลองผสมกับชุมชนเมือง รวมไปถึงตึกสูงและอยู่ในพื้นที่ท่ามกลางความเจริญเติบโตของเมืองอย่างรอบด้าน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตรงเกณฑ์ดังกล่าว คือ หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ จากสำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอยสำนักงานเขตคลองเตย

3.4.2 การเข้าถึง

การเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการประสานขอความอนุเคราะห์จากกรุงเทพมหานครโดยการส่งหนังสือราชการไปยังหน่วยงานตามกลุ่มเป้าหมาย และติดต่อประสานงานผ่านระบบโทรศัพท์เพื่อนัดหมายการเข้าสัมภาษณ์ในเวลาและสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะดวก

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีรูปแบบการศึกษาวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมีความสอดคล้องกับรูปแบบการศึกษาวิจัยที่ต้องการข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล กระบวนการ ขั้นตอน รวมถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามเป้าหมายในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ซึ่งในช่วงต้นของการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจกำหนดหัวข้อในการวิจัย ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดของเขตการศึกษา ตั้งประเด็นคำถาม และหากรอบแนวคิดทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษาวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ตลอดจนสำรวจข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ซึ่งในส่วนถัดไปผู้วิจัยจะสำรวจข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของกรุงเทพมหานคร และผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ทั้งระดับผู้บริหารและระดับผู้ปฏิบัติงานของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ (key information) และนำมาประกอบการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยข้อมูลที่นำมาศึกษาวิเคราะห์นั้น มีทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ซึ่งมีแหล่งข้อมูลดังนี้

3.5.1.1 การค้นคว้าเอกสาร (Documentary research) จากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครและแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ของกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำแนกดังนี้

1) เอกสารทางวิชาการ จากหน่วยงานดังนี้

1.1 กรมควบคุมมลพิษ

1.2 สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร

1.3 สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

1.4 สำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร

2) บทความวิชาการ หนังสือ งานวิจัย นโยบายที่เกี่ยวข้อง

2.1 ห้องสมุดกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

2.2 สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.3 ฐานข้อมูลคลังปัญญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (https://cuir.car.chula.ac.th)

2.4 ฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS (https://tdc.thailis.or.th)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.5 ฐานข้อมูลกลางกรุงเทพมหานคร (https://main.bangkok.go.th)

2.6 ฐานข้อมูลนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานคร (https://www.chadchart.com)

3.5.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์จะทำการเก็บข้อมูลด้านข้อเท็จจริง ความคิดเห็น เจตคติและการพูดคุยเพื่อค้นหาความจริงจากผู้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร การนำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี สู่การปฏิบัติ โดยผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม), รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม, หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ (สำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร), หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอย (สำนักงานเขตคลองเตย)

3.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสนทนาอาจจะเป็นการถามและตอบกันโดยตรงแบบเผชิญหน้า (face-to-face) ผ่านทางโทรศัพท์ หรือผ่านทางระบบประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งกำหนดกรอบแนวทาง และประเด็นคำถามในลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ส่วนประเด็นย่อยจะมีการเพิ่มเติมระหว่างการสนทนาเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยมีตัวอย่างคำให้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

1) ผู้อำนวยการส่วนขยะมูลฝอยชุมชน กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1. การจัดการขยะของประเทศไทยในปัจจุบันดำเนินการตามนโยบายหรือแผนใดบ้าง

2. การกำหนดแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564) ที่ใช้เป็นกรอบในการจัดการขยะในประเทศไทย ใช้แนวคิด ทฤษฎี หลักการ หรือแนวทางใดเป็นต้นแบบในการกำหนดการจัดการขยะของประเทศ

3. ปัญหา อุปสรรคในการจัดการขยะของประเทศไทยคืออะไร

4. สถานการณ์ขยะของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร

5. อะไรคือปัจจัยสำคัญหรือปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะของประเทศไทย

6. จากการกำหนดแผนหรือดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาขยะและการจัดการขยะของประเทศไทยตลอดระยะเวลา 10 ปี (2556 - 2565) ท่านคิดว่ามีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ

หรือกฎหมายใดเป็นปัญหา อุปสรรคหรือปัจจัยผลักดันให้การจัดการขยะในประเทศไทยประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่ หากมี ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร

7.กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 – 2564 หรือไม่ ผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร พบปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

2) ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม)

1.ท่านคิดว่าปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครคือปัจจัยใด และท่านมีนโยบายในการแก้ไขปัญหานี้อย่างไร

2. ท่านคิดว่าการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันที่ดำเนินการอยู่เป็นอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร และมีประเด็นใดที่ควรปรับปรุงอะไรบ้าง

3. ท่านผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้กำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครไว้กี่นโยบาย ประกอบด้วยนโยบายอะไรบ้าง

4. นโยบายที่ท่านผู้ว่ากรุงเทพมหานครนำมาใช้ในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร มีการกำหนดจากหลักการ แนวคิดหรือต้นแบบใด

5. ปัจจุบันกำลังดำเนินนโยบายใดบ้าง และในอนาคตมีการวางแผนระยะสั้นและระยะยาวที่จะดำเนินนโยบาย/โครงการหรือกิจกรรมใดบ้างในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร

6. จากการดำเนินนโยบายของท่านผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินนโยบายหรือไม่ ประกอบด้วยปัญหาอะไรบ้าง

7. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครมีความสำคัญอย่างไร นอกจากการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานครการดำเนินนโยบายของท่านที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากแต่ละภาคส่วนมากน้อยเพียงใด และในอนาคตจะสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างไร

8. จากนโยบาย “ไม่เทรวม” ที่ท่านได้ประกาศเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2565 ซึ่งเป็นการนำร่องการคัดแยกขยะของประชาชนและการจัดเก็บแบบไม่เทรวมของเจ้าหน้าที่เก็บขนขยะ เหตุใดท่านจึงให้ความสำคัญกับเรื่องนี้หรือแก้ไขปัญหาขยะในลำดับต้น ๆ ด้วยนโยบายนี้

9. นโยบายที่ท่านผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนดในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครนั้นมีความสอดคล้องหรือถ่ายระดับจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี หรือไม่

10. แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

11. จากการที่กรุงเทพมหานครมีแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี และมีการปรับปรุงนั้น ในอนาคตท่านจะมีการปรับปรุงแผนนี้ หรือกำหนดแผนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

3) รองผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล

1. บทบาทของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลในการกำหนดแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี คืออะไร

2. กระบวนการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี มีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร

3. การปรับปรุงแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เกิดจากสาเหตุใด

4. ประเด็นด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ฉบับเดิม กับฉบับปรับปรุง มีกลยุทธ์ โครงการ และการจัดงบประมาณที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

5. การแปลงนโยบายการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี และนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครสู่การปฏิบัติ มีกระบวนการอย่างไร

6. นโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ด้านการจัดการขยะ มีความสอดคล้องเชื่อมโยงเหมือนหรือแตกต่างกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี อย่างไร

7. การจัดสรรทรัพยากรในการนำนโยบายการจัดการขยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานคร

8. ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2556 – 2565 มีผลอย่างไร บรรลุเป้าหมายตามเป้าประสงค์และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ตามแผนหรือไม่

9. ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี

10. ในด้านการแปลงนโยบายการจัดการขยะสู่การปฏิบัติสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล มีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานใดบ้าง

11. แผนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครต่อจากนี้ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวมีการวางแผนไว้อย่างไรบ้าง และวางเป้าหมายไว้อย่างไร

12. จากการกำหนดแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี และการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวตลอดระยะเวลา 10ปี (2556 - 2565) ในด้านการจัดการขยะท่านคิดว่ามีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎหมายใดเป็นปัญหา อุปสรรคหรือปัจจัยผลักดันให้การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2) ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนงาน สำนักสิ่งแวดล้อม

1. บทบาทของสำนักสิ่งแวดล้อมในการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี มีอะไรบ้าง

2. สำนักสิ่งแวดล้อมมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี อย่างไร

3. การปรับปรุงแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ส่งผลต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครอย่างไร

4. กระบวนการแปลงนโยบายการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี และนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครสู่การปฏิบัติ มีกระบวนการอย่างไร

5. ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2565 โครงการหรือกิจกรรมตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ที่สำนักสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการมีโครงการใดบ้าง ใช้ทรัพยากร (บุคลากรและงบประมาณ) ไปจำนวนเท่าไร

6. โครงการหรือกิจกรรมที่สำนักสิ่งแวดล้อมถ่ายทอดสู่สำนักงานเขตหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีกิจกรรมใดบ้าง และมีการจัดสรรงบประมาณอย่างไร

7. จากผลการดำเนินที่ผ่านมา ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี มีอะไรบ้าง

8. สำนักงานเขตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกับสำนักสิ่งแวดล้อมในการจัดการขยะอย่างไรบ้าง

9. สำนักสิ่งแวดล้อมจัดสรรทรัพยากรในการนำนโยบายการจัดการขยะไปปฏิบัติของกรุงเทพมหานครอย่างไร

10. ในแต่ละปีงบประมาณกรุงเทพมหานครจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร หรือมีรายได้จากการจัดการขยะทั้งสิ้นกี่บาท

11. ในแต่ละปีงบประมาณกรุงเทพมหานครใช้งบประมาณในการจัดการขยะกี่บาท

12. ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2556 – 2565 บรรลุเป้าหมายตามเป้าประสงค์หรือตัวชี้วัดตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่

13. สถานการณ์ ปริมาณมูลฝอยและสถิติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2556 – 2565 เป็นอย่างไร

14. กระบวนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครมีอะไรบ้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

15. ประชาชน องค์กรภาครัฐอื่น ภาคเอกชนหรือภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครมากน้อยเพียงใด และมีความสำคัญหรือส่งผลต่อการดำเนินงานของกรุงเทพหมานครอย่างไร

16. สำนักสิ่งแวดล้อมมีการสร้างการจูงใจให้กับประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะกรุงเทพมหานครอย่างไร

17. นโยบายการจัดการขยะของผู้ว่ากรุงเทพมหานครมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับโครงการหรือกิจกรรมที่สำนักสิ่งแวดล้อมดำเนินการอยู่ในปัจจุบันหรือไม่ แตกต่างอย่างไร

18. สำนักสิ่งแวดล้อมคิดว่าควรปรับปรุงการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครอย่างไร

19. แนวทางการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครในระยะต่อไป สำนักสิ่งแวดล้อมมีการกำหนดแผนระยะสั้นและระยะยาวไว้อย่างไร

20. จากการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี และการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวตลอดระยะเวลา 10 ปี (2556 - 2565) ท่านคิดว่ามีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎหมายใดเป็นปัญหาอุปสรรคหรือปัจจัยผลักดันให้การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่ หากมี ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร

3) หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ จากสำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขยะมูลฝอยสำนักงานเขตคลองเตย

1. สถานการณ์ ปัญหาการจัดการขยะและสถิติปริมาณขยะมูลฝอยในพื้นที่เป็นอย่างไร

2. ขั้นตอนการจัดการขยะในพื้นที่มีขั้นตอนอย่างไร มีกิจกรรมใดบ้าง และผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร

3. สำนักงานเขตใช้อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในการจัดการขยะจำนวนทั้งหมดกี่คน มีรถเก็บขนขยะกี่คัน และใช้งบประมาณในการจัดการขยะกี่บาท

4. ท่านคิดว่าทรัพยากรในการจัดการขยะในพื้นที่เพียงพอหรือไม่ ต้องการให้กรุงเทพมหานครสนับสนุนอะไรเพิ่มหรือไม่ (ถังขยะ รถเก็บขนขยะ เจ้าหน้าที่หรืองบประมาณ ฯลฯ

5. สำนักงานเขตมีการสร้างแรงจูงใจและสร้างความร่วมมือจากประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ในการจัดการขยะอย่างไร

6. ตั้งแต่ดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (2556 - 2565) ปริมาณขยะในพื้นที่ลดลงหรือไม่ และการทิ้งขยะของประชาชนเปลี่ยนไปหรือไม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

7. ปัจจัยความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานตามแผนงานหรือกิจกรรมที่หน่วยงานส่วนกลางได้กำหนดมาให้ดำเนินการมีอะไรบ้าง

8. นอกจากหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตมีหน่วยงานภาคเอกชนหรือภาคประชาสังคมเข้ามาจัดกิจกรรมหรือช่วยเหลือ สนับสนุนการจัดการขยะในพื้นที่หรือไม่ ถ้ามี มีกิจกรรมใดบ้าง ส่งผลต่อการจัดการขยะในพื้นที่อย่างไร

9. ท่านคิดว่าการดำเนินการจัดการขยะเพื่อมุ่งความสำเร็จให้บรรลุผลตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี นั้น มีข้อดีหรือข้อจำกัดอย่างไร

10. ในแต่ละปีงบประมาณสำนักงานเขตของท่านจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการมูลฝอยของกรุงเทพมหานครได้กี่บาท

11. ท่านคิดว่าในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมมีบทบาทสำคัญหรือส่งผลต่อการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครหรือไม่ อย่างไร

12. แนวทางการจัดการในพื้นที่ของท่านในระยะต่อไป สำนักงานเขตมีการกำหนดแผนระยะสั้นและระยะยาวไว้อย่างไร

13. จากการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี และการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนดังกล่าวตลอดระยะเวลา 10 ปี (2556 - 2565) ท่านคิดว่ามีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับหรือกฎหมายใดเป็นปัญหาอุปสรรคหรือปัจจัยผลักดันให้การจัดการขยะในพื้นที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวหรือไม่ หากมีท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไร

3.6 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่ได้จากการค้นคว้ามาสังเคราะห์เชื่อมโยง ตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยนำเสนอเป็นประเด็นต่าง ๆ ด้วยวิธีการพรรณนาข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะมีการยกตัวอย่างการดำเนินงานตามบทบาท และการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นระยะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 4
ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

การศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี วิเคราะห์ความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามากำหนดแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี โดยผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

1. การจัดการขยะในภาพรวมของประเทศไทยตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564)

2. การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556 - 2575)

3. ความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

4. ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

5. แนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.1 การจัดการขยะในภาพรวมของประเทศไทยตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564)

ก่อนการศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาการจัดการขยะในภาพรวมของประเทศไทยซึ่งประกอบด้วยแผนระดับ 1 คือ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) แผนระดับ 2 คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) และแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564) ซึ่งเป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศ โดยบูรณาการแผนบริหารจัดการขยะมูลฝอยของจังหวัดทั้ง 77 จังหวัด รวมกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่าประเทศไทยดำเนินการจัดการขยะภายใต้กฎหมายหลัก 4 ฉบับ ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และ

แก้ไขเพิ่มเติม 2) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และแก้ไขเพิ่มเติม 3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และ 4) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และแก้ไขเพิ่มเติม ตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“การจัดการขยะในภาพรวมของประเทศ มีการดำเนินการตามกฎหมายหลัก 4 ฉบับ ประกอบด้วย 1) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ตนเอง รวมไปถึงการออกกฎหมายลูกในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ 2) พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จะเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการครอบในส่วนของการจัดการขยะตามหลักวิชาการต่าง ๆ 3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่จะดูผลกระทบจากของเสียต่าง ๆ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และ 4) พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นกฎหมายที่จะควบคุมในเรื่องกากของเสียอุตสาหกรรมหรือขยะจากโรงงาน ซึ่งแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะก็จะนำไปกำหนดกฎหมายฉบับรองเพื่อการจัดการขยะในส่วนที่หน่วยงานรับผิดชอบอีกระดับหนึ่ง ”

(กรมควบคุมมลพิษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565)

ผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักที่ใช้ในแก้ไขปัญหาการจัดการขยะของประเทศ เป็นกรอบแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยในแผนมีกรอบแนวคิดในการพัฒนาการจัดการขยะตามหลัก 3 Rs (Reduce, Reuse, Recycle) มุ่งเน้นการลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด การใช้ซ้ำ การนำกลับมาใช้ใหม่ ด้วยการกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายแบบศูนย์รวมและการแปรรูปพลังงาน โดยความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการขยะมูลฝอย มีผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 - 2564) ดังนี้

ตารางที่ 9 ผลการดำเนินงานเทียบกับค่าเป้าหมายตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559 – 2564)

เป้าหมาย	ค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินการ
1.ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ภายในปี 2564	ร้อยละ 69
2.ขยะมูลฝอยตกค้างได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	ร้อยละ 100 ภายในปี 2562	ร้อยละ 100

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เป้าหมาย	ค่าเป้าหมาย	ผลการดำเนินการ
3.ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการรวบรวมและส่งไปกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ภายในปี 2564	ร้อยละ 22
4.มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	ร้อยละ 100 ภายในปี 2563	ร้อยละ 90.85
5.กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบการจัดการที่ถูกต้อง	ร้อยละ 100 ปี 2563	ร้อยละ 45
6.องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชนที่ต้นทาง	ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ภายในปี 2564	ร้อยละ 78

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ (2565b)

จากตารางที่ 9 จะพบว่าผลการดำเนินงานยังไม่บรรลุเป้าหมาย 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ปี 2564 ขยะมูลฝอยได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง 17.17 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 69 จากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด 24.98 ล้านตัน โดยนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง 9.28 ล้านตัน และนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ 7.89 ล้านตัน ซึ่งผลการดำเนินงานยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีการคัดแยกขยะมูลฝอย ยังคงทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันทุกประเภทในถุงขยะ ส่งผลต่อการนำกลับคืนขยะพลาสติกและขยะบรรจุภัณฑ์ในระดับชุมชน เพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตใหม่ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เข้าสู่ระบบกำจัดเพิ่มขึ้นทำให้เกินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอย ที่เกิดขึ้น รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องจักรอุปกรณ์ต่าง ๆ 2) ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการรวบรวมและส่งไปกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ ปี 2564 ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการจัดการ อย่างถูกต้อง 147,293 ตัน คิดเป็นร้อยละ 22 จากปริมาณของเสียอันตรายชุมชนที่เกิดขึ้นทั้งหมด 669,518 ตัน ซึ่งผลการดำเนินงานยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ถึงแม้ว่าประชาชนเริ่มมีความตระหนักและให้ความร่วมมือในการแยกทิ้งของเสียอันตรายชุมชนมากขึ้น ณ จุดทิ้งของเสียอันตรายชุมชน (จุด drop off) แต่มีบางส่วนยังทิ้งปะปนไปกับขยะมูลฝอยชุมชน การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งขาดความต่อเนื่อง และการส่งของเสียอันตรายชุมชนไปกำจัดเนื่องจากค่ากำจัดมีราคาสูง รวมทั้งการไม่สามารถนำซากผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้าสู่ระบบการจัดการได้ 3) มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ปี 2564 มีมูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง 87,774 ตัน คิดเป็นร้อยละ 90.85 จากปริมาณมูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้นทั้งหมด 90,009 ตัน ผลการดำเนินงานไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2563 ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ทำให้มีแหล่งกำเนิดมูลฝอยติดเชื้อจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ปริมาณมูลฝอยติดเชื้อเพิ่มขึ้น ถึงร้อยละ 87.67 ซึ่งเกินศักยภาพในการกำจัดมูลฝอยติดเชื้อของประเทศ และ 4) กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบการจัดการที่ถูกต้อง ปี 2564 มีกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบการจัดการ จำนวน 1.50 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 45 เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณการเกิดกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมได้คาดการณ์ไว้เมื่อปี 2558 ว่าประเทศไทยมีกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายปีละ 3.35 ล้านตัน ซึ่งผลการดำเนินงานยังไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด หากพิจารณาจากโรงงานรับบำบัดกำจัดกากอุตสาหกรรม มีศักยภาพในการกำจัดกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตราย 5.26 ล้านตัน แต่การกระจายไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ กระจุกตัวอยู่ที่ภาคตะวันออกและภาคกลาง ทำให้ค่าบำบัด กำจัดมีราคาสูง กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายส่วนหนึ่งจึงอาจถูกนำไปจัดการโดยไม่ได้แจ้งในระบบ หรือถูกเก็บไว้ในโรงงาน หรือนำไปลักลอบทิ้งตามที่ปรากฏเป็นข่าวในหลายพื้นที่และหลายจังหวัด นอกจากนี้สถานประกอบการส่วนหนึ่งมิได้เข้าข่ายเป็นโรงงานตามกฎหมายโรงงานปัจจุบัน จึงมิได้แจ้งข้อมูลหรือขออนุญาตเกี่ยวกับการจัดการของเสียอันตรายจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม

4.2 การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575)

4.2.1 การจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาข้อมูลการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครและการสัมภาษณ์สำนักสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร พบว่ามีแนวทางจัดการมูลฝอยตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 20 ปี โดยมีเป้าประสงค์ "กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ” พร้อมส่งเสริมการลดและคัดแยกมูลฝอยในกลุ่มเป้าหมาย และพัฒนาเป็นต้นแบบการลดและคัดแยกมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ ในพื้นที่ 50 เขต เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของทรัพยากร ตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) โดยกรุงเทพมหานครได้แบ่งการดำเนินการจัดการมูลฝอยออกเป็น 3 กลยุทธ์ คือ การจัดการขยะที่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการจัดสรรทรัพยากรในการจัดการขยะ ดังนี้

1) การจัดการขยะที่ต้นทาง

มุ่งเน้นการลด คัดแยก การนำกลับมาใช้ประโยชน์ โดยรณรงค์ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจการลดและคัดแยกมูลฝอยตามหลักการ 3Rs ได้แก่ ลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ควบคู่ไปกับการสร้างวินัยการแยกทิ้งให้กับประชาชน และขอความร่วมมือทุกภาคส่วนคัดแยกขยะมูลฝอยเป็น 5 ประเภท เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวม การนำไปใช้ประโยชน์ และการนำไปกำจัดตามหลักสุขาภิบาล ประกอบด้วย 1) มูลฝอยทั่วไป แยกทิ้ง

ให้กับรถเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร 2) มูลฝอยอินทรีย์ นำไปใช้เลี้ยงสัตว์ หมักทำปุ๋ย หรือทำน้ำขยะหอมและน้ำหมักชีวภาพ 3) มูลฝอยรีไซเคิล แยกขายเพื่อเป็นรายได้ 4) มูลฝอยอันตราย รณรงค์ส่งเสริมให้คัดแยกเป็นการเฉพาะ โดยสามารถแยกทิ้งให้กับรถเก็บขนมูลฝอย หรือทิ้งตามวันเวลา และสถานที่ที่สำนักงานเขตกำหนด 5) มูลฝอยติดเชื้อ ต้องแยกจัดการออกจากมูลฝอยทั่วไปและรอเจ้าหน้าที่ชุดเฉพาะกิจของกรุงเทพมหานครมาเก็บขน โดยประชาสัมพันธ์สร้างการมีส่วนร่วมและแนะนำให้ประชาชนจัดการมูลฝอยแต่ละประเภท ดังนี้

(1) มูลฝอยทั่วไป เป็นมูลฝอยที่เหลือจากการคัดแยกแล้ว เป็นมูลฝอยที่มีปริมาณมากที่สุด 8,500-10,700 ตันต่อวัน โดยแนะนำให้ประชาชนรวบรวมแล้วมัดปากถุงให้แน่น ใส่ถังขยะหรือวางที่จุดใกล้บ้าน ตามช่วงเวลาที่กำหนด และจะมีรถเก็บมูลฝอยจากสำนักงานเขตมาเก็บตามวันเวลาที่กำหนด

(2) มูลฝอยอินทรีย์ มีอยู่ในมูลฝอยประมาณ 50% เป็นวัสดุประเภทผัก ผลไม้ เศษอาหาร กิ่งไม้ ใบไม้ กรุงเทพมหานคร โดยสำนักงานเขต 50 เขต จะจัดเก็บมูลฝอยเศษผักผลไม้จากสถานที่ที่มีมูลฝอยประเภทนี้ในปริมาณมากก่อน เช่น ตลาด ห้างสรรพสินค้า โรงแรม เพื่อนำไปทำปุ๋ยอินทรีย์ ส่วนเศษอาหารจากศูนย์อาหาร โรงอาหาร ร้านอาหาร จะประสานให้เกษตรกรเข้ามารับไปเลี้ยงสัตว์ ส่วนเศษอาหาร เศษผักผลไม้จากบ้านเรือน ชุมชน แยกถุงให้ชัดเจน ตลอดจนแนะนำให้คัดแยกแล้วนำไปทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ในพื้นที่ของประชาชน

(3) มูลฝอยรีไซเคิลหรือวัสดุรีไซเคิล มีอยู่ในมูลฝอยบ้านเรือนประมาณ 30% เป็นวัสดุที่จะต้องรวบรวมนำกลับไปเป็นวัตถุดิบการผลิตสินค้าต่างๆ ได้อีก และสามารถ ซื้อ-ขาย ได้ราคาดี หากคัดแยกถูกต้องประชาชนสามารถแยกแล้วนำไปขายเอง โดยรถเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานครได้เพิ่มช่องรับวัสดุรีไซเคิลที่รถเก็บมูลฝอยแบบอัดแล้ว (กระบะสีเหลืองหลังคนขับ) ซึ่งประชาชนสามารถแยกวัสดุรีไซเคิลแล้วส่งมอบให้พนักงานเก็บขยะโดยตรงหรือวางไว้ที่จุดทิ้งขยะทั่วไปก็ได้

(4) มูลฝอยอันตราย เป็นมูลฝอยที่มีสารเคมีปนเปื้อน เช่น แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย เครื่องสำอางหรือยาหมดอายุ เป็นต้น โดยรถเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ได้เพิ่มช่องรับมูลฝอยอันตรายที่รถเก็บมูลฝอยแบบอัดแล้ว (กระบะสีส้มหลังคนขับ) ประชาชนสามารถแยกมูลฝอยอันตรายแล้วส่งมอบให้พนักงานเก็บมูลฝอยโดยตรงหรือใช้ถุงสีส้มหรือเขียนข้อความ “ขยะอันตราย” ให้เห็นชัดเจน วางไว้ที่จุดทิ้งมูลฝอยทั่วไปก็ได้ แล้วพนักงานจะดำเนินเก็บรวบรวมส่งไปยังศูนย์กำจัดมูลฝอยแล้วส่งต่อให้เอกชนนำไปกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้มูลฝอยอันตรายไม่ปะปนกับมูลฝอยประเภทอื่นและปลอดภัยต่อคนงานและสิ่งแวดล้อม

(5) มูลฝอยติดเชื้อ เป็นมูลฝอยที่ปนเปื้อนน้ำมูก เสมหะ และน้ำลายโดยตรง เช่น หน้ากากอนามัย กระดาษทิชชู และชุดตรวจ ATK จำเป็นต้องแยกจัดการมูลฝอยประเภทนี้ออกจากมูลฝอยทั่วไป เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรค โดยการรวบรวมในถุงพลาสติก 2 ชั้น โดยใช้ถุงแดง

หรือเขียนข้อความ “ขยะติดเชื้อ” ให้เห็นชัดเจน ถุงชั้นแรกมัดปากถุงให้แน่น ถุงชั้นที่ 2 มัดปากถุงให้แน่นแล้วราดหรือพ่นด้วยสารฆ่าเชื้อก่อน นำไปทิ้งในถังขยะสีแดง รอเจ้าหน้าที่ชุดเฉพาะกิจและรถเก็บขนมูลฝอยเฉพาะซึ่งกรุงเทพมหานครได้จ้างเอกชนดำเนินการเก็บขนและนำไปกำจัดด้วยวิธีเผาที่เตาเผามูลฝอยชุมชน

2) การจัดการขยะที่กลางทาง

2.1 การเก็บขนมูลฝอยทางบก

กรุงเทพมหานครจัดระบบการเก็บรวบรวมมูลฝอยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ 1,569 ตร.กม. ไม่ให้มีขยะตกค้าง โดยจัดหารถจัดเก็บขยะให้เพียงพอกับปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ปัจจุบันมีรถเก็บขนขยะจำนวน 1,829 คัน พนักงานเก็บขนขยะ จำนวน 11,199 คน มีเส้นทางบริการเก็บขนมูลฝอยทั่วไปครอบคลุมพื้นที่ 50 เขต โดยสำนักงานเขตออกประกาศกำหนดวัน เวลาเก็บมูลฝอยและแจ้งให้ประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ทราบ กำหนดการจัดเก็บ 2 ส่วน ตามลักษณะของพื้นที่ ดังนี้

1) ถนนสายหลัก สายรองและตลาด กำหนดให้ประชาชนทิ้งขยะได้ทุกวัน ช่วงเวลาในการทิ้งเวลา 18.00 – 03.00 น. และพนักงานจัดเก็บขยะมูลฝอยให้เสร็จสิ้นก่อนเวลา 05.30 น. ของทุกวัน

2) ตรอก ซอยและชุมชน กำหนดการเก็บสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ตามปริมาณมูลฝอย โดยไม่ให้มีขยะมูลฝอยตกค้างในพื้นที่ โดยรถที่ใช้ในการเก็บขนขยะมูลฝอย ใช้รถเก็บขนขยะมูลฝอยแบบอัด ขนาด 2 ตัน และขนาด 5 ตัน ซึ่งทั้งหมดมีช่องแยกขยะเพิ่ม 2 ช่อง ประกอบด้วยช่องสีเหลืองสำหรับแยกใส่ขยะรีไซเคิล และช่องสีส้มสำหรับแยกใส่ขยะอันตราย เพื่อให้ประชาชนสามารถแยกขยะรีไซเคิลและขยะอันตรายออกจากขยะทั่วไป โดยจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ประกอบด้วยแผ่นพับภาษาไทยและสื่อดิจิตัล 5 ภาษา ประกอบด้วยภาษาไทย จีน ญี่ปุ่น พม่า และภาษาลาว เพื่อใช้เผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3) กำหนดความถี่ในการจัดเก็บมูลฝอย แบ่งตามประเภทมูลฝอย ดังนี้

(1) ขยะทั่วไป เก็บทุกวัน หรือสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ตามลักษณะของสถานที่

(2) ขยะรีไซเคิล จัดเก็บพร้อมกับการเก็บขยะทั่วไป โดยแยกใส่ในกระบะสีเหลือง

(3) ขยะชิ้นใหญ่ จัดเก็บทุกวันอาทิตย์ หรือตามที่สำนักงานเขตกำหนด

(4) ขยะอันตราย จัดเก็บทุกวันอาทิตย์ หรือตามที่สำนักงานเขตกำหนด

(5) ขยะกิ่งไม้ ขยะก่อสร้าง เก็บตามที่ได้รับแจ้งจากประชาชน

(6) ขยะอินทรีย์ เศษผัก ผลไม้จากตลาด สถานประกอบการขนาดใหญ่ จัดเก็บทุกวัน

(7) ขยะติดเชื้อ จ้างบริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด เป็นผู้ดำเนินการเก็บขนและกำจัดจัดเก็บตามที่นัดหมายกับสถานพยาบาล

4) การตั้งขยะรองรับขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ ดำเนินการดังนี้

(1) จัดตั้งถังขยะแยกประเภท 2 ประเภทบริเวณจุดที่ประชาชนสัญจร หรือจุดเชื่อมต่อการเดินทางสำคัญ ๆ เพื่อรองรับการทิ้งขยะน้อยชิ้นสำหรับประชาชนที่สัญจรเดินทางบนทางเท้า เช่น ป้ายรถเมล์ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ประกอบด้วยถังขยะสีน้ำเงินสำหรับทิ้งขยะทั่วไป และถังขยะสีเหลืองสำหรับทิ้งขยะรีไซเคิลในพื้นที่ 50 เขต

(2) จัดตั้งถังรองรับขยะอันตรายในชุมชน 2,066 ชุมชน โดยในปีงบประมาณ 2564 สามารถเก็บรวบรวมมูลฝอยอันตรายได้ 906.38 ตัน หรือเฉลี่ย 2.48 ตันต่อวัน

(3) จัดตั้งถังรองรับถังรองรับขยะหน้ากากอนามัยและชุดทดสอบแอนติเจน (Antigen Test Kit) ซึ่งตั้งวางในชุมชน เช่น ศูนย์สุขภาพชุมชน ที่ทำการชุมชน โรงเรียน วัด มัสยิด สำนักงานเขต ศูนย์บริการสาธารณสุข โรงพยาบาลสังกัด กทม. ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร (เสาชิงช้าและดินแดง) ศูนย์กีฬา กทม. ศูนย์เยาวชน กทม. สถานีดับเพลิง สวนสาธารณะ และสถานที่สาธารณะที่เหมาะสม เช่น ตลาด บริเวณหน้าห้างสรรพสินค้า และอาคารสำนักงานเคหะชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น

5) การจัดเก็บขยะอินทรีย์

กรุงเทพมหานครจัดเก็บเศษผัก เปลือกผลไม้จากตลาด ร้านผลไม้ ริมถนนสายหลัก ถนนสายรอง ห้างสรรพสินค้า โดยสำนักงานเขตประสานให้ผู้ประกอบการหรือผู้ค้า รวบรวบเฉพาะเศษผัก เปลือกผลไม้ ใส่เข่งหรือถุง วางกองไว้ในจุดที่กำหนด และสำนักงานเขตจัดรถเข้าจัดเก็บเป็นประจำทุกวัน สำหรับเศษผัก เปลือกผลไม้ ที่จัดเก็บได้จะนำไปทำปุ๋ยผสมกับใบไม้แห้งหรือกิ่งไม้บดย่อยในพื้นที่เขต หรือนำส่งโรงงานปุ๋ยอินทรีย์ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอย โดยนำไปผสมกับกิ่งไม้บดย่อยและกากตะกอนสิ่งปฏิกูล และแจกจ่ายให้สำนักงานเขตและหน่วยงานราชการนำไปบำรุงรักษาต้นไม้

6) การจัดเก็บกิ่งไม้

กรุงเทพมหานครจัดรถบริการตัดแต่งกิ่งไม้ในอาคารบ้านเรือน ภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไปและตัดแต่งกิ่งไม้ในที่สาธารณะ ซึ่งสำนักงานเขตได้จัดรถบดย่อยตามเข้าพื้นที่พร้อมรถกระเช้าตัดแต่งกิ่งไม้ เพื่อบดย่อยกิ่งไม้พร้อมกับการตัดแต่ง และนำไปหมักทำปุ๋ยในพื้นที่เขตหรือมอบให้ประชาชนใช้เป็นวัสดุคลุมดิน ส่วนกิ่งไม้ส่วนที่มีขนาดใหญ่เกินกำลังรถบดย่อย สำนักงานเขตเก็บรวบรวมใส่รถบรรทุกเทท้าย 6 ล้อ นำส่งโรงงานปุ๋ยอินทรีย์ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชและหนองแขม

2.2 การเก็บขนมูลฝอยทางน้ำ

กรุงเทพมหานครโดยสำนักสิ่งแวดล้อม ดำเนินการจัดเก็บมูลฝอยและวัชพืชที่ลอยในแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีพื้นที่การปฏิบัติงานตั้งแต่สะพานพระราม 7 ถึงวัดโยธินประดิษฐ์ สุดเขตบางนา ระยะทาง 33.25 กิโลเมตร และคลองบางกอกน้อยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ปากคลองบางกอกน้อย

ถึงปากคลองมหาสวัสดิ์ ระยะทาง 4.20 กิโลเมตร รวมระยะทางทั้งหมด 37.45 กิโลเมตร ดำเนินการจัดเก็บจากอาคารบ้านเรือนสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ที่รถเก็บขนขยะมูลฝอยไม่สามารถเข้าไปดำเนินการจัดเก็บได้ เช่น ท่าเทียบเรือ เรือท่องเที่ยว เรือแพ เรือพักอาศัย เรือสินค้าที่จอดในแม่น้ำเจ้าพระยา และบริเวณปากคลองที่มีประตูระบายน้ำ รวมทั้งให้การสนับสนุนหน่วยงานอื่น ๆ ตามที่ได้มีการร้องขอ โดยมีจำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 172 คน และมีเรือที่ใช้ในการเก็บขนมูลฝอยทางน้ำรวมทั้งหมด 47 ลำ ในปีงบประมาณ 2564 มีปริมาณขยะมูลฝอยทางน้ำที่จัดเก็บได้เฉลี่ย 11 ตัน/วัน มีองค์ประกอบด้วย ผักตบชวา ร้อยละ 68 ไม้และเปลือกผลไม้ ร้อยละ 18 พลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง ร้อยละ 6 แก้ว ร้อยละ 1 หนังและยาง ร้อยละ 1 และอื่นๆ ร้อยละ 6

3) การจัดการขยะที่ปลายทาง

กรุงเทพมหานครมีการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการมุ่งเน้นเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ถูกหลักวิชาการ และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้

3.1 ขยะทั่วไป ปริมาณขยะมูลฝอยที่จัดเก็บใน ปี พ.ศ. 2565 ประมาณ 9,000 ตันต่อวัน จะถูกส่งไปยังศูนย์กำจัดมูลฝอย 3 แห่ง โดยการดำเนินการกำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานครอย่างถูกหลักสุขาภิบาลด้วยวิธี ดังนี้

ตารางที่ 10 วิธีการกำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร

วิธีการกำจัด	ปริมาณมูลฝอย (ตันต่อวัน)	คิดเป็นร้อยละ	แหล่งกำจัด
1. การฝังกลบ (Landfill)	6,100	68	จ้างเอกชนดำเนินการฝังกลบที่จังหวัดนครปฐมและฉะเชิงเทรา
2. การหมักทำปุ๋ย (Composing)	1,600	18	ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุช
3. กำจัดด้วยเทคโนโลยีเชิงกล-ชีวภาพ (Mechanical and Biological Waste Treatment)	800	9	ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุช
4. การเผา (Incineration)	500	5	ศูนย์กำจัดมูลฝอยหนองแขม

3.2 ขยะอันตรายจากบ้านเรือน จ้างบริษัทเอกชนที่ได้รับอนุญาตจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม นำไปกำจัดด้วยวิธีการฝังกลบอย่างปลอดภัย (Secure Landfill)

3.3 ขยะติดเชื้อ กำจัดโดยวิธีการเผา ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุชและหนองแขม

3.4 ขยะก่อสร้าง กำจัดโดยแปรรูปใช้ประโยชน์ ณ ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุช

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

3.5 ขยะประเภทกิ่งไม้ เศษผัก ผลไม้ บดย่อยเพื่อนำไปหมักทำปุ๋ยและใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขต ส่วนที่เหลือนำส่งโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์อ่อนนุช

3.6 ศูนย์กำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร

ศูนย์กำจัดมูลฝอยของกรุงเทพมหานครมี 3 แห่ง แยกสัดส่วนการกำจัดมูลฝอยแต่ละแห่งดังนี้

(1) ศูนย์กำจัดมูลฝอยหนองแขม 3,500 ตันต่อวัน แบ่งเป็น การกำจัดด้วยวิธีเผาเพื่อผลิตไฟฟ้า 500 ตันต่อวัน และจ้างเอกชนดำเนินการฝังกลบที่จังหวัดนครปฐม ประมาณ 3,000 ตันต่อวัน

(2) ศูนย์กำจัดมูลฝอยอ่อนนุช 3,600 ตันต่อวัน แบ่งเป็น การกำจัดด้วยวิธีหมักทำปุ๋ย 1,600 ตันต่อวัน เทคโนโลยีเชิงกล-ชีวภาพ (MBT) 800 ตันต่อวัน และจ้างเอกชนดำเนินการฝังกลบที่จังหวัดฉะเชิงเทราประมาณ 1,200 ตันต่อวัน

(3) ศูนย์กำจัดมูลฝอยสายไหม 1,900 ตันต่อวัน การกำจัดด้วยวิธีจ้างเอกชนดำเนินการฝังกลบที่จังหวัดนครปฐมประมาณ 1,900 ตันต่อวัน

จากการศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง หากวิเคราะห์ตามแนวคิดการจัดการขยะของ U.S. Environmental Protection Agency (1989) หน่วยงานป้องกันสิ่งแวดล้อมประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบด้วย การลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด การใช้ซ้ำ การนำกลับมาใช้ประโยชน์ การนำพลังงานที่ได้จากการกำจัดมาใช้ประโยชน์ และการกำจัดในขั้นตอนสุดท้าย จะพบว่ากรุงเทพมหานครมีการส่งเสริมประชาชนให้ลดขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด จัดโครงการรับขยะรีไซเคิลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ และมีการกำจัดในขั้นตอนสุดท้ายด้วยการฝังกลบ แต่การจัดการขยะปลายทางในเรื่องการกำจัดขยะเพื่อนำพลังงานที่ได้มาใช้ประโยชน์นั้น กรุงเทพมหานครยังดำเนินการได้ในสัดส่วนที่น้อยอยู่ ถ้าเทียบกับปริมาณขยะมูลฝอยที่จัดเก็บได้เฉลี่ยประมาณ 9,000 ตันต่อวัน ซึ่งแบ่งไปกำจัดด้วยวิธีฝังกลบมากถึง 6,100 ตันต่อวัน (ร้อยละ 68) โดยฝังกลบในจังหวัดนครปฐมและฉะเชิงเทรา หมักทำปุ๋ย 1,600 ตันต่อวัน ซึ่งกรุงเทพมหานครนำมาใประโยชน์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมดเกิดประโยชน์ต่อกรุงเทพมหานคร แต่การกำจัดด้วยการเผา 500 ตันต่อวัน (ร้อยละ 5) เพื่อให้เปลี่ยนเป็นพลังงานไฟฟ้า ซึ่งในส่วนนี้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ พลังงานที่ได้จากการกำจัดขยะด้วยการเผา กรุงเทพมหานครไม่ได้มีส่วนใช้ประโยชน์จากพลังงานแต่อย่างใด ซึ่งตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี กำหนดเป้าหมายว่าจะมีการนำขยะมูลฝอยไปกำจัดด้วยวิธีการฝังกลบที่ศูนย์กำจัดไม่เกินร้อยละ 80 สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“...จากแผนพัฒนา ฯ มีการตั้งเป้าหมายว่าจะลดการฝังกลบไม่ให้เกิน 80% ฉะนั้นเราต้องมาคิดว่าจะใช้อะไรมาแทนการฝังกลบ คิดให้รอบคอบ 2 ประเด็นคือ 1) สิ่งที่จะมาแทนฝังกลบ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) ค่าใช้จ่าย การมาเปลี่ยนวิธีจากการฝังกลบเป็นอย่างอื่นจะต้องไม่กระทบด้านค่าใช้จ่ายมากเกินไป ซึ่งปัจจุบันค่าการจัดการขยะไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บการกำจัด รวมทั้งหมดประมาณ 12,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งผู้ว่า ฯ มองว่าเราใช้งบประมาณส่วนนี้มากไปหรือไม่ ถ้าเทียบกับการศึกษาเราใช้ 4,000 ล้านบาทต่อปี สาธารณสุข 6,000 ล้านบาทต่อปี แสดงว่าเงินที่เรานำไปใช้กับการจัดการขยะเป็นสามเท่าของการศึกษา เรานำเงินที่มีไปใช้กับการจัดการขยะมากและกลับไม่ได้นำไปใช้กับการศึกษาหรือสาธารณสุข ถ้าเราลดค่าใช้จ่ายการจัดการขยะ เราก็จะมีเงินไปพัฒนาเรื่องการศึกษาและสาธารณสุขได้มากขึ้น โดยถ้าเราจะไปลดการฝังกลบอย่างเดียวโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ จากเดิมเคยแบ่งให้การศึกษาเท่านั้น ก็จะต้องลดลงไปอีกเพื่อมาเพิ่มเงินในการจัดการขยะ...”

(ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2565)

4.2.2 ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการขยะ

1) พนักงานเก็บขยะ จำนวน 11,199 คน

2) พนักงานกวาด จำนวน 9,524 คน

3) รถที่ใช้ในการเก็บขนมูลฝอย รวมทั้งสิ้น 1,829 คัน ประกอบด้วย

- รถเก็บขนมูลฝอยแบบอัดขนาด 2 ตัน จำนวน 399 คัน
- รถเก็บขนมูลฝอยแบบอัดขนาด 5 ตัน จำนวน 938 คัน
- รถเก็บขนมูลฝอยแบบยกภาชนะรองรับมูลฝอยขนาด 3 ลบ.ม. จำนวน 102 คัน
- รถเก็บขนมูลฝอยแบบยกภาชนะรองรับมูลฝอยขนาด 8 ลบ.ม. จำนวน 124 คัน
- รถเก็บขนมูลฝอยแบบยกภาชนะรองรับมูลฝอยขนาด 8 ลบ.ม. จำนวน 68 คัน
- รถกระบะบรรทุกเทท้าย จำนวน 198 คัน

4) เรือที่ใช้ในการเก็บขนมูลฝอยทางน้ำ รวมทั้งสิ้น 47 ลำ

- เรือตรวจการณ์ ขนาด 2 x 6 ม. จำนวน 2 ลำ
- เรือเก็บขนมูลฝอย ขนาด 2 x 8 ม. จำนวน 30 ลำ
- เรือเก็บขนและลำเลียงวัชพืช (ขนาดไม่น้อยกว่า 4 x 14 ม.) จำนวน 6 ลำ
- เรือขนถ่ายและลำเลียงวัชพืช (ขนาดไม่น้อยกว่า 6 x 14 ม.) จำนวน 3 ลำ
- เรือกวาดเก็บมูลฝอยและวัชพืช (ขนาดไม่น้อยกว่า 3.5 x 14 ม.) จำนวน 3 ลำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

- เรือขนถ่ายลำเลียงมูลฝอยและวัชพืชพร้อมติดตั้งเครน (ขนาดไม่น้อยกว่า 6.3 x 19 ม.) จำนวน 3 ลำ

5) งบประมาณที่ใช้ในการจัดการขยะ

จากการศึกษางบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ของกรุงเทพมหานคร พบว่าได้รับการจัดสรรงบประมาณในภาพรวม 78,979,446,500 บาท โดยมีการจัดสรรงบประมาณตามลักษณะงานและลักษณะรายจ่าย ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 การจัดสรรงบประมาณของกรุงเทพมหานครประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 แบ่งตามลักษณะงานและลักษณะรายจ่าย

ด้านตามลักษณะงานและลักษณะรายจ่าย	จำนวนเงิน
ด้านการบริหารจัดการและบริหารราชการกรุงเทพมหานคร	7,386,303,591
ด้านความปลอดภัยและความเป็นระเบียบเรียบร้อย	190,431,425
ด้านเมืองและพัฒนาเมือง	10,212,192,200
ด้านเศรษฐกิจและการพาณิชย์	235,144,252
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	12,620,934,361
ด้านสาธารณสุข	6,092,987,935
ด้านพัฒนาสังคมและชุมชนเมือง	1,303,460,611
ด้านการศึกษา	711,446,221
การจัดบริการของสำนักงานเขต	16,344,955,867
งบประมาณสำนักสนับสนุนสำนักและงานเขต	648,779,050
รายจ่ายเพื่อชดใช้เงินยืมสะสม	6,002,711,400
รายจ่ายงบกลาง	14,417,767,187
รายจ่ายเพื่ออุดหนุนหน่วยงานในกำกับ	2,812,332,400
รวมงบประมาณกรุงเทพมหานคร	78,979,446,500

ที่มา : สำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร (2565)

โดยงบประมาณในการจัดการขยะจะอยู่ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 12,620,934,361 บาท แบ่งเป็น 4 แผนงาน มีการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายตามแผนงาน ดังตารางที่ 12

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ตารางที่ 12 การจัดสรรงบประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 แบ่งตามแผนงาน

แผนงาน	จำนวนเงิน
1. แผนงานจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	4,639,731,885
2. แผนงานจัดการน้ำทิ้ง	5,435,124,045
3. แผนงานป้องกันและควบคุมภาวะมลพิษ	1,429,127,098
4. แผนงานทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่สีเขียว	1,116,951,363
รวมทั้งสิ้น	12,620,934,361

ที่มา : สำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร (2565)

ในแผนงานจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองสะอาด น่าอยู่ และเป็นเมืองที่เปนมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลอย่างเป็นระบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง รวมถึงการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตลอดจนการรวบรวมปริมาณมูลฝอยเพื่อจัดทำสถิติ ประกอบด้วยกิจกรรมและงบประมาณในการดำเนินงานดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 โครงการและงบประมาณตามแผนงานจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

โครงการ	งบประมาณ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. การรักษาความสะอาด	128,219,294	สำนักสิ่งแวดล้อม
2. จัดการมูลฝอย	583,827,691	
3. กำจัดมูลฝอยทั่วไป	1,618,401,590	
4. จัดการมูลฝอยติดเชื้อและมูลฝอยอันตราย	36,061,970	
5. จัดการสิ่งปฏิกูล	296,561,621	
6. จัดการยานพาหนะและเครื่องจักรกลด้านการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	1,976,659,689	
รวมทั้งสิ้น	4,639,731,855	

ที่มา : สำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร (2565)

นอกจากงบประมาณด้านการจัดการขยะที่จัดสรรให้กับสำนักสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นหน่วยงานกลางเป็นผู้รับผิดชอบหลัก กรุงเทพมหานครยังมีการจัดสรรงบประมาณให้กับสำนักงานเขตโดยตรงผ่านงบการจัดบริการของสำนักงานเขต ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอข้อมูลของสำนักงานเขตจตุจักร เนื่องจากเป็นพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และแสดงงบประมาณฝ่ายรักษาความสะอาด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

และสวนสาธารณะเนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักในพื้นที่ที่ดำเนินการเรื่องการจัดการขยะ มีรายละเอียดโครงการและงบประมาณที่สำนักงานเขตจตุจักรได้รับเพื่อใช้จ่ายในปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ในงานเก็บขนมูลฝอยและขนถ่ายสิ่งปฏิกูล ฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 งบประมาณงานเก็บขนมูลฝอยและขนถ่ายสิ่งปฏิกูล สำนักงานเขตจตุจักร

งานเก็บขนมูลฝอยและขนถ่ายสิ่งปฏิกูล	งบประมาณที่ได้รับ
1) งบบุคลากร	1,553,240
เงินตอบแทนพิเศษลูกจ้างประจำ	411,520
เงินสมทบกองทุนประกันสังคม	995,080
ค่าเครื่องแต่งกาย	146,640
2) งบดำเนินงาน	19,842,816
ค่าอาหารทำการนอกเวลา	10,910,256
ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่เก็บขนมูลฝอย	6,060,000
ค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่ขนสิ่งปฏิกูล	414,000
ค่าซ่อมแซมยานพาหนะ	873,120
ค่าซ่อมแซมเครื่องจักรและเครื่องทุ่นแรง	15,000
ค่าวัสดุเครื่องจักรและเครื่องทุ่นแรง	9,000
ค่าวัสดุในการรักษาความสะอาด	466,480
ค่าวัสดุป้องกันอุบัติภัย	297,360
ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการขนถ่ายสิ่งปฏิกูล	200,600
ค่าเครื่องแบบชุดปฏิบัติงาน	597,000
รวม	21,396,056
3) งบประมาณสำนักสนับสนุนให้สำนักงานเขต	
ค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมการแปรรูปมูลฝอยอินทรีย์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์	50,000
ค่าใช้จ่ายโครงการอาสาสมัครชักลากมูลฝอยในชุมชน	535,800
รวม	585,800
รวมทั้งสิ้น	21,981,856

ที่มา : แผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 ฝ่ายคลัง สำนักงานเขตจตุจักร

จากข้อมูลงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จะพบว่ากรุงเทพมหานครได้จัดสรรงบประมาณในการแก้ไขและพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 12,620,934,361 บาท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ซึ่งเป็นด้านที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณสูงที่สุด ผู้รับผิดชอบหลักคือสำนักสิ่งแวดล้อม และงบประมาณนี้ได้แบ่งจัดสรรให้กับแผนงานจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 4,639,731,885 บาท ซึ่งในขณะเดียวกันนอกจากการจัดสรรงบประมาณให้กับเจ้าภาพหลักเพื่อนำไปดำเนินโครงการตามแผนของสำนักสิ่งแวดล้อม ยังมีงบประมาณอีกส่วนหนึ่งที่ได้จัดสรรให้กับสำนักงานเขตเพื่อนำไปดำเนินงานตามแผนงานของสำนักงานเขต โดยฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ สำนักงานเขตจตุจักร ได้รับการจัดสรรงบประมาณในงานเก็บขนมูลฝอยและขนถ่ายสิ่งปฏิกูลรวมทั้งสิ้น 21,981,856 บาท แบ่งเป็นงบประมาณที่สำนักงานเขตได้รับการจัดสรรโดยตรงจากกรุงเทพมหานครจำนวน 21,396,056 บาท ซึ่งเป็นงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับงบบุคลากรและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งหมด และได้รับงบประมาณจากสำนักสนับสนุนสำนักงานเขต จำนวน 585,800 บาท แต่เป็นค่าใช้จ่ายโครงการอาสาสมัครชักลากมูลฝอยในชุมชน 535,800 บาท และเป็นค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมการแปรรูปมูลฝอยอินทรีย์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ 50,000 บาท จะเห็นได้ว่าสำนักงานเขตจตุจักรได้รับงบประมาณ ทั้งสิ้น 21,981,856 บาท แต่มีงบประมาณในการดำเนินงานส่งเสริมประชาชนด้านการจัดการขยะเพียง 50,000 บาทเท่านั้น เพื่อนำไปจัดกิจกรรมส่งเสริมการแปรรูปมูลฝอยอินทรีย์เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ขณะเดียวกันนอกจากกิจกรรมนี้ที่สำนักงานเขตต้องดำเนินการตามงบประมาณที่ได้รับแล้ว สำนักงานเขตในกรุงเทพมหานครต้องดำเนินการตามโครงการที่สำนักสิ่งแวดล้อมได้ถ่ายทอดมายังสำนักงานเขต ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. โครงการส่งเสริมการจัดการมูลฝอยที่ต้นทาง สำนักสิ่งแวดล้อมได้จัดทำโครงการส่งเสริมการจัดการมูลฝอยที่ต้นทาง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยโดยสนับสนุนให้ชุมชนหรือโรงเรียนในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีการจัดการขยะที่ต้นทาง และสนับสนุนให้มีการส่งชุมชนหรือโรงเรียนเข้าร่วมประกวดตามโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) หรือโครงการโรงเรียนปลอดขยะ (Zero Waste School) ซึ่งจัดโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2. กิจกรรมทอดผ้าป่ารีไซเคิล “ขยะสร้างบุญ” เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา สำนักสิ่งแวดล้อมร่วมกับสำนักงานเขต 50 เขต ดำเนินการจัดกิจกรรมทอดผ้าป่ารีไซเคิล “ขยะสร้างบุญ” เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการคัดแยกขยะรีไซเคิลมาใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มมูลค่า

3. โครงการมือวิเศษกรุงเทพ "แยกเพื่อให้...ฟื้ไม้กวาด"" เป็นการต่อยอดความสำเร็จของโครงการ "แยกขวดช่วยหมอ ฝาก กทม. ก็ได้นะ" โดยสำนักสิ่งแวดล้อมได้บูรณาการความร่วมมือกลุ่มพันธมิตรเครือข่ายสังคมลดขยะ Less Plastic Thailand สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (TEI) กลุ่ม PPP Plastics โครงการวน สถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อม (TIPMSE) Youเทิร์น by GC และ Z-Safe ขยายผลการช่วยเหลือจากกลุ่มอาชีพสาธารณสุข ไปสู่การช่วยเหลือ

กลุ่มอาชีพอื่นให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างปลอดภัยมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

4. Bangkok Zero Waste Park ต้นแบบสวนสาธารณะจัดการขยะอย่างยั่งยืน ณ อุทยานเบญจสิริ ภายใต้หัวข้อ “The First Bangkok Zero Waste Park : สุขุมวิท คิดก่อนทิ้ง” ซึ่งกรุงเทพมหานคร ร่วมกับบริษัท เดอะมอลล์ กรุ๊ป จำกัด บริษัท แทคท์ โซเชียล คอนซัลติ้ง จำกัด และภาคีเครือข่าย จัดทำโครงการขึ้นเพื่อส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการคัดแยกขยะในพื้นที่สาธารณะ

5. โครงการรักษ์เจ้าพระยา วัตถุประสงค์เพื่อรณรงค์ และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ คู คลอง ริมคลอง และท่อระบายน้ำ ลดปัญหาน้ำเน่าเสีย ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมกันทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในแม่น้ำเจ้าพระยา ส่งเสริมให้มีการคัดแยกมูลฝอยที่ต้นทาง เพื่อความสะอาดของแม่น้ำ และลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดมูลฝอยในแหล่งน้ำ โดยการเดินรณรงค์บริเวณชุมชน ในพื้นที่ 17 เขต ริมแม่น้ำเจ้าพระยา

การจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้จ่ายในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร งบประมาณส่วนมากจะเป็นการจัดสรรงเพื่อใช้จ่ายในด้านโครงสร้าง เช่น ค่าใช้จ่ายสำหรับบุคลากร ค่าใช้จ่ายวัสดุอุปกรณ์ ค่าซ่อมแซมยานพาหนะ เป็นต้น สำหรับงบประมาณด้านการดำเนินโครงการส่งเสริม สนับสนุนประชาชนในการจัดการขยะได้รับการจัดสรรงบประมาณในสัดส่วนที่น้อยหากเทียบกับงบประมาณทั้งหมดที่ได้รับ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“...ข้อจำกัดของการนำแผนสู่การปฏิบัติ คือ 1) ไม่ได้งบประมาณตามแผน 2) งบประมาณที่ได้เป็นงบด้านโครงสร้าง เช่น บุคลากรหรือการซื้อรถเก็บขน ไม่ใช่งบดำเนินกิจกรรม 3) การให้ความสำคัญของผู้อำนวยการเขต...”

(สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

“...ด้านงบประมาณ สำนักงานเขตจะได้งบประมาณจากสำนักสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดสรรให้ โดยงบประมาณส่วนใหญ่เป็นงบบุคลากรหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในส่วนของงบประมาณในการจัดกิจกรรมจะมีน้อย โดยการจัดกิจกรรมสำนักสิ่งแวดล้อมจะจัดสรรมาในรูปแบบของสื่อหรือแผ่นพับความรู้ส่งมาให้สำนักงานเขต เพื่อให้สำนักงานเขตนำไปปฏิบัติตามรูปแบบที่เขตจะดำเนินการ...”

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตปทุมวัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565)

ในส่วนของรายได้จากการจัดการขยะ กรุงเทพมหานครมีรายได้จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอย ซึ่งนำมาใช้จ่ายในการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยในแต่ละปีงบประมาณ โดยรายได้ที่จัดเก็บไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่กรุงเทพมหานครต้องจ่ายในการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอย จึงต้องนำงบประมาณของกรุงเทพมหานครที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปีงบประมาณมาจ่าย ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ตารางเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะกับค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บได้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2564

ปี	ค่าใช้จ่ายเก็บขน (ล้านบาท)	ค่าใช้จ่ายกำจัด (ล้านบาท)	รวมค่าใช้จ่าย (เก็บขน + กำจัด) (ล้านบาท)	ค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บได้ (ล้านบาท)	ความแตกต่างของค่าใช้จ่ายกับค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บได้ (ล้านบาท)
พ.ศ. 2560	4,189.91	1,825.41	6,015.32	509.79	5,505.53
พ.ศ. 2561	4,296.98	3,519.61	7,816.59	523.07	7,293.52
พ.ศ. 2562	4,295.13	2,571.59	6,866.72	535.46	6,331.26
พ.ศ. 2563	4,545.68	2,214.29	6,759.97	527.72	6,232.25
พ.ศ. 2564	4,623.77	2,503.22	7,126.99	512.40	6,614.59

ที่มา : สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร

จากตารางที่ 15 จะเห็นได้ว่ากรุงเทพมหานครเก็บค่าธรรมเนียมได้น้อยกว่าค่าใช้จ่ายที่กรุงเทพมหานครจะต้องจ่ายกับจัดการขยะทั้งระบบ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“...ค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณ 12,000 ล้านบาทต่อปี ค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บได้ประมาณ 500 ล้านบาทต่อปี มันต่างกันเยอะนะ ถ้าเราจะแก้โดยการไปเพิ่มอัตราการเก็บค่าธรรมเนียมเท่าตัวก็จะได้แค่ 1,000 ล้าน บาทดังนั้นเรามาลดค่าใช้จ่ายจาก 12,000 ล้านบาท จะไม่ดีกว่าเหรอ ซึ่งถ้าประชาชนแยกขยะ ขยะปลายทางก็จะลดลง ค่าใช้จ่ายในการจัดการมันก็จะลดลง โดยปริยายอยู่แล้ว...”

(ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2565)

“...กทม.นำเงินจากงบประมาณประจำปีมาจ่ายค่ากำจัดขยะ ซึ่งตามกฎหมาย กทม.สามารถเก็บค่าเก็บขนขยะกับค่ากำจัดปลายทางได้ แต่ปัจจุบันเราเก็บเฉพาะค่าเก็บขนขยะที่ได้มาจากการเก็บค่าธรรมเนียม ฯ ไม่ได้เก็บค่ากำจัด ซึ่งค่ากำจัด กทม.นำงบประมาณกลางมาจ่าย ดังนั้นหากเราเก็บได้ทั้งสองส่วนเราก็จะสามารถนำงบประมาณกลางไปใช้พัฒนาส่วนอื่นได้...”

(สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

4.2.2 ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575)

จากการศึกษารายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 พบว่ากรุงเทพมหานครได้ดำเนินการจัดการขยะและมีผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี สรุปได้ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
1. ร้อยละของมูลฝอยที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดและนำไปใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 (2,419.97 ตันต่อวัน)	ร้อยละ 40 (3,388 ตันต่อวัน)	ร้อยละ 58.60 (3,838.26 ตันต่อวัน)
2. ร้อยละชุมชน สถานศึกษา สถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนที่มีการจัดการมูลฝอยเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 (339 แห่ง)	ร้อยละ 20 (407 แห่ง)	ร้อยละ 26.25 (428 แห่ง)
3. ร้อยละของมูลฝอยอันตรายที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 (993 ตันต่อปี)	ร้อยละ 20 (1,192 ตันต่อปี)	ร้อยละ 11.03
4. ร้อยละของมูลฝอยอิเล็กทรอนิกส์ที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 (138 ตันต่อปี)	ร้อยละ 12 (155 ตันต่อปี)	ร้อยละ 10.52
5. ร้อยละของเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับมูลฝอยตกค้างได้รับการแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100
6. ร้อยละของมูลฝอยที่นำกลับไปใช้ประโยชน์ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอยเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2560 (1,436 ตันต่อวัน)	ร้อยละ 40 (2,010 ตันต่อวัน)	ร้อยละ 82.76 (2,624.53 ตันต่อวัน)
7. ร้อยละของปริมาณมูลฝอยที่นำเข้ากำจัดที่ปลายทางลดลงเมื่อเทียบกับปี 2560 (10,526.92 ตันต่อวัน)	ร้อยละ 10	ร้อยละ 14

ที่มา : สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล (2564)

จากผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี จะเห็นได้ว่า กรุงเทพมหานครสามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายตามแผนได้ 5 ตัวชี้วัด และไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จำนวน 2 ตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัดที่ 3 ร้อยละของมูลฝอยอันตรายที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 และตัวชี้วัดที่ 4 ร้อยละของมูลฝอยอิเล็กทรอนิกส์ที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ปริมาณมูลฝอยอันตรายเพิ่มขึ้น และกระทบต่อภารกิจของสำนักงานเขตในการส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอย ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์จึงมากขึ้นตามไปด้วย

4.3 ความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

จากการศึกษาการจัดการขยะตามนโยบายผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) พบว่า มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือการจัดการขยะตามนโยบายผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีการบริหารจัดการขยะเป็น 3 มิติ คือ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ส่งเสริมให้ประชาชนแยะขยะตั้งแต่ต้นทางตามหลัก 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ซึ่งนโยบายด้านการจัดการขยะมีทั้งหมด 8 นโยบาย ได้แก่ 1) เตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมรองรับพื้นที่การค้าหาบเร่แผงลอย 2) สร้างต้นแบบการแยกขยะ ต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร 3) สภาพแวดล้อมเมืองดี จุดทิ้งขยะถูกสุขอนามัย ไม่มีขยะตกค้าง 4) มุ่งเน้นแยกขยะต้นทางและขยะเปียกจากองค์กรแบบมุ่งเป้า 5) รถขยะไซต์เล็ก เข้าใจเมือง เข้าถึงบ้าน 6) ส่งขยะคืนระบบ 7) เพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ และ 8) กวดขันจับ/ปรับการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำอย่างจริงจัง ซึ่งปัจจุบันมีกิจกรรมที่ได้ดำเนินแล้ว ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1) นโยบายสร้างต้นแบบการแยกขยะ ต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร โครงการพัฒนาระบบการจัดการขยะครบวงจร เป้าหมายปี 2565 นำร่อง 3 เขต “ไม่เทรวม” ได้แก่ เขตหนองแขม เขตปทุมวัน และ เขตพญาไท กรอบระยะเวลาในการดำเนินการ 8 เดือน ระหว่างเดือนสิงหาคม 2565 ถึงเดือนมีนาคม 2566 โดยนำร่องขอความร่วมมือประชาชนแยกขยะออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ “ขยะเศษอาหาร” และ “ขยะทั่วไป” พร้อมทั้งบรรจุขยะทั้ง 2 ประเภทในถุงขยะที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนมากขึ้น และได้พัฒนารถขยะแบบใหม่ “รถขยะไม่เทรวม” โดยมีการติดตั้งส่วนเพิ่มเติมในการจัดเก็บขยะเศษอาหารที่รถขยะอัดท้ายขนาด 5 ตัน รวมทั้ง รถขยะเปิดข้าง สำหรับจัดเก็บขยะเศษอาหารเท่านั้น การดำเนินการแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เดือนกันยายน - ตุลาคม 2565 นำร่องเขตละ 3 เส้นทาง ระยะที่ 2 เดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2565

ขยายเป็นจัดเก็บทุกเส้นทางในระดับแขวง ระยะที่ 3 เดือนมกราคม – มีนาคม 2566 ขยายผลครอบคลุมทุกพื้นที่เขต กำหนดกิจกรรมจัดการขยะครบวงจร 3 กิจกรรม ได้แก่

- เก็บขยะแยกประเภท 2 ประเภท “เศษอาหาร” และ “ขยะทั่วไป”
- ส่งเสริมการลดและคัดแยกขยะที่แหล่งกำเนิดตามหลัก Zero Waste
- ตั้งจุดทิ้งขยะแยกประเภท (drop-off point)

เป้าหมายในปี 2566 เขตที่เหลือ 47 เขต จัดเก็บขยะแยกประเภท เศษอาหารและขยะทั่วไป เขตละ 3 เส้นทาง ระดับแขวง และขยายให้ครอบคลุมทุกเส้นทางของ 50 สำนักงานเขตภายในปี 2569 โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายนี้ว่า

“...เหตุผลของการเลือกทำโครงการ ไม่เทรวม เนื่องจากการลงพื้นที่ตั้งแต่ก่อนการหาเสียงพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะพูดว่าแยกขยะทำไม เดี๋ยวเจ้าหน้าที่ กทม. ก็นำมาเทรวมกันอยู่ดี นี่เลยเป็นจุดสำคัญที่ทำให้เราสนใจ 2 ประเด็น คือ 1) ประชาชนขาดความเชื่อมั่น กทม. ในการจัดเก็บขยะ คิดว่า กทม. เทขยะรวมกัน ประชาชนจึงไม่แยกขยะ 2) ขยะที่เก็บมาพบว่ามีเศษอาหารปนเปื้อนกับขยะประเภทอื่น ซึ่งจากตัวเลขสถิติของสำนักสิ่งแวดล้อมจะพบว่าปริมาณขยะ 9,000 ตันต่อวัน แยกออกมา 45 % คือ เศษอาหาร และรถเก็บขยะทุกคันจะมีการแยกอยู่ระดับหนึ่ง เขาแยกสิ่งที่มันที่มีมูลค่า เช่น ขวดพลาสติก อลูมิเนียม กระดาษ แต่สิ่งที่มันไม่ได้ถูกแยก คือ ขยะอินทรีย์ เศษอาหาร ขยะเปียก ที่จะมาผสมกับขยะอื่น เราเลยมองว่าถ้าแยกขยะเปียกออกมาได้ ก็จะทำให้ได้ขยะแห้งหรือรีไซเคิลได้มากขึ้น และเศษอาหารที่แยกออกไปก็ทำประโยชน์ได้ เช่น ปุ๋ยหมัก ผลิตแก๊สชีวภาพ เศษอาหารมันปนเปื้อนสิ่งอื่นมันทำให้แยกยากทำให้สิ่งอื่นไม่มีมูลค่าตามไปด้วย เลยได้มติว่าจะทำโครงการไม่เทรวม โดยการดัดแปลงรถที่มีอยู่เดิม เพิ่มช่องหรือถังไว้สำหรับเทเศษอาหารแยกออกจากขยะประเภทอื่น...”

(ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2565)

2) นโยบายส่งขยะคืนสู่ระบบ โครงการมือวิเศษกรุงเทพ "แยกเพื่อให้...พี่ไม้กวาด" เป็นการต่อยอดความสำเร็จ ของโครงการ "แยกขวดช่วยหมอ ฝาก กทม. ก็ได้นะ" โดยสำนักสิ่งแวดล้อมได้บูรณาการความร่วมมือกลุ่มพันธมิตร เครือข่ายสังคมลดขยะ Less Plastic Thailand, สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (TEI), กลุ่ม PPP Plastics, โครงการวน, สถาบันการจัดการบรรจุภัณฑ์และรีไซเคิลเพื่อสิ่งแวดล้อม (TIPMSE), Youเทิร์น by GC, และ Z-Safe ขยายผลการช่วยเหลือจากกลุ่มอาชีพสาธารณสุข ไปสู่การช่วยเหลือกลุ่มอาชีพอื่น ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยจะมีช่องรับพลาสติกแยกประเภท 5 ประเภท ประกอบด้วย 1.ขวด PET ใส 2.กล่อง UHT 3.ขวดพลาสติกขุ่น 4.พลาสติกกำพร้า 5.ฟิล์มยืด สามารถบริจาคได้ที่จุดรับบริจาค 52 จุดทั่วกรุงเทพฯ ประกอบด้วย บริเวณศาลาว่าการกรุงเทพมหานครเสาชิงช้าและดินแดง รวมถึงบริเวณสำนักงานเขต

50 เขต ของกรุงเทพมหานคร โดยมีกำหนดเพิ่มจุดรับขยะในสวนสาธารณะ 39 แห่ง รวมทั้งศึกษาและขยายขีดความสามารถในการตั้งจุดรับขยะประเภทอื่นในพื้นที่นำร่องต่อไป เช่น ตลาดของกรุงเทพมหานคร 12 แห่ง

3) นโยบายเพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บและขนขยะ ขณะนี้อยู่ระหว่างเสนอปรับปรุงข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร โดยเพิ่มค่าตอบแทนให้กับพนักงานกวาด อัตราค่าตอบแทนอยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฎหมายตามกลุ่มภารกิจ หากผ่านการพิจารณาแล้วจะนำเสนอผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เพื่อนำเสนอต่อสภากรุงเทพมหานครพิจารณาต่อไป และขณะนี้พนักงานกวาดได้รับประกันอุบัติเหตุกลุ่ม กรณีทุพลภาพหรือเสียชีวิต จำนวน 100,000 บาท จากสมาคมวินาศภัยเรียบร้อยแล้ว

จากนโยบายและการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้นนโยบายของผู้ว่ากรุงเทพมหานครมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งมีเป้าประสงค์ "กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ” โดยกรุงเทพมหานครได้แบ่งการดำเนินการจัดการมูลฝอยออกเป็น 3 กลยุทธ์ คือ การจัดการต้นทาง กลางทาง และปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการมูลฝอยที่ต้นทางด้วยการส่งเสริมให้มีการลดและคัดแยกมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดตามหลักการ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ความสอดคล้องดังตารางที่ 17 แต่ส่วนที่มีความแตกต่างคือนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมาหานครมีการเพิ่มรถขยะไซต์เล็ก สำหรับการเก็บขนขยะในซอยต่าง ๆ และเพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ ซึ่งในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครนครระยะ 20 ปีไม่ได้กำหนดไว้ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งให้ข้อมูลว่า

“เรื่องของแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี มีการเขียนกว้างและชัดเจนว่าดำเนินการตามหลัก 3Rs ซึ่งเป็นหลักสากลที่ทั่วไปดำเนินการอยู่แล้ว โดยนโยบายท่านผู้ว่า ฯ ก็ดำเนินการตามหลัก 3Rs เช่นกัน มีเป้าหมายในการลดขยะตั้งแต่ต้นทาง ส่งเสริมให้รีไซเคิล แผนพัฒนา ฯ เป็นกรอบทิศทาง ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเอามาเรียงลำดับความสำคัญยังไง ประเด็นไหนจะนำมาเป็นลำดับแรกที่จะจัดการ ซึ่งเชื่อว่าท่านผู้ว่า ฯ ให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก”

(ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2565)

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี กับ

แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580)	นโยบายผู้ว่า ฯ
กลยุทธ์ : การจัดการมูลฝอยต้นทาง กลางทาง และปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ	กลยุทธ์ : การบริหารจัดการขยะตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ
1.ร้อยละของปริมาณที่มูลฝอยคัดแยกที่แหล่งกำเนิดและนำไปใช้ประโยชน์เมื่อเทียบกับปริมาณมูลฝอยทั้งหมดของปีงบประมาณนั้น	1) สร้างต้นแบบการแยกขยะ ต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร 2) มุ่งเน้นแยกขยะต้นทางและขยะเปียกจากองค์กรแบบมุ่งเป้า
2. ร้อยละมูลฝอยอันตรายและขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถคัดแยกได้จากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี พ.ศ.2560	
3. ร้อยละมูลฝอยติดเชื้อจากสถานบริการสาธารณสุขได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	สภาพแวดล้อมเมืองดี จุดทิ้งขยะถูกสุขอนามัย ไม่มีขยะตกค้าง (จัดให้มีจุดทิ้งขยะติดเชื้อเพิ่มมากขึ้น ทั้งถังขยะทั่วไป ถังขยะของชุมชน รวมทั้งการรณรงค์ให้มีการคัดแยกขยะติดเชื้อในพื้นที่ต่าง ๆ ของเอกชน)
4. ร้อยละมูลฝอยติดเชื้อจากชุมชนมีระบบรองรับและได้รับการจัดเก็บเพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ	
5. ร้อยละภาครัฐ ภาคเอกชน สถานประกอบการ ศาสนสถาน สถานศึกษา และชุมชน (14 กลุ่มเป้าหมาย) ได้รับการส่งเสริมให้คัดแยกมูลฝอยตามที่กฎหมายกำหนดเพิ่มขึ้น (เมื่อเทียบกับจำนวนทั้งหมด)	มุ่งเน้นแยกขยะต้นทางและขยะเปียกจากองค์กรแบบมุ่งเป้า (ดำเนินการคัดแยกประเภทขยะอย่างจริงจังในหน่วยงานองค์กร โดยเฉพาะขยะอินทรีย์ ขยะเศษอาหาร หรือขยะรีไซเคิล ริเริ่มจากหน่วยงานสังกัดกรุงเทพมหานครและสถานที่หรือองค์กรที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและผู้ใช้งานจำนวนมาก)
6. ร้อยละของจุดลักลอบทิ้งขยะมูลฝอย การทิ้งนอกจุด/เวลาที่กำหนด ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง (เทียบกับจำนวนจุดทิ้งมูลฝอยทั้งหมด)	1) สภาพแวดล้อมเมืองดี จุดทิ้งขยะถูกสุขอนามัย ไม่มีขยะตกค้าง (จัดทำแผนงานและประชาสัมพันธ์การเก็บขยะชิ้นใหญ่อย่างชัดเจน)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580)	นโยบายผู้ว่า ฯ
	2) กวดขันจับ/ปรับการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำอย่างจริงจัง
7. จำนวนสถานที่ทิ้งมูลฝอยแยกประเภท เช่น มูลฝอยชิ้นใหญ่ มูลฝอยอันตราย มูลฝอยอิเล็กทรอนิกส์สำหรับประชาชนนำมาทิ้งได้ด้วยตนเอง (Drive Thru)	1) ส่งขยะคืนระบบ (จุด Drop - off นัดรับขยะรีไซเคิลและขยะกำพร้า ครอบคลุมทั้ง 50 เขต)
8. ความสำเร็จของการเก็บขนมูลฝอยแยกประเภท	โครงการ “ไม่เทรวม”
9. ร้อยละของปริมาณมูลฝอยที่นำไปกำจัดด้วยวิธีฝังกลบที่ศูนย์กำจัดมูลฝอย	สร้างต้นแบบการแยกขยะ ต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร (กรุงเทพมหานครจะมุ่งเน้นต่อยอดการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ทั้งการคัดแยกอย่างถูกวิธีและการลดปริมาณขยะ (zero waste to landfill) ต่อยอดและร่วมมือกับภาคีหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่เดิมและสร้างภาคีเครือข่ายใหม่ให้มีจำนวนมากขึ้น ทั้งรูปแบบธนาคารขยะ ธุรกิจเพื่อสังคม ตลอดจนโครงการร่วมมือระหว่างสมาคมผู้ประกอบการภาคเอกชนที่ให้ความสนใจและร่วมผลักดันแนวคิด SDGs และ BCG
10. ร้อยละของมูลฝอยที่กลับไปใช้ประโยชน์ที่ศูนย์กำจัดมูลฝอย	6) ส่งขยะคืนระบบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

4.4 ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

จากการศึกษาผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี จากตารางที่ 16 พบว่ากรุงเทพมหานครสามารถดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน แต่อย่างไรก็ตามปริมาณมูลฝอยของกรุงเทพมหานครตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 – 2565 ก็มีแนวโน้มที่จะปรับตัวสูงขึ้น ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ข้อมูลแสดงปริมาณการเก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2565

ปีงบประมาณ	ปริมาณมูลฝอย (ตัน)	เฉลี่ย (ตัน/วัน)
2556	3,636,595.33	9,963.27
2557	3,628,028.49	9,939.80
2558	3,710,896.71	10,166.84
2559	3,707,659.85	10,130.22
2560	3,842,326.77	10,526.92
2561	3,907,625.90	10,705.82
2562	3,856,033.78	10,564.48
2563	3,484,250.43	9,519.81
2564	3,166,276.27	8,674.73
2565	3,277,468.73	8,979.37

ที่มา : ดัดแปลงข้อมูลจากสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร (2565)

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครและการนำแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ลงสู่การปฏิบัติผ่านการศึกษาข้อมูลจากรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประกอบกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามแนวคิดของวรเดช จันทรศร (2552) ซึ่งได้อธิบายว่าองค์กรต่าง ๆ ที่สามารถนำนโยบาย แผนงาน โครงการไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีปัจจัยอะไรที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้นโยบาย แผนงาน โครงการ ดำเนินการสำเร็จ บรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งตัวแบบที่สอดคล้องกับการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร คือ ตัวแบบเชิงบูรณาการ (Integrated Mode) ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ สมรรถนะขององค์กร ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม ภาวะผู้นำและความร่วมมือ และการเมืองและการบริหารสิ่งแวดล้อมภายนอก จากตัวแบบเชิงบูรณาการประกอบกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (พ.ศ.2556 - 2575) แบ่งเป็น 5 ประเด็น ประกอบด้วยประเด็นตามตัวแบบบูรณาการ 4 ประเด็น และเพิ่มด้านกฎหมาย เนื่องจากผลจากการสัมภาษณ์พบว่ามีประเด็นปัญหาด้านนี้ด้วย รายละเอียดปัญหาและอุปสรรคในแต่ด้าน มีดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1) สมรรถนะขององค์กร

1.1 โครงสร้างองค์การ

กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย สภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งมาจากการเลือกตั้ง โครงสร้างกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยหน่วยงานสำนัก ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลาง จำนวน 19 สำนัก และแบ่งการปกครองออกเป็น 50 สำนักงานเขต มีประชากร 5,527,994 คน ชุมชนจำนวน 2,016 ชุมชน บนพื้นที่ 1,568.65 ตารางกิโลเมตร จากการบริหารราชการกรุงเทพมหานครซึ่งประกอบด้วยการเมืองและระบบราชการ ประกอบกับโครงสร้างองค์การแบบแนวราบซึ่งแบ่งหน่วยงานออกเป็นการบริหารรายเขต แสดงให้เห็นว่าการดำเนินกรุงเทพมหานครจะต้องมีการติดต่อประสานงานกัน อีกทั้งกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยซึ่งเป็นศูนย์กลางการเจริญเติบโตทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การขับเคลื่อนเมืองหลวงของประเทศต้องประกอบด้วยหลายองค์การทั้งรัฐ เอกชน รวมถึงภาคประชาสังคม ซึ่งปัญหาเชิงโครงสร้างนี้ถือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับกรุงเทพหานครในการจัดการขยะ เนื่องจากการบรรลุเป้าหมายของการดำเนินงานขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งกรุงเทพมหานครไม่สามารถแก้ไขปัญหาเพียงลำพังได้ ประกอบกับความหลากหลายเชิงพื้นที่ของกรุงเทพมหานครที่มีทั้งเขตเมืองและชานเมือง ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาการจัดการขยะในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันตามบริบทพื้นที่ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“...กทม.มีประชากรและชุมชนที่หลากหลาย การวางระบบในแต่ละเขตจึงแตกต่างกันไป การจัดการขยะควรขึ้นยู่กับแต่ละสำนักงานเขตแตกต่างกันไป ดังนั้นเสื้อตัวหนึ่งสวมกันทุกคนไม่ได้ ควรออกแบบให้เหมาะสม ออกกฎระเบียบเพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันได้ แต่การประยุกต์ใช้ต้องแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่...”

(กรมควบคุมมลพิษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565)

“...กทม. มีทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชน ประชาชน ประชากรแฝง นักท่องเที่ยว ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด...”

(สำนักสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

“...การจัดการขยะจะบรรลุเป้าหมายต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนร่วมมือกัน โดยเฉพาะประชากรแฝง ที่มาทำงานก่อสร้างหรือเข้ามาทำงานชั่วคราว รวมไปถึงนักท่องเที่ยว ซึ่งการรณรงค์ขอความร่วมมือทำได้แต่จะไม่ค่อยมีคนปฏิบัติตาม เพราะประชากรแฝงมาเดี๋ยวก็ไป ฉะนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับสำนักงานเขตแต่ฝ่ายเดียว...”

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตปทุมวัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

“...ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการใดใดก็ตาม กทม. ไม่สามารถทำโดยลำพังได้ ต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่นด้วย เช่น การจัดการขยะของเรา ในระยะสั้นการเก็บขยะกระทบกับการจราจร การรณรงค์แยกขยะจะกระทบกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน หรือในระยะยาวจะกระทบกับองค์กรเอกชนในการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ย่อยสลายได้ง่าย ไม่ส่งผลกระทบกับการเกิดขยะ...การที่แผนพัฒนา ฯ จะสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายได้เร็วหรือช้า ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม กทม.ดำเนินงานร่วมกับหลายภาคส่วน ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่าเข้ามามีส่วนร่วมมากแค่ไหน 2) งบประมาณ ปัจจุบัน กทม...เนื่องจาก กทม. ประกอบด้วยหลายหน่วยงาน การทำงานของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล เราจะมีการแบ่งงานเป็นกลุ่มงาน โดยแต่ละกลุ่มงานจะรับผิดชอบสำนักประมาณ 2 – 3 สำนัก และในขณะเดียวกันแต่ละกองก็ต้องรับผิดชอบกลุ่มเขตด้วย ซึ่งเราเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมการสื่อสารในแต่ละสำนักและแต่ละเขตผ่านนักวิเคราะห์นโยบายและแผนที่ประจำอยู่เขตนั้น ๆ ซึ่งมีเขตละ 1 คน ในการนำแผนลงสู่การปฏิบัติ”

(สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

1.2 งบประมาณ

จากการศึกษางบประมาณของกรุงเทพมหานครที่ได้จัดสรรให้กับสำนักและสำนักงานเขตในการจัดการขยะพบว่างบประมาณส่วนใหญ่เป็นงบประมาณรายจ่ายที่ต้องจ่ายประจำ เช่น งบบุคลากร อุปกรณ์ การซ่อมเซมยานพาหนะ เป็นต้น ประกอบกับรายได้ที่กรุงเทพมหานครจัดเก็บจากค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะมูลฝอยสามารถจัดเก็บได้น้อยกว่ารายจ่ายที่กรุงเทพมหานครต้องรับผิดชอบ กรุงเทพมหานครจึงต้องนำงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปีงบประมาณมาจ่ายในการเก็บขนและกำจัดขยะของประชาชนซึ่งค่าธรรมเนียมไม่สามารถจ่ายได้ทั้งหมด ส่งผลให้งบประมาณในการแก้ไขปัญหาขยะตั้งแต่ต้นทางหรือสำหรับการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนจัดการขยะได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการนั้นมีปริมาณที่น้อย งบประมาณไม่เพียงพอกับกับการแก้ไขปัญหาขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิดตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ขยะปลายทางเพิ่มขึ้น ค่าใช้จ่ายในการกำจัดก็มากขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ดังนี้

“...งบประมาณเป็นเรื่องสำคัญ เพราะบ่อยครั้งที่ทุกยุคสมัยของผู้บริหารระดับประเทศหรือจังหวัดจะจัดลำดับความสำคัญของนโยบายอื่น ๆ มาก่อน ซึ่งการจัดการขยะจะอยู่ลำดับท้าย ๆ ส่งผลให้ได้งบประมาณน้อย การแก้ไขจึงไม่ถูกให้ความสำคัญและงบประมาณก็ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้...”

(กรมควบคุมมลพิษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

“...ปัจจุบันค่าการจัดการขยะไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บ การกำจัด รวมทั้งหมดประมาณ 12,000 ล้านบาทต่อปี มองว่าเราใช้เยอะไปไหม ซึ่งถ้าเทียบกับการศึกษาเราใช้ 4,000 ล้านบาทต่อปี สาธารณสุข 6,000 ล้านบาทต่อปี แสดงว่าเงินที่เรานำไปใช้กับการจัดการขยะเป็นสามเท่าของการศึกษา เรานำเงินที่มีไปใช้กับการจัดการขยะมากและกลับไม่ได้นำไปใช้กับการศึกษาหรือสาธารณสุข ถ้าเราลดค่าใช้จ่ายการจัดการขยะ เราก็จะมีเงินไปพัฒนาเรื่องการศึกษาและสาธารณสุขได้มากขึ้น ...”

(ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2565)

“...ข้อจำกัดของการนำแผนสู่การปฏิบัติ คือ 1) ไม่ได้งบประมาณตามแผน 2) งบประมาณที่ได้เป็นงบด้านโครงสร้าง เช่น บุคลากรหรือการซื้อรถเก็บขน ไม่ใช่งบดำเนินกิจกรรม 3) การให้ความสำคัญของผู้อำนวยการเขต...”

(สำนักสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

“...ด้านงบประมาณ สำนักงานเขตจะได้งบประมาณจากสำนักสิ่งแวดล้อมซึ่งจัดสรรให้โดยงบประมาณส่วนใหญ่เป็นงบบุคลากรหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในส่วนของงบประมาณในการจัดกิจกรรมจะมีน้อย...”

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตจตุจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565)

“...งบประมาณ ซึ่งได้รับผลกระทบจากภายนอกที่ทำให้เราต้องนำงบประมาณไปใช้ในสิ่งที่จำเป็นกว่า เกิดการจัดลำดับความสำคัญขึ้น ทำให้บางกลยุทธ์อาจจะไม่ได้ถูกจัดสรรงบประมาณ ซึ่งก็จะทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ในปีนั้น เป้าหมายก็จะถูกยืดออกไป... เรื่องงบประมาณ เป็นข้อจำกัดที่ทำให้หลายโครงการไม่สามารถทำทันทีได้ บางเรื่องเข้ามาด่วนก็ต้องไปแก้ก่อน ซึ่งเรามองว่าบางเรื่องอาจจะสำเร็จได้โดยไม่ใช้งบประมาณก็ได้ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลจึงพยายามคิดและกำหนดกลยุทธ์ที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้โดยที่ใช้งบประมาณน้อยลงหรือไม่ใช้งบประมาณ”

(สำนักยุทธศาตร์และประเมินผล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

1.3 บุคลากร

จากการศึกพบว่ากรุงเทพมหานครมีเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนประจำสำนักงานเขต 1 คนต่อ 1 สำนักงาน ซึ่งเป็นผู้ที่ถ่ายทอดนโยบาย แผนงาน โครงการสู่การปฏิบัติให้กับบุคลากรในสำนักงานเขต ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานส่วนกลาง และในส่วนของการปฏิบัติตามนโยบายกรุงเทพมหานครนั้นมีพนักงานเก็บขยะจำนวน 11,199 คน

พนักงานกวาดจำนวน 9,524 คน ซึ่งไม่เพียงพอกับปัญหาการจัดการขยะเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเมือง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

"...ในเรื่องการนำแผนลงสู่การปฏิบัติของ กทม. เราขาดบุคลากรสำคัญไป ก็คือ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน เพราะมี 1 คนต่อ 1 สำนักงานเขต ซึ่งจะต้องประสานกับเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย...เรื่องบุคลากร ถือเป็นข้อจำกัด แต่เราไม่มีทางเลือกเพราะกำหนดว่างบประมาณด้านบุคลากรไม่ควรเกิน 40% เพราะฉะนั้นเราก็ต้องไปพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานได้หลากหลายหน้าที่ และบูรณาการภาคีเครือข่ายให้เข้ามามีส่วนร่วม"

(สำนักยุทธศาตร์และประเมินผล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

"...ขาดเจ้าหน้าที่เก็บขนมูลฝอย เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เปิดรับสมัครแต่มีผู้สมัครน้อย ประกอบกับขาดคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่กรุงเทพมหานครกำหนด ซึ่งเจ้าหน้าที่เก็บขนมูลฝอยมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมทุกปี เนื่องจากเขตจตุจักรเป็นศูนย์กลางด้านคมนาคมของกรุงเทพ ฯ มีห้างสรรพสินค้า ที่พักอาศัยเพิ่มขึ้น ประชากรแฝงมากขึ้นตามการเจริญเติบโต ปริมาณขยะจึงเพิ่มขึ้น..."

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตจตุจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2565)

"...เจ้าหน้าที่เก็บขนขยะไม่เพียงพอ เพราะงานเสี่ยงและหนัก และคนในรุ่นหลัง ๆ ไม่มาทำงานแบบนี้แล้ว และอยากให้เพิ่มความมั่นคงในการทำงาน เพราะส่วนมากพนักงานเก็บขนมูลฝอยเป็นลูกจ้างชั่วคราว ไม่มีตำแหน่งให้บรรจุ ทำให้ได้รับสวัสดิการน้อย ควรมีการบรรจุให้ทุกคน เพื่อความมั่นคงในชีวิตการทำงาน และควรมีประกันอุบัติเหตุเพราะการทำงานเก็บขนขยะในเวลากลางคืนเสี่ยงต่อการถูกรถเซี่ยวชนและใช้แรงงานหนักในการเก็บขนขยะมูลฝอย และเสี่ยงกับเชื้อโรคที่มากับขยะ..."

(พนักงานเก็บขนมูลฝอย สำนักงานเขตคลองเตย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2565)

Chulalongkorn University

1.4 วัสดุอุปกรณ์

กรุงเทพมหานครมีรถที่ใช้ในการเก็บขนมูลฝอยจำนวน 1,829 คัน และเรือที่ใช้ในการเก็บขนมูลฝอยทางน้ำจำนวน 47 ลำ ซึ่งไม่เพียงพอกับปัญหาการจัดการขยะเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของเมือง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ประกอบกับบริบทพื้นที่ที่มีตรอก ซอก ซอยจำนวนมากในแต่ละพื้นที่ส่งผลให้รถเก็บขนมูลฝอยที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถเข้าจัดเก็บขยะได้สะดวก ตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

"...ด้านทรัพยากรถือว่าไม่เพียงพอโดยเฉพาะพื้นที่เขตรอบนอก เนื่องจากมีการขยายตัวของเมือง เกิดการก่อสร้างหมู่บ้านในเขตรอบนอกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประชากรเพิ่มขึ้น ปริมาณขยะก็มากขึ้น ส่งผลให้รถเก็บขนขยะ อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมไปถึงบุคลากรในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ..."

(สำนักสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

“...ปัญหาคือรถเก็บขนขยะมีขนาดใหญ่ ควรมีรถเก็บขนขยะที่มีขนาดเล็กกว่านี้ เพราะพื้นที่ตรอกซอกซอยใน กทม. ค่อนข้างเล็ก ปกติเราไปเก็บขนก็ต้องมีการชักลากออกมาซึ่งค่อนข้างลำบาก และด้วยภาวะเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตมากขึ้น มีห้างสรรพสินค้าเพิ่มขึ้น ประชากรแฝงมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะมากขึ้น ควรเพิ่มปริมาณรถเก็บขนขยะให้เพียงพอต่อการเติบโต...”
(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตปทุมวัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565)

“...เนื่องจากเขตจตุจักรเป็นศูนย์กลางด้านคมนาคมของกรุงเทพ ฯ มีห้างสรรพสินค้าที่พักอาศัยเพิ่มขึ้น ประชากรแฝงมากขึ้นตามการเจริญเติบโต ปริมาณขยะจึงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนสัญจรไปมา ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่เพียงพอ...”

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตจตุจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2565)

2) ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม

จากการศึกษารายงานการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร ประจำปี พ.ศ. 2564 พบปัญหาอุปสรรคในการวางแผนและควบคุม คือ หน่วยงานไม่ได้นำแผนปฏิบัติราชการไปสู่การปฏิบัติ มีการเปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายจากแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญและไม่มีความเข้าใจการรายงานผลการดำเนินงานตัวชี้วัดตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครประจำปี รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยผลกระทบของการดำเนินงาน รวมทั้งการคาดการณ์แนวโน้มของสถานการณ์ในอนาคต ทำให้การประเมินผลภาพรวมของแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครขาดความครบถ้วน ชัดเจน และมีการปรับเปลี่ยนบุคลากรซึ่งรับผิดชอบในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมหานครประจำปีทุกปีส่งผลให้การประเมินผลและการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานล่าช้า ทำให้ต้องใช้เวลาในการประสานงานและแก้ไข และจากการสัมภาษณ์พบว่ากรุงเทพมหานครมีการควบคุมโดยกำหนดเป็นตัวชี้วัดให้กับทุกสำนักงานเขตเพื่อขับเคลื่อนการจัดการปัญหาขยะตามแผน และรายงานผลการดำเนินงานผ่านระบบฐานข้อมูลกลางของกรุงเทพมหานคร ซึ่งแต่ละสำนักงานเขตก็จะมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปเพื่อให้บรรลุผลตามตัวชี้วัดที่กำหนด รวมไปถึงการจัดการขยะเป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขกรุงเทพมหานครจึงไม่สามารถควบคุมให้เป็นไปตามแผนได้ทั้งหมด ตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“...แผนพัฒนา ฯ ฉบับปรับปรุง เราสร้างมากจากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ SDG เป็นหลัก แล้วเขียนถ่ายระดับมาเป็นแผนพัฒนา ฯ กทม. สาเหตุที่ปรับคือเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีเป้าหมายสิ้นสุดที่ปี 2580 เหมือนกัน ซึ่งกำหนดให้ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้าน ซึ่งเราจะแบ่งแผนออกเป็น 4 ช่วง ช่วงละ 5 ปี โดยในแต่ละช่วงเราจะมีการปรับให้เข้ากับบริบทหรือสถาณการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป วิธีการนำสู่การปฏิบัติคือจะมีการกำหนดเป็นแผนปฏิบัติราชการ

ของ กทม. ในแต่ละปีโดยมีเป้าหมายตามแผนพัฒนา ฯ และเชื่อมโยงสอดคล้องกับนโยบายผู้บริหารในแต่ละยุค โดยในปีนี้ก็คือสอดคล้องกับนโยบายของท่านผู้ว่า ฯ ซึ่งจะอยู่ช่วงห้าปีที่ 3 ของแผนพัฒนา ฯ พอดี คือ ปี 2566 – 2570...ในแต่ละปีจะมีการทำแผนประจำปี ซึ่งจะมีการจัดลำดับความสำคัญกว่าปีนี้จะมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ไหน เช่น ปี 67 เราจะเน้นยุทธศาสตร์การลดความเหลื่อมล้ำด้วยการบริหารเมืองรูปแบบอารยะสำหรับทุกคน ถามว่าทำไมเราถึงเลือกยุทธศาสตร์นี้เป็นลำดับแรก ทำไมไม่มองเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องแรก เพราะเราต้องคำนึงถึง 4 ประเด็นในการลำดับความสำคัญ คือ 1) ความต้องการของประชาชน 2) นโยบายและแผนของผู้บริหาร 3) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าที่เรานำโครงการไปดำเนินการมีผลอย่างไร เพื่อนำมาปรับการลำดับยุทธศาสตร์ให้เหมาะสม ว่างบประมาณหรือโครงการที่ลงไปได้ผลดีไหม ถ้าดีแล้ว เราจะควรเน้นเรื่องใดต่อไป เน้นเรื่องอื่นที่ยังไม่ได้ทำไหม 4) Trend เราจะดูทั้งกระแสในระดับประเทศและโลก ว่าขณะนี้เขามุ่งเน้นอะไร มีทิศทางการพัฒนาไปในทิศทางไหน ดังนั้นจาก 4 ปัจจัยของการลำดับความสำคัญนี้เราจึงมีการปรับแผนอยู่เสมอ และปัจจัยดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดแผนในแต่ละปีและไปสู่การจัดสรรงบงบประมาณ...”

(สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

“...แผนพัฒนา ฯ เป็นกรอบให้การดำเนินงานของทุกหน่วยงานมีเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งในเรื่องของโครงการแต่ละปีนั้นสำนักสิ่งแวดล้อมจะมีโครงการในภาพรวมของ กทม.ที่ทุกสำนักงานต้องดำเนินการและแบ่งงบประมาณให้กับสำนักงานเขตในการจัดการขยะ โดยกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรม ส่งสื่อต่าง ๆ ไปให้ ซึ่งแต่ละสำนักงานเขตสามารถจัดกิจกรรมรณรงค์หรือดำเนินการในรูปแบบของตนเองตามบริบทพื้นที่...”

(สำนักสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

“...เนื่องจาก กทม.ประกอบด้วยหลายหน่วยงาน การทำงานของสำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล เราจะมีการแบ่งงานเป็นกลุ่มงาน โดยแต่ละกลุ่มงานจะรับผิดชอบสำนักประมาณ 2 – 3 สำนัก และในขณะเดียวกันแต่ละกองก็ต้องรับผิดชอบกลุ่มเขตด้วย ซึ่งเราเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมการสื่อสารในแต่ละสำนักและแต่ละเขต ผ่านนักวิเคราะห์นโยบายและแผนที่ประจำอยู่เขตนั้น ๆ ซึ่งมีเขตละ 1 คน ในการนำแผนลงสู่การปฏิบัติจะทำผ่านแผนประจำปี ซึ่งมีสำนักยุทธศาสตร์เป็นทีมให้คำปรึกษา เป็นผู้กำหนดตัวชี้วัดให้กับสำนักงานเขต นักวิเคราะห์นโยบายและแผนแต่ละเขตก็จะลงรายละเอียดโครงการและรวบรวมผลการดำเนินงานจากฝ่ายต่าง ๆ และรายงานความก้าวหน้าให้สำนักยุทธศาสตร์ผ่านระบบฐานข้อมูลของ กทม. จะมีการสื่อสารกันว่านโยบายหรือแผนต่าง ๆ ในปีนี้จะทำโครงการอะไร กำหนดให้สำเร็จในปีไหน เราจะหารือกันเพื่อจัดทำโครงการในภาพรวมและของบประมาณ...”

(สำนักยุทธศาตร์และประเมินผล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

“...ในส่วนของการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเรื่องการจัดการขยะจะถูกกำหนดเป็นตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายของทุกสำนักงานเขต ทั้งนี้ นอกจากโครงการของสำนักสิ่งแวดล้อม สำนักงานเขตก็สามารถกำหนดกิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาขยะในรูปแบบของตนเองเพิ่มเติมได้ โดยเขียนโครงการมาพร้อมกับการของบประมาณประจำปี ซึ่งแต่ละสำนักงานเขตก็จะเขียนโครงการมาตามการลำดับความสำคัญของเขตนั้น ๆ ซึ่งบางครั้งการจัดการขยะอาจไม่ได้เป็นโครงการหลักเนื่องจากมีโครงการอื่นที่สำคัญกว่า...เนื่องจากการดำเนินงานของ กทม.จะมีการติดตามอยู่เสมอ หากไม่เป็นไปตามแผน สามารถเสนอและปรับได้ตามความเหมาะสม ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป...”

(สำนักสิ่งแวดล้อม สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

“...การนำแผนมากำหนดเป็นตัวชี้วัดในการดำเนินงานว่าให้สำนักงานเขตดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ผมก็รู้สึกอึดอัดบ้าง เพราะผมมองว่าการจัดการขยะจะบรรลุเป้าหมายต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนร่วมมือกัน โดยเฉพาะประชากรแฝง...”

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตปทุมวัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565)

3) ภาวะผู้นำและความร่วมมือ

3.1 ภาวะผู้นำ

ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะ ภาวะผู้นำถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นโยบายการจัดการขยะลงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้อำนวยการแต่ละสำนักงานเขตจะต้องมีภาวะผู้นำในการนำแผนสู่การปฏิบัติ กำหนดแผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาขยะเป็นโครงการสำคัญของสำนักงานเขตในแต่ละปีงบประมาณ เพื่อให้บุคลากรในสำนักงานมุ่งเป้าหมายเดียวกัน และได้มีการเสนอโครงการของบประมาณในการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะ รวมทั้งต้องมีภาวะผู้นำในการกำหนดเป็นวาระสำคัญในการประชุมติดตามผลการดำเนินงานการจัดการขยะเป็นประจำทุกเดือนเพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“...ข้อจำกัดของการนำแผนสู่การปฏิบัติ คือ 1) ไม่ได้งบประมาณตามแผน 2) งบประมาณที่ได้เป็นงบด้านโครงสร้าง เช่น บุคลากรหรือการซื้อรถเก็บขน ไม่ใช่งบดำเนินกิจกรรม 3) การให้ความสำคัญของผู้อำนวยการเขต...การจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการขยะในแต่ละเขตไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับการลำดับความสำคัญของแต่ละสำนักงานเขต...”

(สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

“...โดยคนที่ทำงานใกล้ชิดกับเรื่องแผนที่สุดและจะทำให้แผนพัฒนา ฯ สำเร็จไหม มี 2 ท่าน คือ คนที่ 1 นักวิเคราะห์นโยบายและแผนของแต่ละสำนักงานเขต คนที่ 2 คือ ผู้อำนวยการเขต สองท่านนี้ต้องมีการหารือและกำหนดว่าเรื่องแผนงานโครงการหรือนโยบายต่าง ๆ ต้องอยู่ในวาระการประชุมเป็นประจำทุกเดือนของสำนักงานเขต และเมื่อหัวหน้าฝ่ายแต่ละฝ่ายประชุมระดับเขตเสร็จก็ต้องกลับไปสื่อสารหรือประชุมกับเจ้าหน้าที่ระดับผู้ปฏิบัติในฝ่ายของตนเองให้รับรู้เข้าใจเรื่องแผนและดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายเช่นเดียวกัน...”

(สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

3.2 ความร่วมมือ

การแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐทั้งภายในและภายนอกสังกัดกรุงเทพมหานคร หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตของทุกคนในกรุงเทพมหานคร ไม่ว่าจะเป็นประชากรที่อาศัยอยู่เป็นประจำ ประชากรแฝงหรือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่กรุงเทพมหานครล้วนเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะความร่วมมือจากชุมชนซึ่งเป็นแหล่งรวมประชากรส่วนใหญ่ของกรุงเทพมหานครซึ่งพบว่ามีปริมาณขยะที่เกิดจากชุมชนเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้มีการคัดแยกขยะ รวมทั้งความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ความร่วมมือจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครยังคงอยู่ ตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“...การจัดการขยะจะสำเร็จได้ มี 2 ปัจจัยหลักที่สำคัญคือ 1) การสื่อสาร การสื่อสารคือสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการขยะสำเร็จ หากการสื่อสารดี ประชาชนเข้าใจให้ความร่วมมือ มีจิตสาธารณะมากขึ้น ตระหนักมากขึ้น และอีกสิ่งที่สำคัญคือต้องมีกฎหมายมาช่วยกำกับ เพราะจิตสาธารณะอย่างเดียวไม่ได้ 2) การมีส่วนร่วม กทม. มีทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชน ประชาชน ประชากรแฝงนักท่องเที่ยว ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด...อยากให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ มีวินัยในเรื่องการทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะหากทุกคนช่วยกันแยกขยะ ทิ้งขยะถูกที่ ไม่มองว่านี่คือหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่ต้องจัดการ แต่คือสิ่งที่ทุกคนต้องร่วมมือกัน ประชาชนคำนึงถึงส่วนรวมมากขึ้น การจัดการขยะต้นทางดีก็จะไม่เกิดปัญหาไปยังกลางทางและปลายทาง...”

(สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

“...ปัญหาความร่วมมือของประชาชนและสถานประกอบการ ไม่ให้ความร่วมมือ มักทิ้งขยะนอกเวลา เช่น ทิ้งในเวลากลางวัน ทำให้ขยะล้นถังและรถขยะต้องไปเก็บขนในเวลากลางวัน เกิดปัญหาการจราจร ชุมชนไม่เข้มแข็ง ชุมชนที่เป็นนิติบุคคลหรือชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ของตนเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

เช่น อยู่อาศัยในพื้นที่ของสำนักงานทรัพสินย์พระมหากษัตริย์ กรมธนารักษ์ เป็นต้น ซึ่งอยู่เพื่อรอรื้อ รอไล่ที่ ทำให้คนในชุมชน ไม่ผูกพันกับชุมชน ชุมชนไม่เข้มแข็ง ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าไร..."

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตปทุมวัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565)

"...การที่แผนพัฒนา ฯ จะสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายได้เร็วหรือช้า ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม กทม.ดำเนินงานร่วมกับหลายภาคส่วน ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่าเข้ามามีส่วนร่วมมากแค่ไหน 2) งบประมาณ ปัจจุบัน กทม. มีงบประมาณเฉลี่ย 80,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งไม่ได้นำมาแก้ไขปัญหาขยะทั้งหมด ในแต่ละปีจะมีการทำแผนประจำปี ซึ่งจะมีการจัดลำดับความสำคัญว่าปีนี้จะมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ไหน...ถ้าทุกภาคส่วนร่วมกันทำกิจกรรม Zero waste ขยะก็เป็นศูนย์ได้โดยที่เราไม่ต้องใช้งบประมาณ ในทางตรงกันข้าม หากไม่ร่วมกัน บริษัทต่างคนต่างผลิตสินค้าแบบเดิม ประชาชนมีการใช้ผลิตภัณฑ์ไปเรื่อย ๆ ขยะก็เพิ่มขึ้น เราก็ต้องนำงบประมาณไปจัดการปัญหาขยะอีก ไม่ได้นำไปใช้กับเรื่องอื่น"

(สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

"...ประชาชนส่วนใหญ่ไม่แยกขยะ ไม่ว่าจะเป็นในชุมชนหรือตามท้องถนนก็ไม่แยกขยะ เป็นการทิ้งรวมทั้งหมด จะมีแค่ห้างสรรพสินค้า โรงแรม อาคารนิติบุคคลที่มีการแยกขยะ...อุปสรรคในการเก็บขนขยะมูลฝอย คือ ประชาชนจอดรถบนถนนทางเข้าชุมชน ทำให้ทางเข้าเก็บขนขยะแคบ รถเก็บขนขยะเข้าไม่ได้ เจ้าหน้าที่ต้องชักลากขยะออกมา หรือจอดรถบริเวณที่รถเก็บขนขยะต้องจอดเก็บขนขยะ แต่ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ขยับรถออก ส่งผลให้การเก็บขนยากและช้า เกิดปัญหาการจราจรในเวลานั้นและ ประชาชนทิ้งขยะไม่ตรงเวลาที่กำหนด เมื่อประชาชนมาทิ้งนอกเวลาก็ทำให้ขยะไม่ถูกเก็บตามรอบที่กำหนด ทำให้ขยะล้นถัง ไม่สะอาด ซึ่งโดยปกติจะกำหนดให้ทิ้งตั้งแต่ 18.00 – 03.00 น. และรถเก็บขนขยะจะวิ่งเก็บตลอดเวลา เว้นช่วงเวลาที่มีการจราจรหนาแน่น เวลา 07.00 – 09.00 น. ให้หลีกเลี่ยงการเก็บขนขยะเวลานั้นเพราะจะทำให้เกิดปัญหาการจราจร"

(พนักงานเก็บขนมูลฝอย สำนักงานเขตคลองเตย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2565)

"...ประชาชนทิ้งขยะไม่ถูกที่ ทิ้งขยะนอกเวลา ส่งผลให้ขยะตกค้าง โดยเฉพาะผู้ค้าในตลาดและประชาชนไม่คัดแยกขยะ จะมีเพียงบริษัทเอกชนที่มีการคัดแยกขยะในองค์กร การให้ประชาชนคัดแยกขยะถือว่าทำได้ยาก..."

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตจตุจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2565)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

4) การเมืองและการบริหารสิ่งแวดล้อมภายนอก

4.1 การเมือง

จากการศึกษาพบว่าประเด็นปัญหาในการจัดการขยะคือการจัดการขยะไม่ถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นผู้นำด้านนโยบายของประชาชนที่มาจากการเมือง เนื่องจากมีนโยบายอื่นที่สำคัญหรือส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนซึ่งต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน รวมถึงการเลือกแก้ไขปัญหาที่เห็นผลเร็ว เพื่อให้เป็นผลการดำเนินงานของนักการเมืองแต่ละยุคสมัย ส่งผลให้การจัดการขยะไม่ได้รับการให้ความสำคัญ ได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

"...ทุกยุคสมัยของผู้บริหารระดับประเทศหรือจังหวัดจะจัดลำดับความสำคัญของนโยบายอื่น ๆ มาก่อน ซึ่งการจัดการขยะจะอยู่ลำดับท้าย ๆ ส่งผลให้ได้งบประมาณน้อย การแก้ไขจึงไม่ถูกให้ความสำคัญและงบประมาณก็ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหานี้ได้...ท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ก็จะต้องใช้งบประมาณในการดำเนินนโยบายอื่นที่ในแต่ละยุคสมัยของผู้บริหารท้องถิ่นมองว่าสำคัญกว่าเรื่องขยะ เช่น ความเป็นอยู่ของประชาชน การสร้างถนน และหากมองในแง่การเมืองก็ต้องเลือกทำในประเด็นที่ประชาชนจะเห็นการเปลี่ยนแปลงได้เร็วที่สุด มากกว่าการดำเนินการแก้ไขเรื่องจัดการขยะที่เห็นผลช้า เหตุผลนี้เลยทำให้เรื่องขยะเป็นเรื่องที่แต่ละยุคสมัยให้ความสำคัญน้อย งบประมาณในการจัดการขยะจึงน้อยตามไปด้วยและไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังสักที..."

(กรมควบคุมมลพิษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565)

4.2 การบริหารสิ่งแวดล้อมภายนอก

ด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่กรุงเทพมหานครไม่สามารถควบคุมได้ แต่ส่งผลต่อการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก กรุงเทพมหานครจึงต้องมีการปรับตัวให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

"...ปัญหาอุปสรรค เกิดจาก 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยภายนอกที่เราไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การแร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้ามากระทบทำให้ไม่สามารถดำเนินการในหลายกิจกรรมได้ บางกิจกรรมก็ต้องยกเว้นไปก่อน ไปดำเนินการในปีอื่นแทน 2) ปัจจัยภายใน คือ งบประมาณ ซึ่งได้รับผลกระทบจากภายนอกที่ทำให้เราต้องนำงบประมาณไปใช้ในสิ่งที่จำเป็นกว่า เกิดการจัดลำดับความสำคัญขึ้น ทำให้บางกลยุทธ์อาจจะไม่ได้ถูกจัดสรรงบประมาณ ซึ่งก็จะทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ในปีนั้น เป้าหมายก็จะถูกยืดออกไป..."

(สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565)

“...เทคโนโลยีพัฒนาไปเรื่อย ๆ ควรมีการให้เอกชนมาสนับสนุนในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง และรัฐต้องสร้างกฎระเบียบมากำกับภาคเอกชน บริษัทต่าง ๆ อย่างเข้มข้น เพื่อควบคุมปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นจากเทคโนโลยีและไม่ให้ปล่อยมลพิษสู่สังคม...”

(กรมควบคุมมลพิษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565)

“...เนื่องจากเขตจตุจักรเป็นศูนย์กลางด้านคมนาคมของกรุงเทพ ฯ มีห้างสรรพสินค้าที่พักอาศัยเพิ่มขึ้น ประชากรแฝงมากขึ้นตามการเจริญเติบโต ปริมาณขยะจึงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนสัญจรไปมา ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ไม่เพียงพอ...”

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตจตุจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2565)

5) กฎหมาย

ประเทศไทยขาดกฎหมายการจัดการขยะในภาพรวมของประเทศ มีเพียงกฎหมายที่ดำเนินการเฉพาะด้าน ส่งผลให้ไม่เกิดการแก้ไขปัญหาขยะในระดับประเทศ และขาดกฎหมายควบคุม กำกับการจัดการขยะของประชาชนให้เป็นไปแนวทางเดียวกันหรือส่งเสริมการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อประเทศไม่มีกฎหมายเหล่านี้ก็ส่งผลให้กรุงเทพมหานครเกิดปัญหาในการควบคุมปริมาณขยะของกรุงเทพมหานครตามไปด้วย เช่น ไม่มีกฎหมายหรืออำนาจในการควบคุมให้ประชาชน บริษัท ห้างสรรพสินค้าหรือหน่วยงานต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามนโยบายหรือเป้าหมายของกรุงเทพมหานคร ทำได้เพียงการขอความร่วมมือ ซึ่งบางกรณีการขอความร่วมมืออาจไม่เพียงพอ และด้านการบังคับใช้กฎหมาย กรุงเทพมหานครไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บค่าธรรมเนียมตามข้อบัญญัติที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“...ยังไม่มีกฎหมายที่คลุมภาพรวมของประเทศไทย จะมีแต่กฎหมายที่แบ่งไปตามประเภทขยะ ไม่มีกฎหมายใหญ่เหมือนต่างประเทศที่ควบคุมตั้งแต่การผลิตสินค้าต่าง ๆ ยกตัวอย่าง เช่น โรงงานทิ้งกากของเสียในชุมชน กรมโรงงานบอกว่าไม่ได้มาจากโรงงาน เพราะลักลอบทิ้ง ขยะนี้ก็จะเป็นภาระของท้องถิ่นนั้น ๆ ในการจัดการ...ความซ้ำซ้อนของภารกิจแต่ละหน่วยงานในเรื่องการจัดการขยะ กล่าวคือไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการแก้ไขปัญหาขยะ ปัจจุบันจะแบ่งงานตามที่แต่ละหน่วยงานเกี่ยวข้องในบทบาทของตนเอง ทุกคนมีกฎหมายในมือตนเอง กอดและหวงอำนาจกฎหมายที่ตนเองมีไว้ กลัวเสียอำนาจไปให้ส่วนรวม จึงไม่มีการร่วมมือกัน จะดำเนินการแค่ในบทบาทของตนเอง และไม่มีกฎหมายร่วมหรือกฎหมายใหญ่มาครอบหรือบังคับให้ทุกคนทำตามในเป้าหมายเดียวกัน...”

(กรมควบคุมมลพิษ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2565)

“...อีกกฎหมายหนึ่งที่น่าสนใจคือ Extended Producer Responsibility หรือเรียกสั้นๆ ว่า EPR คือผู้ผลิตต้องจ่าย เราเห็นชอบในแนวทางนี้มาก แต่ กทม. ทำไม่ได้ ต้องเป็นระดับประเทศที่ออกกฎหมายนี้ เช่นเราเป็นผู้ผลิตเมื่อประชาชนซื้อไป เราต้องมีแนวทางวิธีการที่ต้องนำกลับคืนมาให้ได้

หรืออย่างน้อยต้องมีค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งในเรื่องของบรรจุภัณฑ์ที่จะส่งเสริมให้บริษัทหรือห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ร่วมกันใช้ผลิตภันฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้นค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง เช่น กล่องโฟมแพงกว่ากล่องชาญอ้อย ซึ่งกทม.ก็ไม่ได้มีอำนาจเรื่องนี้...การจะปรับค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจจะทำให้ประชาชนหันมาสนใจมากขึ้นว่าเขาต้องใส่ใจมากขึ้นเพราะต้องจ่ายเงินเพิ่ม ลดการสร้างขยะ"

(ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2565)

"...การรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักเรื่องขยะอาจไม่เพียงพอ ควรมีกฎหมายมาช่วย เพราะคนมี 2 ประเภทเสมอ คือ คนที่สมัครใจให้ความร่วมมือแยกขยะ กับ อีกคนที่ทิ้งขยะแบบเดิมไม่ได้คิดจะแยกขยะและคิดว่าเป็นหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นก็ต้องมีกฎหมายที่มาช่วย เช่น การทิ้งมากจ่ายค่าธรรมเนียมมาก บ้านไหนแยกขยะได้รับการลดค่าธรรมเนียม บ้านที่ไม่แยกจะต้องจ่ายตามปกติหรือมีเงื่อนไขอะไร ประกอบกับประชากร กทม.ประมาณ 5,000,000 คน และประชากรแฝงอีกจำนวนมาก การที่ กทม.จะรณรงค์ส่งเสริมจูงใจคงไม่เพียงพอ ควรมีกฎหมายมาใช้เพื่อให้คนจัดการขยะไปในทิศทางเดียวกัน..."

(สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565)

"...เรื่องกฎหมาย กทม.มีอยู่แล้ว แต่การบังคับใช้ยังไม่เข้มข้นเท่าที่ควร เช่น การปรับคนที่ทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง ก็ยังบังคับใช้ได้ไม่เต็มที่..."

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตปทุมวัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2565)

"...การบังคับใช้กฎหมายยังไม่จริงจัง อยากให้มีการบังคับใช้กฎหมายให้เข้มข้นมากขึ้น เพื่อช่วยให้ประชาชนร่วมมือกันทิ้งขยะให้ถูกที่ ทิ้งให้เป็นเวลามากขึ้น..."

(หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ สำนักงานเขตจตุจักร สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2565)

จากผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ทั้ง 5 ประเด็นตามปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามแนวคิดของวรเดช จันทรศร (2552) ประกอบกับผลการศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางตามแนวคิดการจัดการขยะของ U.S. Environmental Protection Agency (1989) หน่วยงานป้องกันสิ่งแวดล้อมประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบด้วย การลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิด การใช้ซ้ำ การนำกลับมาใช้ประโยชน์ การนำพลังงานที่ได้จากการกำจัดมาใช้ประโยชน์ และการกำจัดในขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งพบว่าการกำจัดขยะเพื่อนำพลังงานที่ได้มาใช้ประโยชน์นั้น กรุงเทพมหานครยังดำเนินการได้ในสัดส่วนที่น้อย ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการขยะดังกล่าว จากผลการศึกษาตามแนวคิด

ทั้ง 2 แนวคิดดังกล่าวข้างต้น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในแต่ละด้านได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีประสิทธิภาพและมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร 6 ลำดับ ดังนี้ 1) การกำหนดนโยบาย 2) กฎหมาย 3) การมีส่วนร่วม 4) การจัดสรรทรัพยากร 5) การกำจัดขยะเพื่อนำพลังงานที่ได้มาใช้ประโยชน์ และ 6) การควบคุม กำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

4.5 แนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี

จากผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ซึ่งจัดลำดับความสำคัญของการแก้ไขและพัฒนาการจัดการขยะไว้ 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย 2) กฎหมาย 3) การมีส่วนร่วม 4) การจัดสรรทรัพยากร 5) การกำจัดขยะเพื่อนำพลังงานที่ได้มาใช้ประโยชน์ และ 6) การควบคุม กำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งจะเห็นว่ามีทั้งประเด็นปัญหาระดับประเทศและระดับจังหวัด บางประเด็นกรุงเทพมาหานครสามารถดำเนินการแก้ไขภายใต้อำนาจของกรุงเทพมหานคร และบางประเด็นก็อยู่นอกเหนืออำนาจหรือกรุงเทพมหานครไม่สามารถแก้ไขได้ โดยปัญหาขยะเป็นปัญหาที่เพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของเมืองกรุงเทพมหานครที่เติบโตทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ดังนั้นการแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการกำหนดแนวทางพัฒนาเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาในระยะยาว กรุงเทพมหานครต้องกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยประเด็นสำคัญในการแก้ไขปัญหาขยะคือความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งประชากรที่อยู่อาศัยประจำและประชากรแฝง รวมทั้งสร้างความร่วมมือในระดับประเทศ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาในประเด็นที่กรุงเทพมหานครไม่สามารถกำหนดหรือแก้ไขเองได้ เพื่อให้เกิดบทบาทของความร่วมมือในการพัฒนาการจัดการขยะในระดับประเทศและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ดังนี้

1) การกำหนดนโยบาย

ผู้นำทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัดกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาขยะเป็นนโยบายสำคัญของประเทศไทย เพื่อให้การจัดการขยะเป็นประเด็นที่ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญนำไปเป็นภารกิจมุ่งเน้นของหน่วยงานที่ร่วมกันแก้ไขและพัฒนา รวมไปถึงประชาชนคนไทยทุกคนให้ความสนใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาขยะ เมื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญการจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรในการจัดการขยะก็จะได้รับการจัดสรรให้เหมาะสม เพียงพอกับการแก้ไขปัญหาขยะ หน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ในการขับเคลื่อนดำเนินการแก้ไขการจัดการขยะทั้งในระดับประเทศและกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงแก้ไขปัญหาการจัดการขยะไม่ได้รับการให้ความสำคัญหรือกำหนดเป็นนโยบายสำคัญทั้งระดับประเทศและระดับจังหวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของสันชัย พรมสิทธิ์ (2562) ซึ่งได้ศึกษาการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการศึกษาวิจัยจากพื้นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการขยะระดับประเทศ ผลการวิจัยพบว่าการจัดการขยะที่ประสบผลสำเร็จของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มจากผู้บริหารสูงสุดขององค์กรต้องมีนโยบายที่ชัดเจน มีการประสานการดำเนินงาน ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม

2) กฎหมาย

ประเทศไทยกำหนดกฎหมาย มาตรการ ระเบียบข้อบังคับ มาตรฐานการจัดการขยะในภาพรวมของประเทศ เพื่อให้มีเครื่องมือในการกำกับควบคุมการจัดการขยะของประเทศ รวมทั้งการกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับการเกิดขยะตั้งแต่กระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายควบคุมบรรจุภัณฑ์ซึ่งกำหนดให้ผู้ผลิตต้องมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะ ผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายรีไซเคิลเครื่องใช้ไฟฟ้า มาตรการควบคุมการกำจัดขยะที่เหมาะสม เพื่อควบคุมการจัดการขยะที่ปลายทาง สอดคล้องกับต้นแบบการจัดการขยะของประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศที่รีไซเคิลขยะมากที่สุดในโลก โดยการออกกฎหมายและนโยบายให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการขยะ เช่น กฤษฎีกาว่าด้วยบรรจุภัณฑ์ และตามต้นแบบการพัฒนาเมืองสะอาดของกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นเมืองที่นำกฎหมายมาบังคับใช้กับการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกฎหมายรีไซเคิลภาชนะและบรรจุภัณฑ์ และกฎหมายอีกหลายฉบับ รวมไปถึงการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะ ซึ่งกรุงเทพมหานครก็ต้องพิจารณาการปรับข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่อง ค่าธรรมเนียมการเก็บและขนสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ฯ เพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการส่งเสริมการคัดแยกขยะให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้การกำหนดหรือการปรับกฎหมายต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศและจังหวัดเพื่อป้องกันการเกิดปัญหาขยะทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายในภาพรวม มีกฎหมายแยกตามภารกิจของหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้ไม่เกิดการบูรณาการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน ประกอบกับไม่มีกฎหมายบังคับภาคเอกชนส่งผลให้ไม่เกิดการควบคุมการเกิดขยะตั้งแต่กระบวนการผลิตหรือแหล่งกำเนิดส่งผลกระทบต่อการจัดการขยะปลายทาง

3) ความร่วมมือ

บูรณาการความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม ทั้งในระดับประเทศ จังหวัดและระดับพื้นที่ ปัญหาขยะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากประชาชนทุกคนและส่งผลกระทบในทุกด้าน

ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อมั่น ภาพลักษณ์ของประเทศ ด้านสุขภาพของประชาชน ด้านงบประมาณของเทศ เป็นต้น ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการขยะโดยเฉพาะการลดขยะตั้งแต่ต้นทาง มีหน่วยงานภาครัฐร่วมมือกันในการขับเคลื่อนบทบาทในการกำกับ ส่งนเสริม สนับสนุน ควบคุม ติดตามและประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะ ภาคเอกชนดำเนินงานและมีความรับผิดชอบในทุกกระบวนการของหน่วยงานที่จะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะของหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในการจัดการขยะให้ดียิ่งขึ้น ในส่วนของกรุงเทพมหานครต้องบูรณาการกับทุกภาคส่วนทั้งในระดับจังหวัดและระดับเขตเพื่อให้เกิดการร่วมกันแก้ไขปัญหาในภาพรวมและแก้ไขปัญหาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และที่สำคัญคือการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน จากผลการศึกษาพบว่าประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ดังนั้นการสร้างความร่วมมือจึงเป็นสิ่งสำคัญ กรุงเทพมหานครต้องส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น โดยเริ่มจากการเป็นสำนักงานต้นแบบด้านการจัดการขยะทุกสำนักงานเขต และเสริมสร้างให้ชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็น “ชุมชนพึ่งตนเอง” เนื่องจากปัญหาที่ผ่านมาคือประชาชนในชุมชนไม่คัดแยกขยะ ทิ้งขยะไม่ถูกที่ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เก็บขนมูลฝอยของกรุงเทพมหานครต้องปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ประกอบกับบริบทพื้นที่ที่มีตรอก ซอก ซอยเล็กจำนวนมาก ส่งผลให้การเก็บขนขยะออกจากพื้นที่ไม่สะดวก เกิดปัญหาขยะในชุมชน เพื่อให้ชุมชนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาขยะด้วยชุมชนเอง โดยการลดขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด มีการรีไซเคิลขยะ สร้างรายได้ให้กับชุมชน รวมไปถึงการสร้างวินัยของคนในชุมชนในการคัดแยกขยะ ทิ้งขยะให้ถูกที่ และสามารถบริหารจัดการขยะภายในชุมชนตนเองได้ สำนักงานเขตต้องบูรณาการความร่วมมือกันระหว่างสำนักงานเขต ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐ เอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อสร้างชุมชนพึ่งตนเองโดยมีประธานและคณะกรรมการชุมชนเป็นแกนนำหลักในการพัฒนา นักพัฒนาสังคมที่รับผิดชอบชุมชนและเจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะของสำนักงานเขตเป็นพี่เลี้ยงชุมชน สร้างความผูกพันธ์ภายในชุมชนและการมุ่งเป้าหมายการแก้ไขปัญหาขยะร่วมกัน ตามแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะในชุมชนตามงานวิจัยของกิตติ มีศิริ (2559) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกตุไพเราะ เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร ผลจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเกตุไพเราะประสบผลสำเร็จมี 4 ปัจจัยดังนี้ 1) ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งและอุทิศตนให้ชุมชน 2) วิธีการจัดการขยะมูลฝอย 3) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเครือข่ายภายนอก 4) ทุนทางสังคม พบว่าการอาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน ทำให้คนในชุมชนเกิดจิตสำนึกสาธารณะและความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ สถานการณ์ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทำให้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนถูกนำมาใช้ประโยชน์

4) การจัดสรรทรัพยากร

กรุงเทพมหานครลดการเกิดขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บและกำจัดขยะปลายทาง เพื่อนำงบประมาณไปใช้ในการส่งเสริมประชาชนในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง และจัดการขยะให้เป็นไปตามหลัก 3 Rs โดยจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะในแต่ละพื้นที่ ร่วมกับทุกภาคส่วนในการจัดการขยะในพื้นที่ รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือภาคการศึกษาหรือภาคประชาสังคมที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการแก้ไขปัญหาขยะ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะในชุมชน เช่น การรับซื้อขยะจากชุมชน การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์หรือ CSR ในชุมชน เพื่อเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาและลดงบประมาณของกรุงเทพมหานครในการแก้ไขปัญหา เพิ่มจุดทิ้งขยะ ถังขยะให้ครบทุกประเภทในพื้นที่สาธารณะเพื่อเอื้ออำนวยให้ประชาชนแยกขยะได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ บริหารจัดการรถเก็บขนขยะที่มีอยู่ในปัจจุบันโดยการหมุนเวียนจำนวนรถและขนาดรถให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่แต่ละสำนักงานเขต ดัดแปลงเพิ่มช่องในการแยกขยะเพื่อให้พนักงานเก็บขยะสามารถจัดเก็บขยะแยกประเภทได้สอดคล้องกับการทิ้งขยะของประชาชน เพื่อลดการจัดซื้อรถขยะเพิ่มเติม ในส่วนของด้านบุคลากร กรุงเทพมหานครต้องทำประกันอุบัติเหตุให้กับพนักงานเก็บขนมูลฝอย เนื่องจากมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานเก็บขนขยะ เพื่อการสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยในการทำงานให้กับบุคลากรและจูงใจให้มีคนมาสมัครเป็นพนักงานมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับการดำเนินงานที่กรุงเทพมหานครขาดกำลังคนอยู่ขณะนี้ รวมไปถึงสร้างความเข้าใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครที่ปฏิบัติงานด้านรักษาความสะอาดเรียบร้อยของกรุงเทพมหานคร เช่น พนักงานกวาดที่ต้องกวาดถนน พนักงานเก็บขนมูลฝอยที่ต้องจอดรถเก็บขนขยะ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

5) การกำจัดขยะเพื่อนำพลังงานที่ได้มาใช้ประโยชน์

กรุงเทพมหานครพัฒนากระบวนการในการกำจัดขยะที่ปลายทางโดยการนำเทคโนโลยีในการกำจัดขยะมาใช้ และดำเนินการกำจัดขยะเพื่อนำพลังงานกลับมาใช้ประโยชน์ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากปัจจุบันกรุงเทพมหานครกำจัดขยะด้วยวิธีการเผาซึ่งดำเนินการโดยเอกชน ซึ่งไม่ได้นำพลังงานกลับมาใช้ในกรุงเทพมหานคร ส่วนที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้จากการทำปุ๋ยหมักเท่านั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการกำจัดขยะกรุงเทพมหานครควรเพิ่มจำนวนสถานที่ในการกำจัดขยะโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการพัฒนากลไกการกำจัดในรูปแบบต่าง ๆ และนำขยะที่เหลือไปใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด เพื่อลดการส่งขยะไปฝังกลบซึ่งฝังกลบที่ต่างจังหวัด เป็นการนำปัญหาขยะส่งต่อไปยังผู้อื่น กรุงเทพมหานครควรกำจัดขยะให้จบกระบวนการตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทางได้ด้วยตนเอง สอดคล้องตามต้นแบบการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีเตาเผาขยะหลายแห่ง มีระบบป้องกันมลพิษ เมื่อเผาขยะเสร็จสิ้นก็นำขี้เถ้าที่เกิดจากการเผาไปหลอมเป็นตะกรันเพื่อนำไปผสมกับซีเมนต์ผลิตเป็นอิฐบล็อกหรือวัสดุสำหรับปูพื้นได้ เกิดการใช้ประโยชน์จากขยะได้สุดทาง

6) การควบคุม กำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

ทุกสำนักงานเขตแต่งตั้งคณะทำงาน 2 คณะ ได้แก่ คณะทำงานด้านนโยบายและแผนของสำนักงานเขต และ คณะทำงานขับเคลื่อนการจัดการขยะของสำนักงานเขต เพื่อการถ่ายทอด สื่อสาร การนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง เกิดการรับรู้ เข้าใจกันตั้งแต่ระดับผู้บริหารถึงระดับผู้ปฏิบัติ รวมทั้งติดตามปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของพื้นที่จากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกเขตที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขและขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน รวมไปถึงกำหนดวาระการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เป็นวาระการประชุมหลักของการประชุมประจำเดือนของสำนักงานเขต เพื่อให้การติดตาม ประเมินผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถรายงานผลให้กับหน่วยงานส่วนกลางของกรุงเทพมหานครได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง สอดคล้องกับผลการดำเนินงานจริง และลดปัญหาการมีนักวิเคราะห์นโยบายและแผนไม่เพียงพอซึ่งจะส่งผลต่อการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติและการรายงานผล นอกจากสำนักงานเขตทุกสำนักงานเขตต้องดำเนินการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว หน่วยงานส่วนกลางของกรุงเทพมหานคร เช่น สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล สำนักสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ต้องเป็นผู้ควบคุมกำกับติดตามที่มีประสิทธิภาพ โดยกับให้ทุกหน่วยงานดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณที่กรุงเทพมหานครได้จัดทำขึ้นในแต่ละปี มีการติดตามอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันไม่ให้หน่วยงานเปลี่ยนตัวชี้วัดหรือไม่ปฏิบัติตามแผนปฏิบัติราชการประจำปี เพื่อให้การประมวลผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ในภาพรวมของกรุงเทพมหานครเป็นไปอย่างครบถ้วนและถูกต้องตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปสาระสำคัญของการออกแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี ในครั้งนี้มีที่มาจากการที่ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะ ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกรุงเทพมหานครและประเทศไทยอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม เป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนานของกรุงเทพมหานครและประเทศไทย โดยกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุดในประเทศไทย และมีแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เป็นกรอบแนวทางในการแก้ไข และพัฒนาจังหวัด ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2556 แต่อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครก็ยังมีปริมาณขยะมากและการจัดการขยะยังไม่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้ามหายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

2) เพื่อศึกษาความสอดคล้องของการจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ฉบับปรับปรุง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาผลสรุปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย แนวคิดการจัดการขยะ แนวคิดการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ยุทธศาสตร์และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะทั้งในระดับประเทศและกรุงเทพมหานคร แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ต้นแบบการจัดการขยะและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยโดยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ต้องเก็บข้อมูลเชิงลึกทั้งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้มองเห็นกระบวนการบริหารจัดการขยะ ค้นพบปัญหาอุปสรรค และแนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 8 คน ประกอบด้วย กรมควบคุมมลพิษ ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ด้านสิ่งแวดล้อม) สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล สำนักสิ่งแวดล้อม หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะจากสำนักงานเขตปทุมวันและสำนักงานเขตจตุจักร หัวหน้าพนักงานกวาดและพนักงานเก็บขนมูลฝอยจากสำนักงานเขตคลองเตย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

หลังจากนั้นได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

5.2 สรุปและอภิปรายผลการศึกษาที่สำคัญ

จากการศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี สามารถสรุปผลการศึกษาที่สำคัญ ได้ดังนี้

5.2.1 ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี กำหนดวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนกรุงเทพมหานครสู่การเป็นมหานครแห่งเอเชีย มีเป้าประสงค์ในการจัดการขยะกรุงเทพมหานครให้มีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ แบ่งการดำเนินการจัดการขยะออกเป็น 3 กลยุทธ์ คือ การจัดการต้นทาง กลางทาง และปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการมูลฝอยที่ต้นทางด้วยการส่งเสริมให้มีการลดและคัดแยกมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดตามหลักการ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 กำหนดตัวชี้วัดติดตามผลการดำเนินงาน 7 ตัวชี้วัด พบว่าสามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ 5 ตัวชี้วัด และไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ 2 ตัวชี้วัด คือ ตัวชี้วัดที่ 3 ร้อยละของมูลฝอยอันตรายที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 และตัวชี้วัดที่ 4 ร้อยละของมูลฝอยอิเล็กทรอนิกส์ที่คัดแยกจากแหล่งกำเนิดเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับปี 2560 สาเหตุของการไม่บรรลุเป้าหมายเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้ปริมาณมูลฝอยอันตรายเพิ่มขึ้น และกระทบต่อภารกิจของสำนักงานเขตในการส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอย ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีปริมาณขยะอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น จากผลการดำเนินงานและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะขององค์กร ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม ภาวะผู้นำและความร่วมมือ การเมืองและการบริหารสิ่งแวดล้อมภายนอก และกฎหมาย รายละเอียดดังนี้

1) สมรรถนะองค์กร

กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยสภากรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งมาจากการเลือกตั้ง โครงสร้างกรุงเทพมหานครประกอบด้วยหน่วยงานส่วนกลางและแบ่งการปกครองออกเป็น 50 สำนักงานเขต มีประชากร 5,527,994 คน ชุมชนจำนวน 2,016 ชุมชน บนพื้นที่ 1,568.65 ตารางกิโลเมตร จากการบริหารราชการของกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยระบบการเมืองและระบบราชการ ประกอบกับโครงสร้างองค์การที่แบ่งส่วนราชการออกเป็นหลายหน่วยงาน ส่งผลให้การสื่อสารนโยบายลงสู่การปฏิบัติยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในการจัดการขยะ ส่วนใหญ่เป็นงบประมาณเชิงโครงสร้างในการสนับสนุนด้านบุคลากรและการบริหารจัดการภายในสำนักงาน งบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมน้อย ประกอบกับการจัดสรรรถเก็บขนขยะและถังขยะไม่เพียงพอต่อการขยายตัวของเมือง รวมทั้งการกำจัดขยะของกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ขยะส่วนใหญ่ส่งไปฝังกลบที่จังหวัดอื่น และการกำจัดไม่เกิดการนำพลังงานมาใช้ประโยชน์เท่าที่ควร เนื่องจากการเผาขยะเพื่อนำไปเป็นพลังงานเป็นการดำเนินงานโดยภาคเอกชน แสดงให้เห็นว่ากรุงเทพมหานครไม่สามารถจัดการขยะได้ด้วยตนเอง จากองค์ประกอบเหล่านี้จึงส่งผลให้สมรรถนะในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครไม่มีประสิทธิภาพ

2) ประสิทธิภาพในการวางแผนและควบคุม

กรุงเทพมหานครกำหนดตัวชี้วัดด้านการจัดการขยะเป็นตัวชี้วัดที่ทุกสำนักงานเขตและสำนักที่เกี่ยวข้องต้องรับผิดชอบ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะของกรุงเทพมหานคร ซึ่งปัญหาที่พบ คือ หน่วยงานไม่ได้นำแผนลงสู่การปฏิบัติ มีการเปลี่ยนตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานไม่ให้ความสำคัญและไม่เข้าใจการรายงานผลการดำเนินงาน ส่งผลให้การประมวลผลการดำเนินงานในภาพรวมตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครขาดความครบถ้วน และการแก้ไขปัญหาขยะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งกรุงเทพมหานครไม่สามารถควบคุมทุกภาคส่วนได้ แต่ต้องรับผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะโดยรวม

3) ภาวะผู้นำและความร่วมมือ

ผู้บริหารหน่วยงานไม่ได้กำหนดโครงการการจัดการขยะเป็นโครงการสำคัญของสำนักงานเขตในแต่ละปีงบประมาณ ส่งผลให้ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการแก้ไขปัญหาขยะให้สอดคล้องกับปัญหาในพื้นที่ อีกทั้งการสื่อสารนโยบายลงสู่การปฏิบัติให้บุคลากรในสำนักงานเขตยังไม่ทั่วถึง และขาดการกำกับติดตามผลการดำเนินงานจากผู้บริหารในการแก้ไขปัญหาขยะอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้

การปฏิบัติตามแผนยังไม่มีประสิทธิภาพ ในส่วนของความร่วมมือซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในการจัดการขยะ พบว่าประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ส่งผลให้เกิดปัญหาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครทั้งกลางทางและปลายทาง ซึ่งใช้งบประมาณในการจัดการจำนวนมาก

4) การเมืองและการบริหารสิ่งแวดล้อมภายนอก

การจัดการขยะไม่ถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลหรือผู้ว่าราชการจังหวัดในแต่ละยุคสมัย ทำให้ปัญหาขยะทั้งระดับประเทศและระดับจังหวัดไม่ถูกแก้ไขอย่างจริงจัง และขาดงบประมาณในการดำเนินงาน เนื่องจากได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ประกอบกับกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย ศูนย์กลางการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ สังคมและเทคโนโลยี ส่งผลให้นักท่องเที่ยวหรือประชากรแฝงเพิ่มขึ้น เกิดการขยายตัวของเมืองไปยังเขตรอบนอก ส่งผลให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น ทรัพยากรที่มีอยู่ในการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครจึงไม่เพียงพอ

5) กฎหมาย

ประเทศไทยขาดกฎหมายด้านการจัดการขยะในภาพรวม และกฎหมายสำหรับป้องกัน แก้ไขและรับมือกับปัญหาขยะในอนาคต ส่งผลให้ปัญหาขยะในระดับประเทศไม่ได้รับการแก้ไขและเกิดปัญหาอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครตามไปด้วย เนื่องจากกรุงเทพมหานครไม่มีอำนาจในการกำกับ ควบคุมภาคเอกชนให้ดำเนินการควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดการเกิดขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด ไม่สามารถบังคับประชาชนหรือองค์การต่าง ๆ ให้ร่วมกันจัดการขยะได้ ประกอบกับกรุงเทพมหานครยังไม่สามารถบังคับใช้ข้อบัญญัติในการจัดเก็บค่าธรรมเนียมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาการขาดกฎหมายและการบังคับใช้ดังกล่าวส่งผลให้การดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ในการจัดการขยะจึงเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ยาก ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครฝ่ายเดียว ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน หากไม่มีกฎหมายบังคับ ความร่วมมือก็เกิดขึ้นได้ยาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

5.2.2 การจัดการขยะตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและความสอดคล้องกับเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กำหนดวิสัยทัศน์ “กรุงเทพ ฯ เมืองน่าอยู่สำหรับทุกคน” มีนโยบายแก้ไขปัญหาและพัฒนากรุงเทพมหานครภายใต้แนวคิดกรุงเทพ ฯ 9 ดี ได้แก่ ปลอดภัยดี สุขภาพดี สร้างสรรค์ดี สิ่งแวดล้อมดี บริหารจัดการดี เรียนดี โครงสร้างดี เศรษฐกิจดี และเดินทางดี รวม 215 นโยบาย โดยมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงทพมหานครอยู่ในหมวดสิ่งแวดล้อมดีและโครงสร้างดี การจัดการขยะตามนโยบายผู้ว่ากรุงเทพมหานครมีการบริหารจัดการขยะเป็น 3 มิติ คือ

ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางตามหลัก 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ซึ่งนโยบายด้านการจัดการขยะมีทั้งหมด 8 นโยบาย ได้แก่ 1) เตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมรองรับพื้นที่การค้าหาบเร่แผงลอย 2) สร้างต้นแบบการแยกขยะ ต่อยอดให้การแยกขยะระดับเขตสมบูรณ์ครบวงจร 3) สภาพแวดล้อมเมืองดี จุดทิ้งขยะถูกสุขอนามัย ไม่มีขยะตกค้าง 4) มุ่งเน้นแยกขยะต้นทางและขยะเปียกจากองค์กรแบบมุ่งเป้า 5) รถขยะไซต์เล็ก เข้าใจเมือง เข้าถึงบ้าน 6) ส่งขยะคืนระบบ 7) เพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ และ 8) กวดขันจับ/ปรับการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำอย่างจริงจัง นโยบายทั้ง 8 นโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการดำเนินการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งมีเป้าประสงค์ "กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ” โดยกรุงเทพมหานครได้แบ่งการดำเนินการจัดการมูลฝอยออกเป็น 3 กลยุทธ์ คือ การจัดการต้นทาง กลางทาง และปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการมูลฝอยที่ต้นทางด้วยการส่งเสริมให้มีการลดและคัดแยกมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดตามหลักการ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ทั้งนี้ส่วนที่มีความแตกต่างกัน คือ นโยบายผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 2 นโยบายประกอบด้วยการเพิ่มรถขยะไซต์เล็กสำหรับการเก็บขนขยะในซอยต่าง ๆ และเพิ่มสวัสดิการพนักงานเก็บขยะ ซึ่งในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครนครระยะ 20 ปีไม่ได้กำหนดประเด็นนี้ไว้

5.2.3 แนวทางพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครเพื่อบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี

จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี พบว่ามีทั้งปัญหาระดับจังหวัดและระดับประเทศ ซึ่งประกอบด้วยปัญหาที่เกิดจากรูปแบบการจัดการขยะและปัญหาที่เกิดจากการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครเพื่อบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ว่า “กรุงเทพมหานครมีการลดและควบคุมปริมาณมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยตั้งแต่แหล่งกำเนิดจนถึงการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ” ต้องมีการพัฒนาทั้งระดับประเทศและกรุงเทพมหานคร สรุปแนวทางพัฒนาใสนแต่ละระดับดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

1) ระดับประเทศ

1.1 การกำหนดนโยบาย

การกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาขยะเป็นนโยบายสำคัญของทุกรัฐบาล โดยตั้งเป้าหมายประเทศไทยสู่ประเทศสะอาด สิ่งแวดล้อมดี มีการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นในมิติของการลดการเกิดขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด การรีไซเคิลขยะ ไปจนถึงการกำจัดขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสามารถนำพลังงานมาใช้ประโยชน์ต่อประเทศได้

1.2 กฎหมาย

กำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการ มาตรฐานควบคุมการจัดการขยะในภาพรวมของประเทศไทย ซึ่งมีความครอบคลุมการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง เช่น กฎหมายบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กฎหมายขยะรีไซเคิล กฎหมายกำหนดมาตรฐานในการกำจัดขยะเพื่อควบคุมมลพิษ เป็นต้น โดยประกาศบังคับใช้ทั่วประเทศ กำหนดให้ทุกหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชนดำเนินการในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการกำกับติดตาม ประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะในภาพรวมของประเทศตามกฎหมายดังกล่าว

2) ระดับกรุงเทพมหานคร

2.1 การกำหนดนโยบาย

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครกำหนดนโยบายการจัดการขยะเป็นนโยบายสำคัญทุกสมัย และผู้อำนวยการสำนักงานเขต รวมถึงผู้บริหารทุกหน่วยงานในสังกัดกรุงเทพมหานครกำหนดการแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่ เป็นโครงการสำคัญของหน่วยงานทุกปีงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานแก้ไขและพัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครได้รับการให้ความสำคัญ ส่งผลให้ได้รับการจัดสรรทรัพยากรเพียงพอและเกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วน มีความต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี รวมทั้งเกิดการแก้ไขปัญหาในระยะยาว พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่กรุงเทพมหานครต้องเชิญในอนาคต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2.2 กฎหมาย

กรุงเทพมหานครพิจารณาปรับข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง ค่าธรรมเนียมการเก็บและขนสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ฯ เพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นสอดคล้องกับการส่งเสริมการคัดแยกขยะให้กับประชาชน รวมถึงการปรับปรุงข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเพื่อเพิ่มสวัสดิการประกันอุบัติเหตุให้กับพนักงานเก็บขนมูลฝอย และพิจารณารูปแบบการบังคับใช้กฎหมายการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำให้สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจัง

2.3 ความร่วมมือ

2.3.1 บูรณาการความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม สร้างภาคีเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานครทั้งในระดับจังหวัดและระดับสำนักงานเขต ร่วมมือกันในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง โดยทุกภาคส่วนดำเนินโครงการ Zero waste ในองค์กร ภาคเอกชนที่มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกันกับกรุงเทพมหานครเข้ามาร่วมมือกันแก้ไขปัญหาขยะ เพื่อการบรรลุเป้าหมายเดียวกัน เช่น บริษัทที่ผลิตสินค้าจากขยะรีไซเคิลเข้ามาจัดตั้งศูนย์รับขยะรีไซเคิล หรือรับซื้อขยะรีไซเคิลโดยตรงจากชุมชนเพื่อนำไปผลิตสินค้าของตนเอง ลดภาระของกรุงเทพมหานคร ในการจัดเก็บขยะ ลดค่าใช้จ่ายของกรุงเทพมหานครที่ต้องดำเนินการจัดเก็บและกำจัดเองทั้งหมด เกิดการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง เป็นต้น

2.3.2 กำหนดให้ทุกสำนักงานเขตเป็นเขตสะอาด เพื่อเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะของประชาชนพื้นที่ โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง

2.3.3 ส่งเสริมให้ชุมชนเป็น “ชุมชนพึ่งตนเอง” โดยประธานและคณะกรรมการชุมชน เป็นแกนนำในการดำเนินโครงการ นักพัฒนาสังคมและเจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาความสะอาด ฯ ของสำนักงานเขต เป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชน โดยเสริมสร้างความรัก ความผูกพันธ์ในชุมชน ให้ประชาชนมีจุดมุ่งหมาย เดียวกันในการดูแลชุมชนร่วมกัน มีการจัดการขยะตามหลัก 3Rs คนในชุมชนทิ้งขยะถูกที่ ร่วมกัน คัดแยกขยะ นำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ ร่วมกันดูแลรักษาความสะอาดในชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน จากขยะรีไซเคิลเกิดอาชีพและรายได้ในชุมชน โดยสำนักงานเขตสร้างภาคีเครือข่ายกับองค์การเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน

2.4 การจัดสรรทรัพยากร

2.4.1 งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ จัดสรรงบประมาณให้กับงบดำเนินงานด้านการส่งเสริมประชาชนหรือกิจกรรมในการป้องกัน แก้ไขปัญหาขยะให้กับทุกสำนักงานเขตตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นให้เพียงพอกับการแก้ไขปัญหาในแต่ละพื้นที่ โดยการส่งเสริมให้ประชาชนลดการสร้างขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด เพื่อไม่ให้เกิดค่าใช้จ่ายในการเก็บขนและการกำจัดขยะในปริมาณที่สูง และจัดเก็บค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างสมดุลรายรับให้เพียงพอกับรายจ่ายที่กรุงเทพมหานครรับผิดชอบอยู่ ทั้งนี้เพื่อลดงบประมาณด้านโครงสร้างนี้ นำไปเพิ่มให้กิจกรรมอื่นที่ต้องดำเนินการแต่ขาดงบประมาณ และเกิดผลต่อการแก้ไขปัญหาขยะทั้งในระยะสั้นและระยะยาว จัดสรรถังขยะให้มีครบทุกชนิดตั้งอยู่ในจุดสาธารณะและพื้นที่ชุมชน เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการคัดแยกขยะของประชาชน และดัดแปลงเพิ่มช่องหรือมีส่วนในการจัดเก็บขยะแต่ละประเภทบนรถเก็บขนขยะที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ให้เกิดการเทขยะรวมทุกชนิด เกิดปัญหาในการกำจัดที่ปลายทาง บริหารจัดการเส้นทางเดินรถเก็บขนขยะให้มี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประสิทธิภาพมากขึ้นและบริหารจัดการจำนวน ขนาดของรถขยะที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับปริมาณขยะ การเก็บขนขยะในแต่ละพื้นที่ พื้นที่เล็กใช้รถเล็ก พื้นที่ใหญ่ใช้รถใหญ่โดยการหมุนเวียนสับเปลี่ยนในกรุงเทพมหานครก่อน แทนการพิจารณาซื้อใหม่

2.4.2 บุคลากร สรรหาพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน และเพิ่มสวัสดิการให้กับพนักงาน โดยกรุงเทพมหานครต้องทำประกันอุบัติเหตุให้กับพนักงานเก็บขนมูลฝอย เนื่องจากมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานเก็บขนขยะ เพื่อการสร้างความเชื่อมั่นและความปลอดภัยในการทำงานให้กับบุคลากรและจูงใจให้มีคนมาสมัครเป็นพนักงานเก็บขนมูลฝอยมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับการดำเนินงานที่กรุงเทพมหานครขาดกำลังคนอยู่ขณะนี้

2.5 การกำจัดขยะเพื่อนำพลังงานที่ได้มาใช้ประโยชน์

กรุงเทพมหานครนำเทคโนโลยีมาใช้การกำจัดขยะ และนำพลังงานหรือผลจากการกำจัดที่ได้กลับมาใช้ประโยชน์ในกรุงเทพมหานคร

2.6 การควบคุม กำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน

หน่วยงานส่วนกลางควบคุมกำกับติดตามการนำแผนลงสู่การปฏิบัติ จัดตั้งคณะทำงานทุกสำนักงานเขต สำนักงานเขตละ 2 คณะ ประกอบด้วย คณะทำงานด้านนโยบายและแผน และคณะทำงานขับเคลื่อนการจัดการขยะ เพื่อให้การถ่ายทอด สื่อสารการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติทั่วถึง เกิดการรับรู้ เข้าใจกันตั้งแต่ระดับผู้บริหารถึงระดับผู้ปฏิบัติ รวมทั้งติดตามปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนการจัดการขยะของพื้นที่จากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกเขตที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขและขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน รวมไปถึงกำหนดวาระการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เป็นวาระการประชุมหลักของการประชุมประจำเดือนของสำนักงานเขต เพื่อให้การติดตาม ประเมินผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถรายงานผลให้กับหน่วยงานส่วนกลางของกรุงเทพมหานครได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง สอดคล้องกับผลการดำเนินงานจริง

5.3 ข้อจำกัดและอุปสรรคของการวิจัย

การศึกษาวิจัยการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ในครั้งนี้มีข้อจำกัดและอุปสรรคในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้ปฏิบัติงานในสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบกับกลุ่มเป้าหมายในการให้สัมภาษณ์มีที่ตั้งสำนักงานต่างพื้นที่กัน มีความหลากหลายในบริบทของการทำงาน สอดคล้องกับช่วงเวลาการดำเนินงานวิจัยเป็นช่วงต้นปีงบประมาณซึ่งหน่วยงานภาครัฐจะมีการหมุนเวียนหรือปรับผู้รับผิดชอบหน้าที่ มีภาระงานที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับต้นปีงบประมาณ ส่งผลให้การติดต่อหรือนัดหมายจัดเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ต้องมีการติดต่อประสานงานหลายครั้งและติดต่อค่อนข้างยาก รวมทั้งการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารข้อมูลผลการดำเนินงานของหน่วยงานราชการบางรายงานยังไม่มีผลการดำเนินงานล่าสุด เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาในการสรุปผลหลังสิ้นปีงบปะรมาณ ส่งผลให้ไม่มีผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จึงใช้ผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 อีกทั้งการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังมีการระมัดระวังการให้ข้อมูลสงวนท่าทีและหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลเชิงลบ จึงทำให้ข้อมูลบางประเด็นไม่ครบถ้วนเท่าที่ควร

5.4 ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการสรุปผลการศึกษาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษา และนำไปสู่ข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อให้การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครเกิดการพัฒนาตามแนวทางที่ผู้วิจัยได้สรุปผล เสนอแนะให้มีการมอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบและดำเนินการในแต่ละประเด็น ดังนี้

1) รัฐบาลและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาขยะเป็นนโยบายสำคัญ พร้อมทั้งกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายหลักที่ต้องการให้ประเทศหรือกรุงเทพมหานครเป็นเมืองสะอาด ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการจัดการขยะ จัดสรรงบประมาณให้กับการแก้ไขปัญหาขยะอย่างเพียงพอ และมอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบการแก้ไขปัญหาขยะตามนโยบายสำคัญ รวมทั้งจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับหน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานต่างประเทศเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการจัดการขยะของประเทศสู่ประเทศสะอาด

2) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ศึกษา วิเคราะห์ กำหนดข้อกฎหมายการจัดการขยะในภาพรวมของประเทศไทย ให้มีความครอบคลุมทุกกระบวนการของการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง และบังคับใช้ทั่วทั้งประเทศทุกภาคส่วน

3) กรมควบคุมมลพิษ เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดแผนพัฒนาการจัดการขยะของประเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะในภาพรวมของประทศ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และส่งเสริม สนับสนุนทุกจังหวัด ทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการขยะให้บรรลุเป้าหมายของประเทศ

4) สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ด้านกฎหมายสำนักสิ่งแวดล้อมพิจารณาปรับข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่อง ค่าธรรมเนียมการเก็บและขนสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอยตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข ฯ เพื่อจัดเก็บค่าธรรมเนียมการเก็บขนขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นสอดคล้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

กับการส่งเสริมการคัดแยกขยะให้กับประชาชน รวมถึงการปรับปรุงข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเพื่อเพิ่มสวัสดิการประกันอุบัติเหตุให้กับพนักงานเก็บขนมูลฝอย และพิจารณารูปแบบการบังคับใช้กฎหมายการทิ้งขยะลงแหล่งน้ำ ด้านความร่วมมือ สำนักสิ่งแวดล้อมสร้างภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะของกรุงเทพมหานคร โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งรัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกรุงเทพมหานครในการจัดการขยะ และร่วมเป็นองค์กร Zero waste ทุกหน่วยงานด้านการกำจัดขยะ สำนักสิ่งแวดล้อมดำเนินการศึกษา วิเคราะห์การนำเทคโนโลยีการกำจัดขยะมาใช้และนำพลังงานหรือผลจากการกำจัดที่ได้กลับมาใช้ประโยชน์ในกรุงเทพมหานคร

5) สำนักงานเขตทั้ง 50 สำนักงานเขต พัฒนาเป็นเขตสะอาดเพื่อเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการขยะของประชาชนพื้นที่ รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานทุกสำนักงานเขต สำนักงานเขตละ 2 คณะ ประกอบด้วย คณะทำงานด้านนโยบายและแผน และ คณะทำงานขับเคลื่อนการจัดการขยะ ผู้อำนวยการเขตให้ความสำคัญกับการนำแผนลงสู่การปฏิบัติ กำหนดวาระติดตามผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี เป็นวาระการประชุมประจำทุกเดือน

6) สำนักงานเขต โดยฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ร่วมกับ ฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบเป็น “ชุมชนพึ่งตนเอง” โดยการจัดฝึกอบรมความรู้ให้กับคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นแกนนำด้านการจัดการขยะในชุมชน สร้างความรักความผูกพันธ์ให้กับคนในชุมชน และสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของการจัดการขยะ มีจุดมุ่งหมายในการดูแลชุมชนร่วมกัน คนในชุมชนทิ้งขยะถูกที่ มีการคัดแยกขยะ นำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ ร่วมกันดูแลรักษาความสะอาดในชุมชน รวมไปถึงอาจต่อยอดการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนจากขยะรีไซเคิลเกิดอาชีพและรายได้ในชุมชนให้กับคนในชุมชน โดยคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลัก สำนักงานเขตเป็นพี่เลี้ยง โดยสำนักงานเขตสร้างภาคีเครือข่ายกับองค์การเอกชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชน

7) สำนักงบประมาณ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล และสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานครร่วมกันวิเคราะห์ทบทวนแนวทาง วิธีการจัดสรรงบประมาณให้กับการจัดการขยะ รวมถึงศึกษาวิเคราะห์กำหนดกลยุทธ์ในการแก้ไข พัฒนาการจัดการขยะของกรุงเทพมหานครเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะโดยใช้งบประมาณกรุงเทพมหานครน้อยลง ลดงบประมาณเชิงโครงสร้างและเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นเป็นหลัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

8) สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร พัฒนารูปแบบแนวทางการสื่อสารถ่ายทอด และขับเคลื่อนนโยบายหรือแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจการปฏิบัติตามแผนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานส่วนกลางกับสำนักงานเขตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งกำกับติดตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามแผน ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย โดยการติดตามอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งรับฟังปัญหาอุปสรรคนำมาปรับปรุงแผนในอนาคตให้มีความสอดคล้อง ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น เกิดการนำแผนลงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

9) ประชาชน ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะ โดยร่วมกันลดการใช้สิ่งของที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง เช่น กล่องโฟม ถุงพลาสติก เป็นต้น ใช้สิ่งของที่สามารถกลับมาใช้ซ้ำได้ การรีไซเคิลขยะ เพื่อลดขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด คัดแยกขยะ ทิ้งขยะให้ถูกที่ ไม่จอดรถกีดขวางถนนทางเข้าชมุชนหรือจุดปฏิบัติหน้าที่เก็บขนมูลฝอยของพนักงานเก็บขนมูลฝอย

5.4.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรกรุงเทพมหานครทุกหน่วยงาน ทั้งระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ นำมาสู่การวิเคราะห์การนำนโยบาย แผนงานและโครงการสู่การปฏิบัติ เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียวโดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาจมีการตอบที่พยายามเลี่ยงคำพูดเชิงลบหรือคำที่ส่งผลกระทบหรือมีความเชื่อมโยงกับบุคคลคลอื่น ทำให้ได้คำตอบในการวิจัยที่ไม่ครบถ้วน ซึ่งหากเป็นการตอบแบบสอบถามในงานวิจัยเชิงปริมาณผู้ตอบแบบสอบถามจะตอบได้อิสระเนื่องจากไม่ได้พบเจอกับผู้วิจัยและไม่ต้องระบุตัวตนในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งอาจทำให้ผู้วิจัยได้คำตอบงานวิจัยที่ครบถ้วนมากขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

2) ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการขยะในภาพรวมของประเทศไทย เพื่อศึกษาการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการขยะ โดยดำเนินการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเกี่ยวกับการจัดการขยะของประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาขยะ พัฒนาการจัดการขยะทั้งในระดับจังหวัด และประเทศ ให้มีระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน ก้าวสู่การเป็นประเทศสะอาด

บรรณานุกรม

กรมควบคุมมลพิษ. (2559a). คู่มือประชาชนการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีและเพิ่มมูลค่า.

แผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ.2559-2564), (2559b).

กรมควบคุมมลพิษ. (2565a). ข่าวประชาสัมพันธ์. https://www.pcd.go.th/pcd_news/20802

กรมควบคุมมลพิษ. (2565b). แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ *2*.

กรมควบคุมโรค. (2558). ขยะ. http://envocc.ddc.moph.go.th/uploads/media/panpub/6..pdf

กรมอนามัย. (2553). คู่มือการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพกรณีการจัดการขยะมูลฝอยสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ผลการคัดเลือกจังหวัดที่มีการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน "จังหวัดสะอาด" ระดับประเทศ ประจำปี พ.ศ.2565, (2565).

กรุงเทพมหานคร. (2564). อำนาจหน้าที่. https://official.bangkok.go.th/page/16

กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ. (2564). สถิติกรุงเทพมหานคร *2564*. https://webportal.bangkok.go.th/pipd/page/sub/23329/%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%9E%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B8%A3-2564

กิตติ มีศิริ (2559). ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกตุไพเราะ *3,4* และ *5* เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

ข้อบังคับกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของอาคาร สถานที่และสถานบริการกา สาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๔๕, (2545).

ชัชชาติ สิทธิพันธุ์. (2565a). นโยบาย. https://www.chadchart.com/policy/

ชัชชาติ สิทธิพันธุ์. (2565b). ไม่เทรวม ไม่เทรวม ไม่เทรวม

ไทยพับลิก้า. (2557). มหานครโตเกียวโมเดลการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ครัวเรือน. https://thaipublica.org/2014/07/tokyos-waste-management/

น้ำเพชร ฉันทะวิบูลย์ (2559). การบริหารจัดการนโยบายการลดปริมาณมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร

พัทธ์ธีรา ศรีสังข์. (2563). การจัดการขยะตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ *12* กรณีศึกษาเกาะช้าง จังหวัดตราด

วรเดช จันทรศร. (2552). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ.

ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2552). นโยบายสาธารณะ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์สารสนเทศกรุงเทพมหานคร. ประวัติการก่อตั้งกรุงเทพมหานคร https://apps.bangkok.go.th/info/m.info/bmahistory/

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

สันชัย พรมสิทธิ์. (2562). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำนักงบประมาณกรุงเทพมหานคร. (2565). เอกสารงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.*2565*.

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, (2561).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) (2559).

ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13, (2566).

สำนักพัฒนาการวิจัยการเกษตร. (2565). ทำความรู้จัก *Zero Waste* คืออะไร ทำไมถึงต้องให้ความสำคัญ. https://www.arda.or.th/knowledge_detail.php?id=78

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2556). แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ *20* ปี (พ.ศ.*2556 - 2575)*.

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2564). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการกรุงเทพมาหนคร ประจำปี *2564*.

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2565). แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ *20* ปี (พ.ศ.*2561 - 2580)* ฉบับปรับปรุง.

สำนักสิ่งแวดล้อม. (2565). สถิติปริมาณมูลฝอย

สุพรรณี ทรัพย์ทวีวศิน. (2560). การนำนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ กรณีศึกษาในพื้นที่เทศลาบนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

อนรรฆพร ลายวิเศษกุล. (2565). เยอรมนีทำอย่างไรถึงเป็นประเทศที่รีไซเคิลขยะมากที่สุดในโลก. https://urbancreature.co/germany-worlds-best-recycler/

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางสาวธรรณชนก สังข์ชัย
วัน เดือน ปี เกิด	4 มกราคม 2536
สถานที่เกิด	จังหวัดบุรีรัมย์
วุฒิการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University